

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra psychologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Facebook a dospělá populace

Facebook and adults

Bc. Lucie Černá

Vedoucí práce: PhDr. Ida Viktorová, Ph.D.

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie

2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Facebook a dospělá populace vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. 7. 2015

.....

podpis

Poděkování

Velice děkuji PhDr. Idě Viktorové, Ph.D. za její vstřícné a laskavé vedení, inspirace a podporu při zpracování této diplomové práce.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá jednou z největších online sociálních sítí – Facebookem. Klade si za cíl odhalit, jak je vnímána jejími staršími uživateli, to znamená, snaží se s využitím polostrukturovaných individuálních rozhovorů zodpovědět následující otázky: „Jak dospělá populace využívá Facebook? Co ji k tomu vede? A lze nalézt obdobná kritéria v užívání Facebooku jako u dospívajících či je vhodnější využít přístupů za pomoci vytvoření typologie uživatelů? “ Na základě realizovaného výzkumu bylo zjištěno, že i vývoj užívání Facebooku dospělých jedinců na Facebooku prochází obdobnými etapami jako vývoj užívání dospívajících (pre-etapa novictví, etapa experimentování, etapa užívání), ale s velkými diferenciácemi, nejen mezi těmito dvěma věkově odlišnými skupinami, ale i mezi jednotlivými dospělými probandy. Uchopení projevů chování dospělých jedinců se zdá být příhodnější s pomocí vytvoření jejich typologie, která umožní více přihlídnout k individuálním zvláštnostem jedinců, ať už to jsou Provokatéři, Neználcí, Závislí či Ledabylí uživatelé.

KLÍČOVÁ SLOVA

Dospělý jedinec

Facebook

Online sociální síť

Typologie

Uživatel

ABSTRACT

Diploma thesis discusses one of the largest social network sites – Facebook. It aims to find out how is perceived by its older users, that means, trying using semi-structured individual interviews to answer the following questions: „How adults uses Facebook? What does it lead to? And can be find similar criteria in Facebook in the use of Facebook as among adolescents or is more suitable use the approach with the help of a typology users?“ Based on research it was found that the development of adults use on Facebook passes through similar stages as development of adolescents use, but with large differentiation, not only between the two different age groups, but also between adults. Grasping the behaviors of adults seem to be more appropriate with the creation of their typology which allows more account of the individual features of individuals, whether they are Provokatéři, Neználci, Závislí or Ledabylí users.

KEYWORDS

Adult

Facebook

Social network sites

Typology

User

Obsah

1 Úvod.....	7
2 Facebook a dospělá populace	8
2.1 Facebook a současné poznatky.....	9
2.1.1 Proč je Facebook používán?.....	12
2.1.2 Facebook a komunikace.....	14
2.1.3 Facebook a sociální kapitál	15
2.1.4 Facebook a soukromí	16
2.1.5 Facebook a identita.....	17
2.1.6 Facebook a dramaturgická metafora	18
2.1.7 Typologie uživatelů online sociálních sítí	20
3 Vlastní výzkum.....	24
3.1 Cíl a výzkumné otázky	24
3.2 Metody sběru a zpracování dat.....	24
3.3 Výzkumný soubor.....	25
3.3.1 Medailonky probandů	26
3.4 Prezentace výsledků	30
3.4.1 „Karty“ na stůl	30
3.4.2 Typologie dospělých uživatelů Facebooku	42
3.4.3 Vývoj uživatelství dospělých na Facebooku.....	57
3.5 Závěry a diskuze	67
4 Závěr	80
5 Seznam použitých informačních zdrojů	81
6 Seznam příloh	91

1 Úvod

Online sociální sítě jsou v dnešní společnosti stále aktuální a těší se velkému zájmu nejen jednotlivců, ale i větším subjektům, které na nich určitým způsobem operují. Online sociální síť Facebook je stále živým tématem, které se proměňuje, vyvíjí a zanechává za sebou mnoho otázek, které si pokládají odborníci z nejrůznějších oblastí vědy, ale ani široké veřejnosti nejsou cizí.

Výběr tématu pro tuto práci byl do určité míry ovlivněn mou bakalářskou prací, která nesla název: „Facebook a jeho role v životě studentů.“ Přestože byla tato online sociální síť při svém zrodu původně určena univerzitním studentům a nabízela pouze několik málo funkcí, dnes je otevřená všem věkovým kategoriím a nejrůznějšími aktivitám z rozmanitých oblastí života jedince. Dalo by se říci, že Facebook je vtažen do života svých uživatelů a záleží na nich samotných, jak posláním této online sociální sítě, které můžeme označit jako „sdílení“, naplní.

Z tohoto důvodu jsem si pro diplomovou práci kladla následující otázky: „Jak dospělá populace využívá Facebook? Co ji k tomu vede? A lze nalézt obdobná kritéria v jejím užívání jako u dospívajících?“ Postupnou analýzou dat získaných z individuálních polostrukturovaných rozhovorů se otázky stávaly konkrétnějšími a vykrystalizovaly do třech hledisek, ze kterých je na danou problematiku nahlíženo. Jsou zde zmiňovány obecné kategorie (sociální kapitál, komunikace, identita, soukromí), které se na Facebooku vyskytují, nastiňován je i odlišný úhel pohledu skrze vytvoření typologie dospělých uživatelů Facebooku, a rovněž je i popisován vývoj užívání dospělých jedinců na této online sociální síti, které jsou konfrontovány s dosaženými výsledky předchozí, bakalářské práce autorky.

2 Facebook a dospělá populace

Jak již bylo zmíněno v Úvodu, online sociální síť Facebook je fenoménem, na který je možné nahlížet různými úhly pohledu. I tato diplomová práce bude posuzována z několika aspektů, které souvisejí s danou problematikou, a proto se domnívám, že uvedení základní struktury textu přispěje k lepšímu porozumění, respektive k lepší orientaci v textu.

V kapitole 2, která nese název Facebook a dospělá populace, jsou čtenáři v jejích podkapitolách prostřednictvím současných vědeckých poznatků nastíněny formou přehledové studie teoretické základy týkající se online sociální sítě Facebook v následujících oblastech: historie online sociálních sítí včetně Facebooku a principy, kterými se tato online sociální síť řídí (2.1), motivace k používání této online sociální sítě (2.1.1), specifika komunikace (2.1.2), sociální kapitál (2.1.3), soukromí (2.1.4.) a identita (2.1.5).

Nesmíme opomenout Goffmanovo pojetí každodenního života jedinců jako divadelní hry a jeho transformaci ve vztahu k elektronickým médiím, o kterou se zasloužil Meyrowitz (2.1.6). Závěrem této kapitoly (2) dospějeme k možným typologiím uživatelů nejen online sociální sítě Facebook (2.1.7).

Kapitola 3 naváže na předchozí teoretické uchopení tématu výzkumnými otázkami (3.1), které jsou v obecné rovině prostoupené v celé práci, zprostředkuje čtenáři důvody pro volbu metody sběru dat (3.2) a seznámí jej i s výzkumným souborem (3.3), který je pro lepší představu uveden za pomoci medailonků (3.3.1), jež mají za úkol čtenáři přiblížit základní popis probandů ve spojitosti s jejich explicitním řečením toho, jak používají/vnímají online sociální síť Facebook.

Podkapitola Presentace výsledků (3.4) nahlíží na analýzu dat ze třech možných hledisek. Jako první jsou představena za pomoci analýzy dat technikou nesoucí název Vyložení karet (3.4.1), jejíž cílem je umožnit čtenáři „zhuštěný“ výtah informací, které platí pro můj výzkumný vzorek v těchto kategoriích: Obecné informace o Facebooku v pohledu sledovaných osob, Přátelé a dospělá populace, Proces dorozumívání se, Identita dospělého a Soukromí. V základu by se dalo říci, že z tohoto způsobu práce s daty vycházím při dalších jejích analýzách.

Dalším možným úhlem pohledu na získaná data z realizovaných rozhovorů je použití kombinace metod Vytváření trsů, Zachycení vzorců, Vyhledávání a vyznačování vztahů mezi proměnnými, které přispěly k vytvoření Typologie dospělých uživatelů

Facebooku (3.4.2). Tato typologie podrobně představí jednotlivé typy uživatelů: Provokatéry, Neználky, Závislé a Ledabylé v několika pro ně charakteristických rysech.

Poslední způsob práce s daty vyústil ve Vývoj uživatelství dospělých na Facebooku (3.4.3), který vyvstal z těchto kódů, kterými byla data kódována: Forbína, Zákulisí a Chování střední zóny. Na základě těchto kódů se dospělo k těmto etapám uživatelství: Pre-etapa novictví, Etapa experimentování a Etapa uživatelství¹.

Následující podkapitola (3.5) se zabývá interpretacemi zjištění a rozvíjí diskuzi s výsledky výzkumů odborníků, kteří se taktéž věnují problematice online sociálních sítí, zejména online sociální sítě Facebook. Kapitola 4 se zabývá hlavními myšlenkami, které byly prací „Facebook a dospělá populace“ zjištěny a nasazuje jejich případný vývoj v budoucnosti.

2.1 Facebook a současné poznatky

Facebook je jednou z mnoha online sociálních sítí, která je u nás v České republice nejvíce využívaná (Michl, 2013). V současné době se odhaduje, že tuto online sociální síť měsíčně navštíví přibližně 4 až 4,5 milionu aktivních uživatelů², z čehož nejvíce početnou věkovou skupinou jsou jedinci mezi 25 až 34 roky života, kteří tvoří 31% z celkového počtu uživatelů (Dočekal, 2015).

Mezi online sociálními sítěmi můžeme nalézt mnoho diferenciací (blíže in Handl, 2009), ale abychom mohli tyto „služby internetu“ zahrnout pod označení online sociální síť, je důležité, aby jedincům umožňovaly: „(1) vytvořit si svůj profil v rámci ohraničeného systému, (2) identifikovat další uživatele, s kterými chtějí sdílet společné spojení a (3) procházet, nahlížet a vzájemně si vyměňovat tato spojení s identifikovanými uživateli.“ (boyd³ a Ellison, 2007, s. 2).

Historie online sociálních sítí bývá v odborné literatuře datována od roku 1985, kdy se objevuje online sociální společenství nazývané The Well (Blíže in Rheingold, 2000). Postupem času u online sociálních sítí dochází k nové konfiguraci sociálních vztahů (sdílejí své zážitky, konverzují nad určitými tématy apod.) a v devadesátých

¹ Jednotlivé etapy uživatelství byly ponechány v původním znění (blíže in Černá, 2013).

² Počet uživatelů je pouze přibližný odhad. Záleží i na falešných či duplicitních profilech uživatelů (Dočekal, 2015).

³ Jméno americké výzkumnice danah michele boyd je v celé práci uváděno s malými počátečními písmeny, jelikož si to sama autorka přeje z osobních a politických důvodů. Blíže in <http://www.danah.org/name.html>

letech dochází k jejich rozkvětu, kdy je například spuštěna Theglobe.com, SixDegrees.com⁴ (Lešková, 2011).

V dnešní době se uspořádání online sociálních sítí strukturuje na základě osobního principu a s nadsázkou by se dalo říci, že jsou tyto sítě egocentrické, neboť se orientují na individualitu jedince, která stojí v centru kyberprostoru⁵ (boyd, Ellison, 2007). Není tomu jinak ani u online sociální sítě Facebook.

Počátek historie této online sociální sítě je spojován s univerzitou v Harvardu, zejména s jejími studenty Markem Zuckerbergem, Dustinem Moskovitzem a Chrisem Hughesem, kteří se snažili nově přichozím studentům usnadnit vstup do univerzitního prostředí (Kulhánková, Čamek, 2010), (Facebook historie, 2012). V prvotní fázi, v roce 2004 se Facebook spouští pod názvem Thefacebook a přijímá uživatele s e-mailovou adresou s univerzitními doménami jako je například .edu, ac.uk (Facebook historie, 2012). Postupem času se Facebook stává online sociální sítí, jež je dostupná i studentům středních škol, velkým společností a konečně v roce 2006 i všem jedincům starších 13 let (boyd, Ellison, 2007).

Jinými slovy, z jednoduché univerzitní sítě Harvardovy univerzity pro studenty, se stává jedna z největších online sociálních sítí⁶, jejíž popularita rychle rostla a nadále i roste. Je ovšem bezúčelné odhadovat budoucnost nejen Facebooku, ale i ostatních sociálních sítí, poněvadž se ve společnosti rodí stále nové a nové úmysly na využití kyberprostoru, a je pouze na jedincích, jak se rozličných sociálních, ekonomických i technických projektů zmocní (Lévy, 2000).

O tom, že páteří Facebooku je sdílení jednotlivých aspektů jedincova reálného života s facebookovými Přáteli, není nutné dlouze debatovat. Blíže se o této problematice lze dočíst in boyd (2008), in Černá (2013), in Collier, Magid (2012).

Pojďme se ale spíše podívat na deset obecných principů, kterými se Facebook řídí, a jež tvoří základ Prohlášení o právech a povinnostech⁷ všech uživatelů, jak je

⁴ Více informací o historii online sociálních sítí lze nalézt in Lešková (2011), Černá (2013), boyd, Ellison (2007).

⁵ Kyberprostor je „nové komunikační prostředí, které povstává z celosvětového propojení počítačů. Tento termín označuje nejen hmotnou infrastrukturu digitální komunikace, ale zároveň nesmírný oceán informací, které v ní sídlí, stejně tak jako lidské bytosti, které se po něm plaví a zásobují jej.“ (Lévy, 2000, s. 15).

⁶ Podrobnou historii online sociální sítě Facebook od roku 2004 až do současnosti lze nalézt na <http://newsroom.fb.com/company-info/>

⁷ Prohlášení o právech a povinnostech vychází z Principů Facebooku a představuje podmínky použití služby, které upravují vztah s uživateli a dalšími osobami využívajícími Facebook. Celé znění Prohlášení o právech a povinnostech lze nalézt na <https://www.facebook.com/legal/terms>

stanovili samotní vývojáři Facebooku (Principy Facebooku, 2015): „(1) *Svoboda sdílení a navazování kontaktů*, kdy uživatel může sdílet libovolné informace v jakékoliv podobě či formátu a je oprávněn kontaktovat kohokoliv přes internet, ovšem obě strany musí s komunikací souhlasit, (2) *Vlastnictví a správa informací*, kdy uživatel by měl být vlastníkem svých informací, tzn., může rozhodovat o tom s kým je chce sdílet, a rovněž by měl mít možnost nakládat se svými informacemi jakkoliv, včetně jejich kompletního odebrání ze služby Facebook. Je i důležité mít možnost nastavení soukromí dle svých vlastních preferencí. (3) *Volný tok informací*, kdy uživatel by měl mít volný přístup ke všem informacím, které mu ostatní uživatelé poskytnou, a taktéž by měl mít k užití praktické nástroje pro snazší, rychlejší a efektivnější sdílení a přístup k těmto informacím., (4) *Všeobecná rovnost*, kdy každý uživatel by měl bez ohledu na svou primární aktivitu mít možnost zastoupení a přístupu k distribuci a informacím ve službě Facebook. Jinak řečeno, na všechny osoby využívající službu Facebook by se měly vztahovat stejné principy, práva a povinnosti., (5) *Sociální hodnoty*, znamenají pro uživatele Facebooku svobodně vytvářet svou pověst a důvěryhodnost prostřednictvím vlastní identity a kontaktů. Jejich přítomnost ve službě Facebook by neměla být zrušena z žádných důvodů kromě těch, jež jsou popsány v Principech Facebooku., (6) *Otevřené platformy a standardy*, což znamená, že by uživatel měl mít k dispozici programová rozhraní pro sdílení a přístup k dostupným informacím. Specifikace těchto rozhraní by měly být otevřené a dostupné pro všechny., (7) *Základní služby*, které v sobě pro uživatele zahrnují možnost využívat Facebook pro vlastní prezentaci, navazování kontaktů a sdílení informací. Každá osoba by měla moci používat službu Facebook bez ohledu na míru své účasti či četnosti příspěvků., (8) *Obecný prospěch*, kdy práva a povinnosti Facebooku a uživatelů jsou popsány v Principech (Prohlášení o právech a povinnostech) Facebooku a jsou s nimi v souladu., (9) *Transparentní postupy*, představují uskutečnitelnost veřejně informovat o svém účelu, plánech, zásadách i aktivitách. Facebook by měl mít proces pro oznámení a komentáře, který by dodával transparentnost a podněcoval uživatele ke sdílení názorů k těmto principům., (10) *Jeden svět*, je ideou Facebooku, ve které by tato online sociální síť měla přesahovat zeměpisné i národní hranice a měla by být dostupná komukoli na světě.“

Na online sociální síti Facebook se odehrávají nejrůznější aktivity z rozličných oblastí života jedince, jež se vzájemně prolínají, ovlivňují, a nejen z tohoto důvodu je

mnohdy v popředí médií a veřejnosti, jelikož její chod není vždy tak bezproblémový, jak by se mohlo z výše uvedených Principů Facebooku zdát⁸.

Pozornosti neunikla ani profesionálům z různých oborů, které ji podrobují výzkumům, ať již kvantitativním či kvalitativním. Vzhledem k rozsáhlosti dosavadního poznání o této online sociální síti, se následující kapitoly budou dotýkat témat, která souvisí s vlastním realizovaným výzkumem. Některé z nich budou do určité míry psány formou přehledové studie, která umožní širší rozhled v dané oblasti zkoumání a seznámí čtenáře s tím, co bylo prozatím v dané oblasti vykonáno. Nevylučuji ani podobnost určitých kapitol či jejich částí s mou bakalářskou prací (Černá, 2013), která se rovněž zabírala touto online sociální sítí.

K tomu, abychom lépe pochopili, jak jsou sociální sítě vnímány ve společnosti, je nutné postupovat v jejich výzkumu s ohledem na věk uživatelů, jelikož každá věková skupina má určité charakteristické rysy, které se také mohou, ale i nemusí na online sociálních sítích projevit. Dle výzkumů (např. Pfeil et al., 2008) jsou právě nejvýraznější rozdíly mezi dospívajícími a staršími⁹ uživateli. Z tohoto důvodu, jestliže nebude k uchopení tématu nezbytně nutné zmiňovat výsledky výzkumů s dospívajícími, se budu soustředit na dospělé uživatele online sociální sítě Facebook.

2.1.1 Proč je Facebook používán?

V této podkapitole bych ráda nastínila výzkumy odborníků, kteří se zabírají tím, jak jedinci vnímají online sociální síť Facebook, jaké jsou jejich motivy pro její použití.

Carpenter et al. (2010, s. 539) došli s využitím Teorie mysli k individuálním rozdílům v přístupu k Facebooku, k tomu jak jedinec chápe duševní stavy ostatních uživatelů a dospěli ke čtyřem kategoriím: (1) Facebook jako nástroj pro romantiku (použití Facebooku k tomu, aby jedinec našel/dvořil se partnerovi), (2) Facebook jako nástroj pouze pro vztahy (jedinci spolu interagují převážně pouze přes Facebook), (3) Facebook jako nástroj pro interakce (interakce s lidmi, které jedinec zná a je s nimi v

⁸ O kontroverznosti této online sociální sítě např. blíže in <http://www.zive.cz/bleskovky/facebook-upravi-podminky-jeden-kontroverzni-bod-uz-ale-davno-plati/sc-4-a-176336/default.aspx>

⁹ Za starší uživatele se často ve výzkumech považují lidé nad 55 let věku života, ale není to pravidlem (Pfeil et al., 2008).

kontaktu) a (4) Facebook jako doplněk skutečného života (ochota používat Facebook k plánování či zjištění informací z reálného života).

Facebook jako nástroj pro interakce a Facebook jako doplněk skutečného života se vztahují ke zvědavosti a otevřenosti zkušenostem jedince (Tamtéž). Souvisí se způsoby, jak aktivně Facebook využívat – jako správu reálného společenského života a přímou komunikaci s přáteli. Naproti tomu Facebook jako nástroj pro romantiku a Facebook jako nástroj pouze pro vztahy pozitivně korelují s obranyschopností jedince vůči pohledům druhých lidí (souvisí s motivací vyhýbání se). Lépe řečeno, jedinci vstupují do interakcí online, ale ty neslouží k usnadnění stávajících vztahů. Tito jedinci zachovávají romantické nebo platonické vztahy výhradně přes Facebook (Tamtéž). Carpenter et al. (2010) považují obě dvě teorie za pravdivé, neboť lidé používají Facebook, aby byli svým přátelům blíže, ale i aby si od nich drželi odstup.

I Ancu (2012) zkoumala u jedinců starších 50 let motivaci, která se váže k používání Facebooku. Dospěla ke dvěma faktorům, které přispívají k užití této online sociální sítě. První faktor pojmenovává jako „Management nálady“, druhý faktor nese název „Komunikace“ (Ancu, 2012, s. 7). Management nálady se primárně vztahuje k jedincům, kteří Facebook: „užívají pro zábavu, trávení volného času, jako nástroj, který pomáhá překonávat osamělost a poskytuje jedinci emocionální podporu.“ (Tamtéž, s. 7). Faktor Komunikace je u této věkové skupiny statisticky zanedbatelný a vztahuje se ke sdílení osobních informací a vyjadřování názorů. Závěrem Ancu (2012, s. 9) udává, že: „ pro starší uživatele má zábavná funkce Facebooku větší váhu než samotné sociální interakce, jelikož starší uživatelé nemají příliš bohaté sociální sítě jako ostatní věkově odlišní uživatelé.“

Výzkumy (Ellison et al., 2007, Joinson, 2008, Lampe et al., 2006) ukázaly, že jedinci používají online sociální síť Facebook, neboť chtějí být v kontaktu a komunikovat s lidmi, kteří žijí ve velké vzdálenosti od samotných jedinců (za účelem udržování kontaktu – viz podkapitola 2.1.3), ale stejně tak chtějí komunikovat s lidmi, kteří žijí v jejich okolí (s cílem organizování společných aktivit) a nebrání se ani vytvářením nových vztahů.

Sdílení fotografií a jejich označování může být jedním z dalších motivů, proč lidé využívají online sociální síť Facebook (Tosun, 2012), obdobně jako u některých jedinců kontrola toho, co ostatní lidé dělají (Rau et al., 2008), ale i rozptýlení/prokrastinace a setkání s přáteli je motivem, který jedince poutá k této online sociální síti, zejména u vysokoškolských studentů (Pennington, 2009).

Jiný výzkum, který se zaměřuje na činnosti dospělých jedinců na online sociální síti Facebook, realizovali McAndrew a Jeong (2012), kteří dospívají k závěru, že ženy se oproti mužům více věnují činnostem na Facebooku, starší lidé oproti mladším jedincům tráví méně času bytím online na Facebooku, mají na něm méně přátel a nevykonávají tolik činností spojených s touto sítí (blíže in McAndrew, Jeong, 2012).

2.1.2 Facebook a komunikace

Komunikace probíhající na online sociální síti Facebook má některé podobné znaky jako komunikace odehrávající se obecně v internetovém prostředí (blíže in Černá, 2013, Šmahel, 2003). Konkrétněji se internetové prostředí při procesu komunikace „rozpadá“ na jednotlivé komunikační nástroje (blíže in Lin, 2002). Komunikace na Facebooku má ovšem svá specifika.

Jak píše Tosun (2012, s. 1510): „Facebook může fungovat jako nástroj sebeprezentace (jako je tomu u blogu¹⁰ či osobních webových stránek), umožňuje rychlé zasílání zpráv, může být použit jako diskusní fórum atd. Facebook může uspokojovat mnoho různých komunikačních potřeb.“ Obecně lze říci, že na Facebooku lze komunikovat s ostatními uživateli soukromě (chatem, zprávou) či veřejně (statusy, příspěvky), (blíže in Klemperová, 2012). Jestliže si uživatelé aktualizují status na Facebooku, může docházet i k usnadnění interakce mezi přáteli přátel, kteří mohou být považováni za zdroj nových informací (Granovetter, 1973).

Brandtzaeg (2012, s. 483) je zastáncem názoru, který přikládá důležitost osobní komunikaci jedinců tváří v tvář, aneb říká: „Nezdá se, že by komunikace na online sociálních sítích nahradila interakce tváří v tvář, jelikož jedinci tomuto stylu interakce dávají přednost.“ Lze ale nalézt i opačný názor. Můžeme jmenovat například Turkle (2011), klinickou psycholožku, která není zastáncem technologií a ve své knize „Alone together: why we expect more from technology and less from each other.“, hovoří o uživatelích sociálních sítí jako o těch, kteří osobní styk s jedincem nahrazují pobýváním na online sociální síti, jsou neustále „always on“, což znamená, že jsou nepřetržitě připojeni k online sociální síti či jinému webu. Dle Turkle (2011) stav „always on“ vede k separaci jedinců, jelikož jedinec je sice fyzicky přítomen v určitém prostředí,

¹⁰ Blog je internetová stránka, která může být čímkoliv, co jedinec chce (např. fotogalerií, internetový deník apod.) a k tomu, aby mohl na blog přidávat příspěvky, nepotřebuje znát počítačový jazyk či grafický program (blíže in <http://blog.cz/co-je-to-blog>).

s určitými lidmi, ale psychicky se nachází v kyberprostoru. Sheldon et al. (2011) jsou rovněž zastánci Facebooku jako nástroje, který odvádí pozornost jedince od interakcí tváří v tvář.

2.1.3 Facebook a sociální kapitál

O sociálním kapitálu bylo již taktéž napsáno v mé předchozí práci zabývající se rolí Facebooku v životě studentů (bližší in Černá, 2013). Zde bych ráda zmínila pouze některá hlediska, kterými je odborníky zabývajícími se online sociálními sítěmi, na sociální kapitál nahlíženo.

Sociální kapitál může být definován jako: „součet zdrojů, skutečných či virtuálních, které pro jedince nebo skupinu vyplývají, na základě toho, že disponují stálou sítí méně či více institucionalizovaných vzájemných vztahů.“ (Bourdieu, Wacquant, 1992). Jinou definici sociálního kapitálu podal Lin (2001, s. 19), který ho pojímá jako: „investice do sociálních vztahů s očekávanými výnosy na trhu.“

I někteří další výzkumníci operacionalizují se sociálním kapitálem v souvislosti se sociálními interakcemi. Jinak řečeno, dospívají k názoru, že sociální kapitál je silně spojován s udržováním vztahů, obzvláště s jedinci, se kterými se uživatel osobně nevidá příliš často (Shih (2009) hovoří o tzv. latentním sociálním kapitálu jako o možnosti využít nasbírané kontakty v průběhu života v budoucnosti), a rovněž hovoří o překlenovacím (sítě mezi sociálními skupinami) i vázaném sociálním kapitálu (sítě uvnitř sociální skupiny), (Ellison et al., 2007, Putnam, 2001).

Překlenovacímu kapitálu se věnovali i Barkhuus a Tashiro (2010), kteří vyzdvihují důležitost Facebooku, mimo jiné, u periferních společenských vztahů, kdy tato online sociální síť tyto slabé vazby podporuje (přátelé přátel, vzdálení kolegové apod.) a dochází k tomu, že za pomoci překlenovací vazby se mnohou informace šíří s větší efektivitou skrze informační cesty mezi dvěma jinak nepropojenými skupinami (Burt, 1992).

Brandtzaeg et al. (2010) se shodují na tom, že lze použít termínu družnost pro synonymum sociálního kapitálu, a to jak se lidé druží, respektive sdílejí, je do určité míry závislé i na ne/důvěře k dané online sociální síti (Dwyer et al., 2007). Brandtzaeg et al. (2010) doplňují, že družnost a sdílení obsahu závisí na jeho užitečnosti a vnímané snadnosti nastavení soukromí.

Sociální sítě uživatelů Facebooku jsou čím dál tím více rozmanitější, jsou kombinací silných/slabých vazeb (Ellison et al., 2007) a z tohoto důvodu je mnohdy viditelnost informací pro ostatní uživatele různá a představuje pro jedince dilema soukromí¹¹ (Brandtzaeg et al., 2010). Na druhou stranu, Spitzer (2014, s. 114-115) prohlašuje, že: „velikost reálných sociálních sítí úzce souvisí s velikostí digitálních sociálních sítí. Kdo má mnoho přátel online, má také mnoho reálných přátel.“ Tato myšlenka podporuje spíše sociální kapitál související s udržováním již stávajících vztahů, než aby připustila jeho různost. Dle Spitzera (2014) je tudíž Facebook rozšířením a zjednodušením toho, co dospělý jedinec již ve své sociální oblasti vykonával, na rozdíl od dospívajících (blíže in Spitzer, 2014). Obdobného názoru je i Brandtzaeg (2012), který naznačuje, že sociální sítě se sociálními kontakty jsou pouze doplňkem osobních interakcí jedinců, a pomáhají jim rozšířit stávající úroveň sociálního kontaktu.

Lze se ale setkat i s pojmem sociální péče na online sociálních sítích, který bývá spojován s očekáváním vzájemné pozornosti mezi uživateli dané sociální sítě (Donath, 2007). Jde o budování důvěry a pěstování vztahu za pomoci jazyka (Dunbar, 1998). Tufekci (2008) spojuje sociální péči s touhou jedince zůstat v kontaktu s přáteli a sociální zvědavostí. Na tvrzení Turkle (2011), Donatha (2007), Dunbara (1996) a Tufekci (2008) můžeme do jisté míry vidět prolínání facebookového života s životem skutečným a snahu udržet kontakt s lidmi, který pomáhá rozvíjet sociální kapitál (Ellison et al., 2014).

2.1.4 Facebook a soukromí

Obecně s příchodem internetového připojení se otevírá nová otázka týkající se ochrany soukromí jedince na nejrůznějších internetových stránkách. Facebook je dle Nielsena (2010) nejvíce využívanou webovou stránkou po celém světě, která ve společnosti vyvolává řadu otázek nad soukromím svých uživatelů. Tato sociální síť je založena na otevírání se jedince ostatním uživatelům a sdílení svých osobních údajů v podstatě s kýmkoliv, jestliže jedinec nemá nastavený svůj profil jako soukromý (blíže in boyd, Ellison, 2007).

¹¹ Více o dilematu soukromí na Facebooku v podkapitole Facebook a soukromí.

Christofides et al. (2011) ve svém výzkumu prokázali, že čím jedinec pobývá delší dobu online na Facebooku, zvyšuje se pravděpodobnost většího odhalování se. Rovněž se prokázalo, že dospělí jedinci mají v souvislosti s bezpečím na online sociální síti povědomí o důsledcích sdílení svých aspektů ze svého života a informací, ale příliš si jich nejsou vědomi (Tamtéž). Čím má jedinec vyšší sebeúctu a věk, tím je více schopen podrobovat své soukromí na Facebooku kontrole (Trzesniewski et al., 2003).

Na druhou stranu panuje i názor od Christofides et al. (2012) týkající se prostředí Facebooku, které jedince povzbuzuje k tomu, aby sdíleli téměř vše, co je možné sdílet, bez ohledu na jejich názor na ochranu soukromí na této síti. Zhao et al. (2008) dodávají, že dalším důvodem, který může jedince ovlivnit v tom, zda použít mechanismus na ochranu osobních údajů či nikoliv, je sdílení, ke kterému na Facebooku dochází, neboť toto sdílení je nezbytným prvkem výstavby identity jedince a jedinec se této potřeby často nechce vzdát.

Ovšem družnost a sdílení obsahu na této online sociální síti souvisí dle Brandtzaega et al. (2010, s. 1025) s tzv. dilematem soukromí, kdy autoři zastávají následující: „(1) jedinci mají příliš mnoho přátel z různých společenských kruhů, (2) lidé sdílejí méně soukromý obsah, aby si udrželi sociální soukromí, (3) funkční nastavení ochrany osobních údajů je obtížné používat, obzvláště u starších dospělých, (4) pouze málo jedinců si uvědomuje užitečné možnosti, které nastavení soukromí poskytují.“

1.1.5 Facebook a identita

Identita na Facebooku se svým způsobem odklání od virtuální identity, která bývá často spojována s kyberprostorem (blíže in Šmahel, 2003, Lešková, 2011, Zhao, et al., 2008). Tvorba identity v internetovém prostředí je charakteristická tím, že jedincům umožňuje zakrýt své nežádoucí vlastnosti (nejen fyzické) a díky anonymitě může jedinec budovat svou „novou“ osobnost i životopis (Zhao et al., 2008). Jak je tomu ale u neanonymního prostředí jako je například online sociální síť Facebook?

Není výjimkou, že u jejích uživatelů lze objevit tzv. selektivní sebe prezentaci, kdy se uživatelé zapojují do různých cílených vystoupení ve facebookovém prostředí a ostatním jedincům blokují některou část ze svého účtu na této online sociální síti (Tamtéž).

Zhao et al. (2008) rozlišují i strategie tvorby identity na Facebooku, které jsou podmíněné buď vizuálním, nebo verbálním způsobem. Implicitní způsob vyjadřování jedincovy identity zahrnuje fotografie a obrázky nahrané jím samotným, publikování příspěvků. Jedná se o vizuální self jedince, kdy Zhao et al. (2008) označují self jako sociálního herce, jenž „ukazuje bez vyprávění“ ostatním uživatelům: „Sleduj mě a poznej mě skrze mé přátele.“ (Tamtéž, s. 1825). Důraz je u této konstrukce identity kladen zejména na sociální vazby jedince.

Protipólem implicitního způsobu tvorby identity je způsob explicitní, kdy jedinec užívá verbální popis sebe sama prostřednictvím svých zájmů a preferencí. Zhao et al. (2008) udávají, že se jedná o tzv. kulturní self, které obsahuje kulturní preference jedince, o nichž si jedinec myslí, že ho definují. Jiným případem jsou explicitní slovní popisy sebe sama, kdy hovoříme o tzv. narativním self, kdy se jedinec přímo představuje ostatním uživatelům (Tamtéž).

„Digitální já“ je termín sloužící k propojení online a offline prostředí a zahrnuje dovednost jedinců koordinovat své chování v těchto dvou sférách (Zhao et al., 2008). Je nutné si uvědomit, že Facebook poskytuje nové příležitosti v budování identity, které mohou být využity k překonání určitých omezení při setkání jedinců tváří v tvář (Tamtéž). Není ale i neobvyklé, že se na online sociálních sítích vyskytují i krádeže identit jejich uživatelů, které jsou posuzovány jako: „trestné činy vydávání se za někoho jiného s pomocí jeho soukromých informací za účelem nezákonného získání neoprávněného finančního zisku či jiného prospěchu.“ (Tupá, 2013, s. 23).

Nejen pro online sociální síť Facebook je příznačné, že identita jedince není jeho individuální charakteristikou, ale je ovlivňována společenským prostředím, v němž se jedinec ocitá, a na jehož základě volí odlišné nároky na svou identitu (Tamtéž). Obdobného jevu si lze povšimnout i u Goffmana (1999) a jeho pojetí života jako divadelní hry (viz podkapitola 2.1.6).

2.1.6 Facebook a dramaturgická metafora

Již ve své práci „Facebook a jeho role v životě studentů“ (Černá, 2013) jsem se zaměřila na dramaturgickou hru na této sociální síti s využitím přístupu Ervinga Goffmana a rozvinutí jeho tezí Joshuou Meyrowitzem (2006). Obdobně jako ve své bakalářské práci (Černá, 2013) se v této kapitole budu snažit popsat hlavní myšlenky interakcionistické teorie Goffmana, ve které se sebe prezentace jedince vztahuje ke

každodennímu životu, je fyzicky zakotvená. Na Goffmana reaguje Meyrowitz (2006), a dále jeho myšlenky rozpracovává, respektive reflektuje elektronická média v souvislosti se sociálními situacemi.

Goffman (1999) přirovnává lidské chování k hraní společenských rolí a věnuje se i sociálním interakcím, pro něž, ale i pro lidskou komunikaci, využívá metafory, která bývá označována jako dramaturgická či divadelní. Její specifikum tkví v tom, že v přítomnosti druhých lidí, jednají lidé tak, aby jejich jednání mělo význam, který se snaží různými prostředky vyjádřit způsobem, který by byl pro ostatní pochopitelný (Tamtéž, s. 36). Výkon či představení znamená v Goffmanově jazyce jedince, který se snaží hrát před publikem svou roli, snaží se udělat dojem na kteréhokoliv z ostatních účastníků. Nejen publikum a účinkující, ale i místo (region¹²), kde se představení odehrává, je představení určující (Tamtéž).

Goffman (1999) popisuje regiony dva – přední a zadní. Přední region pojmenovává jako scénu, která je charakteristická tím, že se zde představení odehrává (i když jedinec může některé výrazové prostředky potlačit a jiné naopak použít) a zadní region (nebo také zákulisí), je místem, kde se výkon povětšinou připravuje, zkouší a publiku je do něj vstup odepřen (Tamtéž). Goffman (1999) taktéž zmiňuje výskyt zmatku, který nastává v případě proniknutí „cizího“ jedince do představení, lépe řečeno jedince, pro kterého nebylo představení určené. Tímto jevem se zabývá i Meyrowitz (2006) a označuje jej střední zónou, o jejíž charakteristice ještě bude řeč.

Meyrowitz (2006) přistupuje k pojetí interakce následovně. Netvrdí, že je určována fyzickým prostředím, ale důležitost přikládá vzorcům informačního toku, kdy užívání elektronických médií má dle autora za následek vznik nových sociálních situací, ve kterých přední a zadní regiony nemusejí být oddělené pouze fyzickou bariérou, jak je tomu u Goffmana, ale i bariérou informační.

Se změnou těchto ohraničení dochází k tomu, že: „(1) vzorce chování se štěpí na tolik jedinečných situací, kolik se objeví rozdílných prostředí, (2) a pokud se rozdílná prostředí prolnou, sloučí se i jejich původně rozdílné definice a vytvoří se definice nová.“ (Tamtéž, s. 49). Chování střední zóny je příkladem vyplývajícím z důsledku vzniku slučování dříve oddělených situací, které obsahuje prvky zákulisí a jeviště a je tedy: „jakýmkoliv chováním vyplývajícím ze sloučení nejméně dvou oddělených situací“ (Meyrowitz, 2006, s. 53). Jinými slovy, jedinec musí své jednání přizpůsobovat

¹² Regiony u Goffmana jsou místa ohraničená bariérami lidského vnímání, jež je prezentuje fyzický prostor (Goffman, 1999, s. 108).

heterogenními publiku, čímž může docházet k vytváření hlubokého zákulisí a forbíny, přičemž se chování pro ně typické vyskytuje v případě oddělení aktéra (jedince) od publika (Tamtéž). Za zákulisí můžeme považovat určité jednání, které je za pomoci technických vymožeností Facebooku zneprístupněno části publika a forbínu naopak chápeme jako místo, kde jedinec vytváří pro publikum určité představení, snaží se působit určitým dojmem (dle Meyrowitze, 2006, blíže in Dlouhá, 2012).

Facebook se v mé bakalářské práci (Černá, 2013) ukázal jako faktor, který do jisté míry určuje slučování a rozdělování situací a metafora dramaturgické hry na Facebooku jako vhodný nástroj, kterým lze zachytit chování dospívajícího jedince v průběhu jednotlivých etap jeho uživatelství této online sociální sítě (Černá, 2013). Využívám ho ve svém výzkumu tudíž i nyní, s cílem zjistit, zda i u dospělých jedinců lze nalézt obdobný vývoj jejich uživatelství.

2.1.7 Typologie uživatelů online sociálních sítí

V dnešní době je možné hovořit o posunu jedinců na pomyslném žebříčku věkové kategorie uživatelů online sociálních sítí. Zatímco v době vzniku Facebooku byla tato síť doménou mladších věkových kategorií a výzkumy se orientovaly převážně jejich směrem, dnes nejsou výjimkou ani starší uživatelé. Jinými slovy, populace Facebooku pomalu stárne, i když uživatelé pokrývají celé věkové spektrum (Pingdom, 2012). S tím, jak se „věkově“ uživatelé online sociálních rozrůstají, jsou online sociální sítě využívány k různým účelům a nejrozumnějšími způsoby (blíže in McAndrew, Jeong, 2012).

K tomu, abychom, co nejvíce eliminovali nerovnosti mezi uživateli online sociálních sítí a dokázali odhalit způsoby, jak se uživatelé online sociálních sítí do samotných sítí zapojují, se jeví jako užitečné nahlížet na uživatele online sociálních sítí skrze určité kategorie, respektive rozčlenit je do typologií, které klasifikují jejich diverzifikované chování (Barnes et al., 2007).

Samotní vývojáři Facebooku na základě dostupných informací o svých uživatelích popsali typického uživatele Facebooku: „Typickým uživatelem Facebooku je žena, které je 38 let. Má přibližně 229 Přátel, kteří z 20% mají vyšší vzdělání. 12% Přátel jsou členové širší rodiny, 10 % Přátel jsou spolupracovníci a 9% Přátel je kolegů. Každý měsíc ženě přibývá 7 nových Přátel. Týdně na Facebooku stráví 6 hodin a 33

minut. Pouze 7 % jedinců, které má v Přátelích nikdy nepotkala. Akceptuje ale 80 % všech požadavků na zařazení do Přátel.“ (Facebook statistiky, 2015).

Je nutné podotknout, že již byly realizovány výzkumy, které se týkají typologie uživatelů, a to i online komunit obecně. Nejvlivnější teorií o využívání a šíření inovací v technologiích je typologie Rogerse (2003), která se opírá o proces, v kterém jsou přijaty inovace, a to v závislosti na čase. Nedostatkem této teorie je však, že nedostatečně popisuje rozdíly chování v médiích. Jiným příkladem je vytvoření typologie, která je obecně zaměřena na rozdíly chování v médiích, ovšem mezi dětmi (blíže in Johnsson-Smaragdi (2001).

Co se týká přímo online sociálních sítí, výzkumy věnující se typologii uživatelů, nejsou příliš časté. Zmínila bych výzkum OFCOMu¹³ (2008, s. 6), který kvalitativním způsobem identifikoval pět typů uživatelů online sociálních sítí¹⁴: „ (1) *alpha socialisers*, což jsou pravidelní uživatelé, kteří navštěvují online sociální sítě často, ale na krátký okamžik s účelem flirtu a poznání nových lidí, (2) *attention seekers* jsou uživatelé, kteří touží po pozornosti (3) *followers* chtějí „udržet krok“ se svými vrstevníky, (4) *faithfuls* jsou uživatelé, jež si přejí oživit staré přátelství a (5) *functionals* se přihlašují ke svému účtu na online sociální síti za určitým účelem (např. vyhledání hudební kapely).

Mezi další odborníky zkoumající typologii uživatelů sociálních sítí patří i Norští výzkumníci Brandtzaeg a Heim, kteří realizovali longitudinální studii, ve které se snažili postihnout rozdíly mezi uživateli čtyř online sociálních sítí¹⁵ v Norsku v oblastech intenzity jejich využívání (vysoká x nízká účast) a cíli i směru účasti (informační x rekreační mód), (Brandtzaeg, Heim, 2011). Informační mód se vztahuje převážně k debatě, diskuzi, rekreační mód naopak k neformální komunikaci (Tamtéž).

Sociální kapitál byl pro Brandtzaeg a Heima (2011) rovněž ukazatelem, který přispěl k vytvoření typologie uživatelů a samotným Brandtzaegem (2012, s. 469) byl prozatímne definován jako: „ (1) frekvence osobního kontaktu s blízkými přáteli, (2) počet offline známých, (3) úroveň přemost'ujícího sociálního kapitálu (nebo sociální sítě mezi sociálně heterogenními skupinami), (3) absence osamělosti.“

¹³ OFCOM je zkratka pro vládou schválený regulační orgán pro hospodářskou soutěž týkající se vysílání, telekomunikace, poštovních služeb ve Spojeném království Velké Británie a Irska. Z anglického originálu The Office of Communications. Více na <http://www.legislation.gov.uk/all?title=OFCOM>

¹⁴ Názvy jednotlivých typů uživatelů nechávám v originálním znění.

¹⁵ Respondenti byli uživateli těchto online sociálních sítí: Biip.no, HamarUngdom.no, Nettby.no a Underskog.no (Brandtzaeg, Heim, 2011).

Brandtzaeg a Heim (2011) výzkum koncipovali jako kvantitativní, kdy za pomoci online dotazníku získávali potřebné údaje na vzorku 5233 uživatelů (průměrný věk uživatelů byl 16 let), kteří za pomoci baterie s 32 proměnnými, jež měřili různé aktivity na online sociálních sítích, odpovídali, jak často danou aktivitu vykonávají. Na tomto základě vznikly následující typy uživatelů online sociálních sítí.

Prvním z typů jsou Sporadičtí uživatelé (z anglického originálu „Sporadics“), kteří navštěvují online sociální sítě ne příliš často, povětšinou, aby zkontrolovali, zda je někdo nekontaktoval (tíhnou k informačnímu módu). Sporadičtí uživatelé mají nejmenší sociální kapitál ze všech typů (Brandtzaeg, Heim, 2011).

Druhým typem jsou Nakukovači (z anglického originálu „Lurkers“). Nakukovači mají mezi typy uživatelů největší zastoupení. V online sociálních sítích nemají vysokou účast, je pro ně typické směřování k rekreačnímu módu. Jsou pasivně zapojeni do několika činností, pravděpodobně, aby vyplnili svůj volný čas, a rovněž sledují, zda je někdo nekontaktoval (Tamtéž).

Třetím typem, který Brandtzaeg a Heim (2011) extrahovali ze shlukové analýzy, jsou Socializátoři (z anglického originálu „Socialisers“). Socializátoři jsou druhou největší zastoupenou skupinou uživatelů online sociálních sítí. Jejich úroveň zapojení do online sociálních sítí je vysoká (i když způsob užívání bývá mnohdy rekreační). Mezi časté aktivity patří například komunikace s ostatními uživateli, nahrávání fotografií, hledání přátel. Tento typ uživatelů je dle Brandtzaega a Heima (2011) typický pro dospívající dívky.

Diskutující (z anglického originálu „Debaters“) jsou čtvrtým typem uživatelů, kteří mají stejně jako Socializátoři vysokou míru účasti v online sociálních sítích. Diskutující se často zapojují do diskuzí, čtou a píší příspěvky. Diskutující bývají staršími uživateli než ostatní typy uživatelů (Tamtéž).

Posledním typem jsou Aktivní uživatelé, a jak již jejich pojmenování napovídá, jsou velmi aktivní téměř ve všech druzích činností, které online sociální sítě nabízejí (např. publikují a sdílejí obrázky). Většinou jsou mezi aktivními uživateli mladé ženy (Tamtéž).

Na Brandtzaegovu a Heimovu (2011) typologii uživatelů online sociálních sítí navázala i Musilová (2012), která se ve své bakalářské práci snažila o její validaci (za pomoci statistických programů) při převodu jednotlivých typů na online sociální síť Facebook. Musilová (2012) ve své analýze dat vycházela z konceptu digitální propasti mezi uživateli a velikosti sociálního kapitálu (blíže in Musilová, 2012). V závěru své

práce Musilová (2012) popisuje nový typ uživatelů – Sdíleče, kteří jsou podobní Diskutujícím, ale liší se od nich tím, že nediskutují. Podařilo se jí pouze identifikovat tři typy (Sporadičtí uživatelé, Nakukovači¹⁶, Aktivní uživatelé¹⁷). Socializátoři nebyli Musilovou (2012) identifikováni. Musilová (2012) na základě výsledků analýzy svých dat (blíže in Musilová, 2012) potvrdila aplikovatelnost Brandtzeagovy typologie na svůj vzorek uživatelů Facebooku.

Výše zmíněné typologie mě inspirovaly k tomu, abych se ve svém výzkumu pokusila vytvořit typologii dospělých uživatelů online sociální sítě Facebook, která se nebude omezovat pouze na velikost sociálního kapitálu, frekvenci používání a způsob používání (Brandtzaeg, Heim, 2012), (Musilová, 2012), (OFCOM, 2008).

¹⁶ Musilová (2012) překládá anglický originál „Lurkers“ jako Pozorovatelé.

¹⁷ Aktivní uživatele Musilová (2012) přeložila z anglického originálu „Actives“ jako Pokročilé uživatele.

3 Vlastní výzkum

3.1 Cíl a výzkumné otázky

Výběr tématu pro diplomovou práci byl do určité míry ovlivněn mou bakalářskou prací, která se týkala „Facebooku a jeho role v životě studentů.“ (Černá, 2013). Tato online sociální síť je i nadále živou platformou, která se vyvíjí a dle mého názoru zanechává otisk v projevech chování svých uživatelů. Přestože je z velké části tato online sociální síť využívána zejména mladšími jedinci, i počet uživatelů staršího věku není zanedbatelný (blíže in Dočekal, 2014).

Já sama mám založený profil na Facebooku a pozoruji, že je opravdu otevřený všem věkovým skupinám a nejrozličnějším aktivitám z rozličných oblastí života. Obecná otázka, kterou si pro svůj výzkum kladu zní následovně: „Jak dospělá populace využívá Facebook? Co ji k tomu vede? A lze nalézt obdobná kritéria v jejím užívání Facebooku jako u dospívajících?“

Tyto základní otázky bych chtěla vztáhnout k osobnostním aspektům jedinců, jejich individuálním charakteristikám, které by mi pomohly odhalit možnou typologii uživatelů, a přála bych si, aby výsledky tohoto výzkumu přispěly k dalšímu hlubšímu pohledu na tuto online sociální síť, u které prozatím postrádám jakési jednotící hledisko, ze kterého je na Facebook pohlíženo.

3.2 Metody sběru a zpracování dat

Výzkum, který jsem se rozhodla realizovat, jsem pojímala jako výzkum kvalitativní, jelikož jsem jeho výsledků nedosahovala pomocí statistických metod či jiných kvantifikovaných způsobů (Glaser, 1989). Snažila jsem se zachytit a objasnit, jak dospělí uživatelé Facebooku k této sociální síti přistupují, co pro ně tento fenomén znamená v jejich přirozeném prostředí. Metodou, kterou jsem využila ke sbírání dat, byly individuální hloubkové polostrukturované rozhovory, které mi dopomohly k porozumění zkušenosti jedinců s touto online sociální sítí. V zásadě se jednalo o případovou studii.

Získaná data byla zpracována v kontextu ostatních dat, byla analyzována¹⁸, podrobena komparaci a interpretována způsobem, který přispěl k zodpovězení nastolených výzkumných otázek. Zkoumané případy byly uvedeny do souvislosti s již dříve získanými poznatky z mé bakalářské práce (Černá, 2013) a poskytly pohled na jejich zvláštnosti. V závěru práce budou nastoleny i další možné hypotézy, které lze dále podrobit zkoumání.

3.3 Výzkumný soubor

Pro účely tohoto výzkumu jsem si stanovila určitá kritéria, na základě kterých jsem vybírala potenciální probandy¹⁹. Mezi tyto kritéria patřil věk, pohlaví, vzdělání (minimální dosažené vzdělání bylo středoškolské), doba užívání Facebooku alespoň dva roky, aktivní užívání Facebooku, tzn. možnost připojení se ke svému profilu každý den. Tyto podmínky byly nastaveny, aby bylo možné postřehnout individuální významy, posun od založení si profilu na Facebooku až do současnosti a komparaci s daty od studentů z bakalářské práce (Černá, 2013). Není nutné podotýkat, že velikou roli hrála i ochota jedinců zúčastnit se výzkumu. Jednalo se tedy o účelový výběr.

Za výzkumný vzorek jsem vybrala dospělé jedince žijící v Praze, kteří online sociální síť Facebook používají nejméně dva roky, a jejichž nejvyšší ukončené vzdělání je minimálně středoškolské. Účast na výzkumu byla podložena informovaným souhlasem, kdy jednotliví probandi získali informace týkající se samotného průběhu výzkumu, možnosti odstoupení z výzkumu, a rovněž i informace vztahující se jejich anonymitě²⁰. Výzkumu se zúčastnilo deset jedinců, pět žen a pět mužů.

Musím přiznat, že všechny probandy jsem znala osobně, což lze na jednu stranu pro výzkum vnímat jako nevýhodu, jelikož se do popředí může dostávat blízkost našeho vztahu, ale na druhou stranu, je-li si výzkumník tohoto faktu vědom a dokáže s ním pracovat, může být naopak ku prospěchu výzkumu.

Dovoluji si tvrdit, že do určité míry blízkost mezi výzkumníkem a probandy odpovídá částečně požadavku triangulace kvalitativního výzkumu. Pokud bych měla

¹⁸ O konkrétním způsobu analýzy dat se čtenář více dozví v jednotlivých podkapitolách 3.4.1, 3.4.2 a 3.4.3.

¹⁹ Používám-li název proband, pro účastníky výzkumu, myslím tím i zástupce ženského pohlaví. Zahrnuji je do obecné kategorie proband, jakožto účastník výzkumu.

²⁰ Jména probandů byla v celé diplomové práci změněna z důvodu zachování jejich anonymity.

určit typ triangulace, jednalo by se zřejmě dle Denzina (1989) o triangulaci explicitní, neboť pozorování plánovitě doplňujeme provedením interview s jednotlivými aktéry ve zvlášť stanoveném termínu. Probandy, se kterými jsem realizovala rozhovory, jsem měla možnost pozorovat po delší časové období.

3.3.1 Medailonky probandů

Pro lepší představu o výzkumném souboru uvádím základní charakteristiky probanda v souvislosti s jeho používáním/vnímáním online sociální sítě Facebook²¹.

Tamara

Tamara je 24 let, je studentkou vysoké školy. Je svobodná, bezdětná, ale zadaná. Uživatelkou Facebooku je 5 let. Přiznává, že na Facebooku tráví několik hodin denně a má potřebu se na svůj profil přihlásit i několikrát za den. Facebook používá jako výplň volného času při pocitu neuspokojení jeho naplnění, při potřebě být informována či dojednávání schůzky s přítelem/kyní. Na Facebooku má 140 Přátel. Za výhody Facebooku považuje pohodlnost v jeho užívání, jelikož je bezplatné, dostupnost přátel, a informací. Oceňuje tzv. předinformovanost, kdy na základě bytí na Facebooku získá informace, se kterými pak operuje v klasickém životě a usnadňuje jí to kontakt s přáteli. Naopak nevýhodou této sociální sítě je dle Tamary ztráta soukromí, potenciální zneužití dat uživatelů i ztráta pravomocí jedince. Profil Tamary je spojován s tím, jak vidí sama sebe, tj. s její identitou.

Lenka

Lence je 53 let, má vysokoškolské vzdělání, je rozvedená, bezdětná. Online sociální síť Facebook používá již 6 let a na svůj profil se přihlašuje několikrát do týdne. Facebook pro ni znamená jednu z možných aktivit výplně volného času a možnost udržování kontaktu se vzdálenou přítelkyní. Včetně této přítelkyně má na Facebooku 120 Přátel. Mezi výhody této sociální sítě řadí podporu uchování sociálních vazeb,

²¹ Základní charakteristiky jsou uvedeny v surové podobě dat (tak, jak o nich hovořili samotní probandi), tzn., nejsou doplněny o mé postřehy z jejich analýzy.

úsporu času a možnost zároveň komunikovat s několika jedinci. Za nevýhodu Facebooku označuje špatný přenos dat při akustickém hovoru. Lenčin profil na Facebooku dle jejích slov odpovídá její identitě.

Petra

Petře je 28 let. Je svobodná, bezdětná, ale zasnoubená. Má středoškolské vzdělání. Facebookový profil má založený 6 let a přihlašuje se k němu denně. Tato sociální síť ji pomáhá čerpat inspiraci ke svému povolání učitelky v mateřské škole a být v kontaktu s přáteli. Těch má na Facebooku 277. Mezi výhody Facebooku dle Petry patří možnost čerpat podněty k tvorbě ve svém povolání, spojení s přáteli a rychlé, pohodlné psaní zpráv na Facebooku. Jeho nevýhodou je potencialita zavírání osobního počítače při „kliknutí“ na odkazy, které se na Facebooku objevují, zaobírání se Facebookem ve většině volného času jedince, a rovněž Petra hovoří o tom, že tato online sociální síť může být noční můrou pro rodiče dospívajících dívek. Petra se domnívá, že její identita na Facebooku je pouze virtuální, neboť některé informace má na svém profilu zkreslené z důvodu lepšího působení na okolí.

Štěpánka

Štěpánce je 27 let, je svobodná, nezadaná, bezdětná. Má dokončené středoškolské vzdělání. 10 let je již uživatelkou Facebooku a ke svému profilu, na kterém má 400 Přátel, se přihlašuje denně. Facebook používá ve svém volném čase, po splnění všech povinností v případě nudy. Za výhody Facebooku považuje možnost oslovení velkého počtu lidí, vyjádření se ke všelijakým tématům, přidávání fotografií, snadnou a rychlou komunikaci. Nevýhodou dle Štěpánky je nepochopení ironie na Facebooku a omezené soukromí. Profil Štěpánky na Facebooku je spojen s její identitou, tj. s tím jak vidí sama sebe.

Jolana

Jolaně je 73 let. Je vdovou, v důchodu. Má tři děti. Profil na Facebooku má založený 3 roky. Ke svému profilu, kde má 30 Přátel, se přihlašuje nepravidelně. Tuto

online sociální síť vnímá jako prostředek ke kontaktování svého okolí, zejména fyzicky vzdálených či zaneprázdněných jedinců, což si velmi pochvaluje a zároveň považuje za jednu z výhod této sociální sítě. Domnívá se, že pro ni osobně, nevýhody Facebooku žádné nejsou. Profil Jany na Facebooku reflektuje to, kdo je. Je spojen s její identitou v klasickém životě.

Šimon

Šimonovi je 36 let, je bezdětný, svobodný. Nejvyšší ukončené vzdělání má středoškolské. Uživatelem online sociální sítě Facebook je přibližně 2 až 3 roky. Na svůj profil se přihlašuje denně. Facebook používá především při potřebě sdílení svých životních zážitků s ostatními. Přátel má na Facebooku 200. Veliký počet uživatelů a možnost kontaktovat i fyzicky vzdálené jedince jsou dle Šimona výhody této online sociální sítě. Za nevýhodu Facebooku považuje rozsáhlou propojenost jedinců, díky níž se postupně vytrácí soukromí uživatele. Identita Štěpána na Facebooku je totožná s jeho identitou v klasickém životě.

Jan

Janovi je 45 let, je ženatý a má dvě děti. Vzdělání má středoškolské. Profil na online sociální síti Facebook má založený 3 roky a přihlašuje se k němu několikrát do týdne. Tuto online sociální síť vnímá jako místo vhodné pro reklamu své firmy, a také tímto způsobem Facebook využívá. Ve svých Přátelích má 35 jedinců. Za výhody Facebooku považuje rychlou, bezplatnou komunikaci, široké zaměření Facebooku (vše na jednom místě), a rovněž i místo pro propagaci firmy. Za nevýhodu Facebooku pokládá nutnost internetového připojení. Identitu na Facebooku spojuje se svým pracovním zařazením (podnikatel), s jeho osobním životem má tato sociální síť velmi málo společného.

Mírek

Mírkovi je 30 let, je svobodný, ale zadaný. Nejvyšší dokončené vzdělání Mirka je vysokoškolské. Profil na sociální síti Facebook, kde má 396 Přátel, si založil před 5

lety a přihlašuje se k němu denně. Tuto online sociální síť vnímá jako místo kontaktu s lidmi, kteří nejsou fyzicky snadno dostupní. Výhody Facebooku dle Mirka jsou následující: možnost kontaktu s přáteli a kvalitnější komunikace s nimi, díky čemuž o nich člověk neztrácí přehled. Za nevýhodu Mirek považuje všeobecnou informovanost mezi uživateli Facebooku. Mirek tvrdí, že mu na svém účtu na Facebooku nezáleží a nebrání se ani publikování nepravdivých informací o své osobě. Snaží se ale, aby ho nepravdivé či poupravené informace určitým způsobem charakterizovaly.

Milan

Milanovi je 39 let, je ženatý a má jednoho potomka. Nejvyšší dosažené vzdělání Milana je středoškolské. Profil na sociální síti Facebook, ve kterém má 25 Přátel, má založený 5 let. Ke svému profilu se přihlašuje nepravidelně. Facebook vnímá jako místo vhodné ke komunikaci. Za výhody této sociální sítě považuje rychlost komunikace a také její bezplatnost. Naopak za nevýhodu považuje dostupnost informací širokému okolí. Identita Milana není na Facebooku stejná jako v klasickém životě, jelikož na sociální síti se snaží informace o sobě potlačovat, respektive nevyjadřovat vše, co s ním souvisí.

Kamil

Kamilovi je 38 let. Je bezdětný, svobodný, ale zadaný. Nejvyšší dosažené vzdělání má vysokoškolské. Profil na této online sociální síti, kde má 400 Přátel, si založil přibližně před 5 lety a přihlašuje se k němu denně. Facebook vnímá jako příjemné místo k rozptýlení v případě, že se člověk „nudí“. Mezi výhody Kamil řadí bezplatnou komunikaci, snadnou dostupnost lidí, kteří jsou fyzicky vzdálení. Za nevýhody Facebooku zmiňuje ztrátu soukromí, ale dodává, že uživatelé dělají z Facebooku to „zlo“. Facebook sám o sobě žádné nevýhody dle Kamila nemá. Kamil přiznává, že některé informace o sobě upravuje. Jeho identita na Facebooku v něčem odpovídá tomu, jak vnímá sám sebe, v některých aspektech nikoliv.

3.4 Prezentace výsledků

3.4.1 „Karty“ na stůl

K analýze dat jsem využila techniku Vyložení karet,²² podobně jako ve své bakalářské práci (Černá, 2013). Tento postup mi umožnil vytvořit kategorie, které v sobě obsahovaly jevy obdobné či vnitřně souvisejí s určitou oblastí online sociální sítě Facebook. Kategorie, které touto technikou vyvstaly, jsou obdobné jako v předchozí práci (Černá, 2013), ale mohou být svým obsahem odlišné: Obecné informace o Facebooku v pohledu sledovaných osob, Přátelé a dospělá populace, Proces dorozumívání se, Identita dospělého a Soukromí. Každou kategorii jsem se snažila popsat prostřednictvím této techniky a doplnit ji úryvky²³, které jsem získala z rozhovorů s jednotlivými probandy (Podle Černá, 2013).

Jelikož se mi tato technika jevila v bakalářské práci (Černá, 2013) jako přínosná, využívám ji i nyní k tomu, abych poukázala na zobecňující výtah informací dospělých jedinců o online sociální síti Facebook. V podstatě by se dalo říci, že z analýzy dat skrze techniku Vyložení karet vycházím a čerpám při následující práci s daty.

Srovnatelně se s kategoriemi z podkapitoly „Analýza dat prostřednictvím techniky vyložení karet“ v práci „Facebook a jeho role v životě studentů“ (Černá, 2013) mohou i v nynějších vytvořených kategoriích vyskytovat jevy obsahově podobné (duplicitní), neboť uvedené kategorie se do jisté míry vzájemně prolínají, jelikož v sobě zahrnují analogické jevy či lze jeden jev zařadit pod více kategorií (Tamtéž). Jinak řečeno, na online sociální síti Facebook, se vyskytují témata, která se zdají být sama na sobě nezávislá, ale po hlubším prozkoumání, zjistíme, že spolu úzce souvisí a více či méně se prolínají.

Obecné informace o Facebooku v pohledu sledovaných osob

Ukázalo se, že probandi upřednostňovali online sociální síť Facebook před ostatními online sociálními sítěmi, jelikož mezi nimi měla a v současné době i stále má

²² „Rozhovory jsem podrobila otevřenému kódování a současně s otevřením kódováním jsem začala vytvářet abecední seznam kódů, na jehož základě se mi později začínaly vytvářet kategorie, které v sobě zahrnovaly kódy podobné či vnitřně spolu související.“ (Černá, 2013, s. 25). Technika je nadstavbou nad otevřené kódování (Tamtéž).

²³ Úryvky z rozhovorů s probandy mohou být přepsány s nesprávnou syntaxí či pravopisnými chybami. Pouze slovo Facebook je psáno celou prací jednotně.

výsadní postavení. Navíc je stabilní: „*Mobilní číslo se mění čtyřikrát ročně, Facebook zůstává.*“ (Mirek, 30 let) a přitažlivá svým počtem uživatelů i pozitivními referencemi jedinců, kteří již profil na této síti měli založený. „*...v těch sítích se ňák nevyznám. Tuhle jsem si založil, protože mi o ní víc trochu vyprávěl kolega z práce a říkal, že by to mohlo být k užítu...*“ (Jan, 45 let).

Probandi si profil na online sociální síti Facebook zakládali mezi lety 2006 až 2010. Nejčastějším důvodem pro založení profilu byl tlak ze sociálního okolí a zachování již stávajících sociálních vazeb. „*...jsem si ho založila a bylo to na naléhání přítelkyně, která se stěhovala do Londýna, a chtěly jsme spolu zůstat v kontaktu.*“ (Lenka, 53 let). Touha nebýt odlišný, respektive nevybočovat z mainstreamu svých vrstevníků se také jevila jako důležitá při uvažování nad tím, jestli se má jedinec stát uživatelem této sociální sítě. Neméně důležitým důvodem založení profilu bylo přání probandů neztrácet již informace, které putují po Facebooku, ale i zvědavost, na jakém principu tato online sociální síť funguje, a jaké aktivity se na ní dají provozovat.

Dovoluji si tvrdit, že stání se uživatelem Facebooku mohlo být u některých probandů podmíněno působením obranného mechanismu jedince, kdy v okamžiku „bytí“ na Facebooku, nemusel svému okolí udávat důvody, proč tomu tak prozatím není. Raději vyhověl požadavkům okolí. „*A furt jsem slyšela od spolužáků: „Tak už si ho založ, na co furt čekáš?“ , no tak asi i vlastně na to jejich naléhání jsem to udělala. Lepší než to poslouchat furt dokola.*“ (Tamara, 24 let). K procesu rozhodování o založení si profilu na této online sociální síti přispěl i vstup jedince do nové životní etapy či změna stávajícího životního stylu. „*Založil jsem si profil asi tak před třemi roky, protože jsem začal podnikat...*“ (Jan, 45 let).

Čas, který proband tráví online na sociální síti Facebook, je nepravidelný, co se týká počtu hodin denně, ale i počtu přihlášení se ke svému profilu týdně. Záleží, zda má jedinec volný čas (většinou po splnění všech povinností – jak pracovních, tak v domácnosti), náladu (nejčastěji znučenost, zvědavost, veselost, zamilovanost), ale i potřebu informací nebo kontaktu, která by ho motivovala k pobývání na Facebooku. „*Každý den na něm nejsem. Na to není čas ani nálada. Přihlásím se tam tak třikrát do týdne.*“ (Jan, 45 let).

Někteří z probandů se ke svému profilu přihlašují denně, jiní několikrát do týdne či alespoň jedenkrát za dva týdny. Po přihlášení se, zde pobývají zhruba jednu až tři hodiny online a mnohdy mívají potřebu „zmapovat terén“. Jinými slovy, sledují, co se

událo nového. „Většinou se denně přihlásím, projdu nové příspěvky a nechávám připojené, i když se věnuji jiným aktivitám na počítači.“ (Petra, 28 let).

Motivací k přihlášení se ke svému profilu na Facebooku je u probandů udáváno explicitně: potřeba kontaktu (potřeba interakcí), potřeba nových informací (nových podnětů), nuda (nedostatečné naplnění volného času), zamilovanost, dobrá/neutrální nálada, zvědavost. „Dobrá nálada mne motivuje k tomu, abych se přihlásil, protože je pak všechno veselejší i na tom Facebooku a mám chuť se bavit s víc lidma a sdílet s nimi svou radost.“ (Mirek, 30 let). Pocit samoty je ale rovněž důvodem proč probandi pobývají na Facebooku. „Když je mi smutno. Cítím se sama, sedím doma a všichni jsou v práci nebo nemají čas.“ (Jolana, 73 let).

Probandi využívají na online sociální síti Facebook tyto funkce: nahrávání a sdílení fotografií a videí, Události, Skupiny, chat, zprávy, hry, vkládání příspěvků, Zed', komentáře, Místa²⁴.

Za výhody této online sociální sítě probandi považují její široké zaměření aktivit, na rozdíl od některých konkurenčních online sociálních sítí²⁵, které jsou orientovány na určité specifické aktivity. Probandi taktéž velmi oceňují bezplatnou komunikaci s ostatními uživateli sítě, která je dle jejich názoru rychlá a může probíhat i simultánně, tj. s několika jedinci zároveň. Dalším kladem Facebooku je dle probandů uchování sociálních vazeb, zejména, jedná-li se o vztahy s jedinci, kteří nejsou s probandem v častém osobním kontaktu. Poté (nejen ale u těchto sociálních vazeb) Facebook přispívá k pocitu blízkosti mezi uživateli, neboť jim alespoň zprostředkovaně umožňuje sdílet „útržky“ svých životů.

Do výhod Facebooku se i u některých probandů promítá reklama, která na Facebooku figuruje a skrze toto mediální prostředí nabývá nových rozměrů (např. veliký počet oslovených uživatelů na jednom místě). Nesmíme opomenout na informace, jež po Facebooku proudí, a kterých si probandi váží, neboť díky nim zažívají pocit, že jsou v centru dění a mají přehled o aktuálních, minulých i budoucích událostech, a které i přispívají k rozšíření obzorů v určitých oblastech života uživatelů. „Pro mě je to právě inspirace na stránkách nejen pro učitelky, ze kterých čerpám spoustu nápadů pro práci s dětmi ve školce...“ (Petra, 28 let). Výhodou je i sdílení

²⁴ K vysvětlení jednotlivých pojmů typických pro online sociální síť Facebook využívám Slovník, který je uveden v Přílohách.

²⁵ Například online sociální síť Instagram je zaměřená na sdílení života jedince za pomoci fotografií (Instagram, 2015).

fotografií, díky nimž se jedinec může prezentovat ostatním uživatelům, a pomáhají mu dotvářet svou identitu na této online sociální síti.

Za nevýhody Facebooku bylo probandy uvedeno následující: nutnost internetového připojení, odkrývání soukromí (s tím spojena zranitelnost uživatelů, např. krádež identity), nedostatečný přenos dat při hovorovém spojení, přenos virů do osobního počítače, výskyt deviantů, kteří jsou ohrožující zejména pro dospívající dívky.

Rovněž probandi zmiňovali jako nevýhodu výplň volného času Facebookem, respektive hovořili o zlovyku, který je pobízí k tomu, aby se na svůj profil přihlásili a posoudili, co se kde odehrálo. „*No tak je to docela žrout času, mám nutkání se tam podívat každý den, zjistit, kde se co děje nového, prohlídnout si fotky a tak...*“ (Tamara, 24 let).

Někteří z probandů se domnívají, že sociální síť Facebook sama o sobě není ničím nebezpečná. Nemá žádné aspekty, které by byly nevýhodné pro její uživatele, ale její samotní uživatelé jsou tvůrci „zla“, aneb všeho špatného, co se na ní odehrává. „*Nevýhody asi jako takový té samotný sociální sítě nejsou, ale lidi pak z toho dělají to zlo – krádeže identit, zneužívání fotek, vykrádání bytů...*“ (Kamil, 38 let).

Jiní probandi se již s nelibým pocitem setkali s principy chování na Facebooku, které ho vymezují a regulují tak samotný chod této sítě. „*Takže je to o tom, že i když se vám něco líbí a dáte si to na Facebook, tak ne vždy vám to tam zůstane, jelikož se to nějaký pipce nebude líbit.*“ (Štěpánka, 27 let). Mezi nevýhody je řazena i absence neverbální složky komunikace, která je poté dle probandů odpovědná za vzniklá nedorozumění mezi uživateli.

Přátelé a dospělá populace

Probandi, kteří se zúčastnili rozhovorů, mají na svém facebookovém profilu v průměru 200 Přátel²⁶. Je patrná poměrně veliká rozdílnost v počtu Přátel mezi jednotlivými probandy. Jsou probandi, kteří mají malý počet Přátel (kolem 25) a probandi, kteří přiznávají i 400 Přátel.

²⁶ K odlišení Přátel na Facebooku a přátel v běžném sociologickém slova smyslu budu používat velké počáteční písmeno všude tam, kde bude pojednáváno o Přátelích na Facebooku, a to i ve slovech příbuzných ke slovu Přítel.

Mezi Přátele si nejčastěji probandi přidávají bývalé spolužáky ze škol, ve kterých byli žáky či studenty, dále spolupracovníky ze zaměstnání, členy rodiny, ale i jedince, s kterými se setkali v průběhu volnočasových/společenských/kulturních aktivit, známé jedince, své přátele, přítele/kyni, pro probanda významné jedince, ale i jedince, s kterými byli v osobním kontaktu před mnoha lety (vzdálení přátelé). „...a pak také lidi, se kterými jsem se seznámila před mnoha lety, ale vlivem nějakých okolností se nemůžeme často potkávat.“ (Petra, 28 let).

Rodiče mezi Přáteli nemá ani jeden z dotázaných. „Ne nemám a nemyslím si, že by je to zajímalo, co si tam píšu nebo přidávám. Na druhou stranu já taky netoužím po tom, abych viděla jejich profil.“ (Štěpánka, 27 let). Někteří rodiče probandů mají na Facebooku zařízený profil, ale své potomky v Přátelích už nemají. Jsou i rodiče probandů, kteří profilem na této online sociální síti nedisponují, ale i kdyby na této síti pobývali, jejich potomci by je nechtěli mít mezi Přáteli. „...Nemusí o mně vědět všechno, co si tam dávám za příspěvky, a co tam píšu. Už vidím mámu, jak by tam furt ke mně koukala a pak to komentovala. O to fakt nestojím.“ (Tamara, 24 let).

Polovina dotázaných probandů připouští, že na Facebooku mezi Přáteli, má i takové jedince, které za své přátele v klasickém životě nepovažuje. Tací probandi činí tímto způsobem z důvodu zachování klidné atmosféry ve svém okolí. „Mám. Ale odmítněte svého živitele. Tím mám na mysli svého šéfa z práce.“ (Mirek, 30 let). Tito probandi udávají, že musejí být obzvláště pozorní při aktivitách na Facebooku, jelikož si nepřejí, aby jejich činnosti sledoval i ten, kterého za přítele nepovažují, ale je pouze zařazen mezi ostatní Přátele z důvodu „nešťastného“ nepojmenování Přátel odlišným výrazem.

Až na některé probandy si ale jedinci většinou uvědomují možnost rozčlenění Přátel do několika kategorií a možnost určení aktivit, které mohou daní jedinci spadat. „Ale od toho je nastavení Facebooku, kdo co může vidět, takže mi to problém zas až tak velký nedělá, jelikož ho mám většinou nastaveného tak, že nevidí, co si tam přidávám nebo píšu.“ (Mirek, 30 let).

Mnozí probandi udávají shodu vnímání mezi Přáteli a přáteli, aneb domnívají se, že v Přátelích na Facebooku mají pouze opravdové přátele. „Všichni moji přátelé na Facebooku jsou mými přáteli. Nedávala bych si mezi přátele i někoho cizího. To by pak dle mého názoru postrádal Facebook smysl. K čemu by mi bylo pozorovat někoho, s kým se neznám? Možná pro nějaké voyéry ...“ (Lenka, 53 let).

Určití probandi mají již zkušenost s mazáním vybraných Přátel z Facebooku. Důvody pro jejich smazání uváděli takovéto: zahlcená hlavní stránka Facebooku aktualizacemi Přátel, nikdy se mezi jedinci nedospělo k osobnímu kontaktu či antipatie k určitému jedinci. Ostatní probandi si nikoho ze svých Přátel nevymazali. Předkládali následující argumenty pro své chování: (1) pouze malý počet jedinců, který probandi znají, má založený profil na této síti, (2) objevili možnost kategorizace Přátel, což jim umožnilo publikovat příspěvky nezávisle na celém seznamu Přátel, (3) přáli si zachovat klidnou atmosféru ve svém okolí.

Kdybychom se podívali na informace, které proband na této online sociální síti zveřejňuje, a jež jsou viditelné i pro uživatele, kteří se nenachází mezi Přáteli probanda, zjistili bychom, že takovýto jedinec může spatřit pouze vybrané informace, a to nejčastěji: (1) jméno a příjmení probanda, (2) datum narození, (3) název školy, do které docházel, (4) jméno zaměstnavatele či pracovní pozici, (5) aktuální místo pobytu probanda, (6) profilovou fotografii. U některých probandů je zmíněn i partnerský vztah.

Jedinci, které má proband v seznamu Přátel, jsou obohaceni i o další informace a aktivity probanda na Facebooku, které ostatním uživatelům Facebooku zůstávají skryté. *„Opravdoví přátelé vše, to myslím ty, kteří jsou v mém profilu a jsou dobrými přáteli i ve skutečnosti. Ti, co nejsou na Facebooku, respektive nejsou v mých Přátelích, tak nevidí nic.“ (Mirek, 30 let).*

Probandi zmiňují několik rozdílů mezi tím, když pobývají s přítelem na Facebooku, a poté se setkají v klasickém životě. Jeden proband vnímá Facebook jako náhražku za osobní kontakt. Mezi hlavní odlišnost v přístupu k přítelovi na této online sociální síti oproti klasickému životu probandi řadí absenci neverbální komunikace (zejména mimiku a gestikulaci) v prostředí Facebooku, která komunikaci mnohdy stěžuje, přestože probandi dodávají, že při samotném procesu komunikování za pomoci různých doplňků (např. emotikon) je tato diferenciaci menší. *„Už jenom to, že přes Facebook člověk nekomunikuje face to face, tak vzniká mnoho odlišností. Nevidíš, jak se ten druhý tváří, jak gestikuluje...je poté těžké se trefit do jeho nálady a ušít tak komunikaci přímo na míru.“ (Lenka, 53 let)* Vyskytla se i výtky na nedostatečnou zpětnou vazbu při psaném projevu na Facebooku, ale i pozitivum týkající se menšího ostychu při určitých tématech v komunikaci.

Pojďme si položit otázku, zdalipak probandi vnímají rozdíl mezi chováním jedinců na online sociální síti Facebook ve srovnání s chováním v klasickém životě? Mnozí z nich se domnívají, že se lidé v klasickém životě chovají obdobně jako při

pobývání na online sociální síti. „*Je to stále ten stejný člověk a nepředpokládám, že se na Facebooku chová jinak než ve skutečnosti.*“ (Kamil, 38 let). Druhá skupina probandů vyzdvihuje osobní setkání s jedincem oproti pobývání s tímto jedincem na Facebooku, jelikož mohou pozorovat jeho emoce, reagovat na neverbální složku komunikace a mají za to, že osobní kontakt navozuje pocit blízkosti mezi jedinci. „*S lidmi, se kterými si často na Facebooku píšu, se pokaždé ráda vidím osobně, jelikož se mezi námi může odehrávat spousta jiných věcí, které na Facebooku nejsou možné. Tím mám na mysli třeba neverbální komunikaci, pocit blízkosti.*“ (Petra, 28 let).

Většině probandů Facebook pomáhá vztahy s přáteli udržovat a činit je snadnějšími ve smyslu: (1) zkrácení vzdálenosti, která jedince mezi sebou pojí, (2) možnosti simultánní komunikace, (3) úspory času při bezplatném kontaktu s přáteli, (4) „předinformovanosti“ díky informacím, které na Facebooku plynou, (5) získání důvěrnějších informací skrze tuto online sociální síť, poněvadž se na ní uživatelé více otevírají.

Dva probandi nevnímají zásluhou Facebooku pozitiva ani negativa v sociálních vztazích. Ostatním probandům Facebook vztahy s přáteli komplikuje, obzvláště kvůli psanému projevu, který má svá specifika, stejně tak i pro mylné informace šířících se po Facebooku.

Mnozí probandi nepřipouštějí ovlivnitelnost svého chování profily svých Přátel. Prohlašují, že chování Přátel posuzují dle jejich chování v klasickém životě, ne na Facebooku. „*Já je všechny znám, takže ne. Vím, jak se chovají normálně. Na Facebooku se musí občas každý předvést. Tam je to totiž skoro anonymní. Teda anonymní...no prostě tam není ten ostych.*“ (Jolana, 73 let). Ostatní probandy profily Přátel na Facebooku ovlivňují, ať už pozitivně či negativně. Pomáhají jim dokreslit představu o jedinci, o jeho osobnosti, o náplni jeho volného času apod.

Mnohdy dokonce u probanda dochází k zesilování negativních či pozitivních názorů ohledně určitého Přitele při sledování jeho profilu. Tomu se děje zejména tehdy, jestliže proband ví, jaké jsou projevy chování jedince v klasickém životě a současně i v prostředí Facebooku. „*Stačí, aby si tam někdo dával blbý komentáře nebo nějaký trapný videa a tak...přijde mi, že to někdy lidi přeháněj s tím vším, co tam zveřejňují. I když je pravda, že takoví lidi mi vadí i osobně na živo, když je potkám, takže pak když to čtu i na Facebooku, tak to je už na mě moc a jsem na to alergická.*“ (Tamara, 24 let). “

Za nevhodné chování na Facebooku považují probandi: (1) sdělování důvěrností z života jejich Přátel, (2) přidávání nemístných fotografií uživateli (např. z porodního

sálu), (3) předvádění se, (4) vulgární a útočnou komunikaci nejen mezi dvěma Přáteli, ale i mezi členy Skupin, (5) zesměšňování a zostuzení ostatních uživatelů Facebooku, (6) dotěrnost, (7) spamy, (8) žádosti o hry, (9) šikanu. Jedna probandka nepovažuje žádné chování na Facebooku za nevhodné, jelikož se dle jejích slov na Facebooku smí vše.

Zdaleka ne všichni probandi jsou iniciativní ve vysílání žádostí o Přátelství na Facebooku. V současné době Přátelství spíše raději přijímají. „*Já občas nějaký přátelství přijmu, ale neodesílám náky návrhy na nová přátelství.*“ (Jan, 45 let). Za členy publika svého profilu na Facebooku probandi označují: přitele/kyni, spolužáky, spolupracovníky, potenciální zákazníky, členy rodiny, blízké přátele, jedince z kulturních a společenských událostí. Jeden proband se domnívá, že publikem jeho profilu jsou všichni, které má v Přátelích.

Jestliže jsou probandi členy nějakých Skupin na Facebooku, nejčastěji jsou ve skupinách: (1) s tematikou volného času a zálib (sport, čtení, televizní pořady, tvořivost), (2) o bydlení, (3) přinášející svým členům finanční zisk, (4) spolužáků ze škol, (5) o domácích mazlíčcích, (6) s módou, (7) věnující se charitativním účelům, (8) nejrozumnějších institucí (např. Česká pošta). Ukázalo se, že probandi se stávají členy Skupin, které jsou blízké jejich zájmům, názoru a slouží k výměně informací a zkušeností nad danou problematikou. „*Jednou takovou mou oblíbenou Skupinou na Facebooku je Skupina, která se týká výroby šperků z hmoty Fimo. Já sama ráda šperky z této hmoty vyrábím a vyměňuji si zkušenosti s někým, kdo je třeba zkušenější nebo vyzkoušel něco nového. Ráda se přiučím.*“ (Lenka, 53 let).

Jsou ale i takoví probandi, kteří nejsou členy žádné Skupiny. „*Nejsem v žádných Skupinách. Nemám na Facebook moc času, a tak se nechci zatěžovat dalšími zbytečnostmi.*“ (Jan, 45 let).

Proces dorozumívání se

Při komunikaci prostřednictvím Facebooku využívají probandi tyto výrazové prostředky: (1) česká i anglická slova, (2) zkratky českých i anglických slov, (3) emotikony, (4) nálepky, (5) pocity, (6) obrázky. „*Používám anglická slova, anglické zkratky, české zkratky a smajlíky samozřejmě také. Bez nich by to snad ani nešlo. Hodně*

napoví, jak se ten druhý cítí, jakou má náladu...“ (Lenka, 53 let). Některé z těchto prostředků jim slouží k dokreslení neverbální stránky komunikace.

Na druhou stranu mnohé zkratky komunikaci znesnadňují a jsou probandy vnímány nelibě. Tři probandi používají pouze slova v českém jazyce, bez jakýchkoliv dalších výrazových prostředků. Vyskytl se i případ, kdy proband raději sáhne po mobilním telefonu, v případě potřeby rychlého kontaktování přátel. Mobilního telefonu využívá, neboť se má zkušenost s tím, že každý není na Facebooku stále online.

Při dorozumívání se používají probandi: (1) chat, (2) psaní zpráv, (3) příspěvky (4) zeď, (5) statusy, (6) fotografie, (7) události, *„Příspěvky přátelům na zeď občas dávám – vtípky, obrázky vtipné, odkazy na nějaké stránky. Třeba na písničku, která se mi líbí.“ (Mirek, 30 let).*

Probandi nejčastěji komunikují s blízkými přáteli, se členy Skupin, spolužáky, spolupracovníky, potenciálními zákazníky. Obsahem komunikace na Facebooku je mnoho témat. Hovoří se o aktuálním dění, o plánech do budoucna, ale i o událostech minulých. Mezi frekventované náměty ke komunikaci probandů s Přáteli je možno začlenit: (1) rodinu, (2) zaměstnání probanda, (3) volný čas, (4) školu, (5) společenské a kulturní události, (6) přátele a jejich životy, (7) domlouvání schůzek s přáteli, (8) sdílení pocitů, nálad, emocí. *„Komunikace se týká toho, co je nejnutnější, co je třeba akutně řešit. To mám na mysli třeba pracovní záležitosti. Jinak si tam vylejvám srdíčko, svěřuju se lidem o tom, co mě trápí, jaké pocity mně provázejí, jak se cítím...prostě všeho, co potřebuju řešit.“ (Štěpánka, 27 let).*

Jestliže probandi píší Statusy, vztahují se k poptávkám a nabídkám služeb, potřebě poradenství od jiných uživatelů Facebooku a sdílení zkušeností jedinců v určitém oboru. Dále obsahují také vtipy, odkazy na videa, aktuální témata (např. politika). Status dává probandovi možnost oslovit ostatní uživatele Facebooku a postulovat svůj názor.

Pokud proband vytvoří Událost, jejím obsahem povětšinou bývá společné setkání s přáteli, náplň volného času (např. turnaj v kuželkách), oslava narozenin, sportovní aktivity, kulturní akce. Události jsou vnímány probandy pozitivně, především při nutnosti oslovení většího počtu lidí. Ačkoliv jsou i probandi, kteří raději píší hromadnou zprávu, místo vytvoření Události.

Pozvánky na Události, které probandům chodí, souvisejí s obdobnými tématy jako v situacích vytváření Událostí samotným probandem. Mimo to můžeme přidat petice, které se posílají mezi uživateli Facebooku, pozvánky na charitativní akce a

burzy. Jeden proband udává ignorování Událostí, neboť ho obtěžují, protože považuje všechny aktivity na Facebooku (vyjma psaní zpráv a vkládání příspěvků) za zbytečné. „...*Nemám na Facebook moc času, a tak se nechci zatěžovat dalšími zbytečnostmi. Stačí, když mám vytvořenou svou stránku se službami a na tu se občas dívám.*“ (Jan, 45 let).

Identita dospělého

Všichni probandi vystupují na online sociální síti Facebook pod svým pravým jménem i příjmením. Objevují se, ale i transformace písmen, aby se například jméno a příjmení rýmovalo. Přesto lze ale stále vyčíst, kdo se pod upravenými iniciály skrývá. Objevil se i případ vložení přezdívky mezi jméno a příjmení.

Pouze jeden proband nemá vloženou profilovou fotografii na svém účtu. „*No nechci tam dávat sebe. Hlavně žádnou fotku takovou jako na občanku nemám momentálně.*“ (Jan, 45 let). Ostatní profilovou fotografii mají a dle probandů by měla splňovat některé z následujících charakteristik: (1) je mnohdy vyříznutá z jiné „velké“ fotografie, (2) musí být přirozená, (3) slušivá, (4) musí se líbit samotnému probandovi, (5) musí být aktuální. Tři probandi mají profilovou fotografii stále stejnou od doby založení profilu, tzn., ještě si ji nikdy nezměnili, poněvadž tuto potřebu nemají – jsou se stávající fotografií spokojeni.

Profilová fotografie poskytuje ostatním uživatelům Facebooku informace o: (1) partnerském vztahu probanda (profilová fotografie s partnerem), (2) o emocích probanda (šťastný, spokojený, veselý apod.), (3) o volném čase probanda (cestování, sociabilita, profesionální fotografování, úspěšnost jedince apod.). Dalo by se do určité míry říci, že profilová fotografie vypovídá o osobnosti jedince.

Dotkneme-li se tématu výskytu ostatních fotografií na profilu probanda, zjistíme, že jsou převážně samotnými probandy na jejich profily přidávány. Jsou ale i tací probandi, kteří si na svůj profil žádné fotografie sami nenahráli, ale na fotografiích je označili Přátelé, kteří fotografie s probandem na Facebook přidali. „*No ani nepřidávám. Nemám to zapotřebí a není čas. Spíš ty fotky tam nahraje nějaký můj známý.*“ (Jan, 45 let). Jedna probandka má na celém svém profilu pouze jednu fotografii – a to profilovou.

Obecně si probandi na svůj profil vkládají fotografie z cestování, z kulturních a společenských akcí, se členy rodiny, z přírody. K fotografiím musí mít proband určitý vztah. Mnohdy mají účel rozesmát či pobavit ostatní uživatele nebo zachycují aktuální dění v životě probanda (stavba rodinného domu, oslava narozenin apod.).

Pouze jeden proband reguluje viditelnost fotografií na kterých je označen. „*Ano, jen já určím, kdo mě může označit. Nechci tam mít na Facebooku fotky, který jsou nepovedený a nelíbím se na nich sám sobě.*“ (Mirek, 30 let). Ostatní uživatelé takto nekonají. „*Ne mně to navadí, když mě někdo označí na fotce. Když tam teda nejsem úplně v nějaký nevhodný póze, jako že třeba se tam blbě tvářím. Ale když už to tam je, ta fotka, tak jí tam nechávám a nemažu svoje označení, protože je to už v tu chvíli zbytečný. Hodně lidí to už vidělo a budou si stejně o tom povídat.*“ (Tamara, 24 let). Jeden proband nebyl na žádné fotografii Přítel ještě označen a jeden proband nevěděl, že označení lze odebrat.

Někteří probandi se snaží fotografie vylepšit pomocí různých programů. Takto ale převážně činí ti probandi, kteří se ve svém volném čase věnují profesionálnímu fotografování²⁷. „*Jo to se někdy snažím, protože některý fotky, aby byly profi, tak potřebuji „štávu“.*“ (Kamil, 38 let). Ostatní probandi fotografie, které vkládají na Facebook, neupravují. „*Ne, dávám je tam v podobě, v jaké je vyfotím.*“ (Milan, 39 let).

Přestože na Facebooku nenalezneme virtuální prostředí jako takové (chybí např. anonymita jedince), je nutno podotknout, že v prostředí Facebooku můžeme nalézt výskyt informací či fotografií, které jsou tzv. v „lepší světlo“, jelikož mnohé se dá na Facebooku poupravit a vybraní probandi této skutečnosti využívají. „*Myslím si, že jsem to celý já. I když možná v lepší světlo, protože se člověk chce vždycky ukázat v tom nejlepším a skrz Facebook se to dá dobře korigovat a něco poupravit.*“ (Kamil, 38 let). Jiný proband tuto možnost uvádění upravených/nepravdivých informací ještě více stupňuje a říká: „*Dávám si tam všechno, co mi přijde dobrý a nějak mě charakterizuje. Ale koho zajímá, jestli je to pravda nebo fikce? Lidé touží po informacích jakéhokoliv typu.*“ (Mirek, 30 let). Tento výrok můžeme doplnit další probandkou: „*Pouze virtuální identita. Něco tam mám určitě zkreslené, aby to působilo lépe než ve skutečnosti.*“ (Petra, 28 let).

Identita na Facebooku by se dala na základě analýzy dat z rozhovorů s probandy rozčlenit na pracovní identitu, identitu v pravém slova smyslu (rovnost mezi chováním

²⁷ Přesněji zkoušejí tímto stylem pořizovat fotografie, kdy mnohdy dochází k tomu, že je fotografie zajímavější než ve skutečnosti.

jedince na Facebooku a v klasickém životě) a „limitovanou“ identitu (některé informace jsou smyšlené)²⁸. Podotkněme, že limitovaná identita je s oblibou u některých probandů využívána častěji, jelikož mají čas na přípravu a mohou obraz o sobě (někteří i nevědomě, např. výběrem informací) utvářet.

Soukromí

Dva probandi uvedli, že na Facebooku mohou vědět všichni všechno. Mají svůj facebookový profil vedený jako veřejný (soukromí si příliš nechrání). Většina probandů si ale soukromí na Facebooku snaží chránit. Používají k tomu: (1) kategorizaci Přátel, (2) uvádění pouze několika základních informací²⁹. Základní informace jsou probandem udávány pro snazší vyhledání svého profilu ostatními uživateli Facebooku (předinformovanost než se stanou přáteli). Probandi se u těchto informací domnívají, že nejsou příliš zneužitelné jako jiné údaje, které o sobě na online sociální síť Facebook píší. Jedna probandka má dokonce aktivovanou službu, která ji zasláním zprávy na mobilní telefon upozorní na proniknutí cizího jedince do svého profilu.

Někteří probandi přidávají k základním informacím ještě informace týkající se partnerského vztahu: „*To že jsem zadaný, aby ostatní dívky věděly, že už nejsem k mání.*“ (Mirek, 30 let) a míst, která navštívili: „*Jo vlastně ještě tam mám označený místa, na kterých jsem byla. Ale nemám to aktualizovaný, to spíš, když tahle nová funkce začla, tak jsem si tam nějaký místa taky přidala, aby to nevypadalo, že jsem nikde nebyla, když tam najednou začalo naskakovat, kdo kde všude byl.*“ (Tamara, 24 let).

V podstatě by se daly informace, které probandi publikují na svém profilu uměle rozčlenit na informace: (1) základní, (2) intimní (uvedení partnerského vztahu/rodinného stavu), (3) nezneužitelné (např. uvedené pouze jméno probanda) a (4) týkající se povolání.

Nebezpečí na Facebooku dle některých probandů existuje pro každou věkovou skupinu: „*Domnívám se, že pro každého, kdo používá internet, existují nejružnější nástrahy. Tudíž i na Facebooku lze naletět nebo podlehnout nejružnějším svodům od těch, co se v takovýchto aktivitách využívají.*“ (Lenka, 53 let). Je ale i skupina probandů,

²⁸ Názvy identit jsem použila dle svého uvážení, na základě jejich obsahových charakteristik.

²⁹ Mezi základní informace bývá probandy řazeno: jméno, příjmení, datum narození, škola, kterou jedinec vystudoval, popřípadě zaměstnání, místo, odkud jedinec pochází.

kterí s tímto tvrzením nesouhlasí a myslí si, že v jejich věku už jim na Facebooku žádné negativní pokušení nehrozí: „*A jaký? Člověk snad není úplně mimo, a ví, co si tam dává a kdo, co sleduje.*“ (Štěpánka, 27 let).

Co se týká Facebooku jako sociální sítě takové, probandi se obávají o: (1) možné odcizení a zneužití informací, fotografií na Facebooku, (2) krádeže identity skrze fotografie a informace o daném jedinci, (3) ztrátu soukromí, (4) vznik závislosti na bytí online, (5) nebezpečí dospívajících plynoucí z jejich velké otevřenosti v online prostředí. Několik probandů však vnímá Facebook jako nezkažené, „čisté“ médium, na kterém nebezpečí jeho uživatelům nehrozí, ale ohrožujícími jsou těmito probandy chápání jeho uživatelé, kteří se dopouštějí negativního konání. „*Domnívám se, že Facebook o sobě jako takový nebezpečný není, ale jeho uživatelé ano. Mohou použít informace o tobě proti tobě. Když si tam lidi dávají i to, kdy a na jak dlouho jedou na dovolenou, kdy nejsou a jsou doma, tak pak je nebezpečí blíž než si uvědomují.*“ (Kamil, 38 let). Tedy si neuvědomují, že informace jsou používány například budoucím zaměstnavatelem při hledání zaměstnání, obchodními partnery, osobními partnery apod.

3.4.2 Typologie dospělých uživatelů Facebooku

V této kapitole bych se ráda pokusila za využití kombinace několika metod, jež jsou charakteristické v kvalitativním výzkumu, analyzovat získaná data z rozhovorů s jednotlivými probandy, s jejichž pomocí bych probandy zkusila setřídít a popsat na základě podobných znaků, a to nejen podle míry participace na sociální síti (viz Brandtzæg, 2011), ale i dle dalších rysů (motivace, aktivita, četnost užívání, dlouhodobost uživatelství apod.), které jsou přidány na základě mých poznatků.

Metody, které byly při rozboru dat využity, jsou následující: Metoda Vytváření trsů, kdy je dle Miovského (2006) soustředěna pozornost na seskupení a konceptualizaci určitých výroků do skupin (trsů) a tyto trsy vznikají na základě podobnosti mezi identifikovanými jednotkami. Tímto postupem vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž začlenění do daného trsu je sdružováno s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním atd. (Tamtéž).

Metoda Zachycení vzorců (gestaltů) je další postup, jak rozebrat získaná data od probandů. Miovský (2006, s. 222) o této metodě píše: „jde o vyhledávání určitých obecnějších principů, vzorců či struktur, které odpovídají specifickým zaznamenaným

jevům vázaným na určitý kontext, osobu atd. Dochází tak samozřejmě k určité redukci, neboť původní bohatost a jedinečnost pozorovaných (zaznamenaných) jevů je nahrazována určitou obecnější kategorií, vzorcem (tématem) atd., a to na základě vzájemných podobností nebo odlišností. Výzkumník přitom postupuje tak, že při získávání nebo analýze dat vytváří určité koherentní „příběhy“ o tom, jak daný jev probíhá. Nová a nová data tak postupně vkládá do těchto „příběhů“ a konstruuje svoji představu o zkoumaném fenoménu.“

Poslední metodou, kterou jsem zkombinovala s předchozími metodami, je metoda Vyhledávání a vyznačování vztahů mezi proměnnými na základě vnitřních nebo vnějších souvislostí (Miovský, 2006).

Cílem typologie je klasifikovat rozmanité chování probandů do kategorií (typů). Analýzou dat bylo dospěno ke čtyřem možným typům uživatelů online sociální sítě Facebook. Jednotlivé typy byly mnou samotnou pojmenovány takto: „**Provokatéři, Neználci, Závislí a Ledabylí.**“ Nejvýraznější charakteristiky probanda související s online sociální sítí Facebook byly zahrnuty vždy pouze do jedné z kategorií (typů).

Při vytváření typologie jsem u probanda sledovala následující rysy: „(1) věk probanda, (2) počet let uživatelství Facebooku, (3) motivace pro bytí na Facebooku, (4) počet Přátel, (5) vztahy s Přáteli, (6) funkce Facebooku, které využívá, (7) profilovou fotografii, (8) komunikaci, (9) vnímání této online sociální sítě. Na základě těchto rysů a analýzy dat jsem usilovala o popsání projevů chování na online sociální sítí Facebook z hlediska jednotlivých typů uživatelů.

K tomu, abych dokreslila proces, jakým jsem analyzovala data ze získaných rozhovorů, uvedu konkrétní příklad na této otázce z rozhovoru: „Co Tě vedlo k tomu, že sis založil/a profil na Facebooku?“ Odpovědi jsem rozdělila do trsů (skupin) a u každého trsu jsem se na základě odpovědi snažila nalézt doplňující otázky vzorce, aneb z jakých důvodů jednotliví probandi konají. Jednotlivé trsy u této otázky byly pojmenovány jako nová životní etapa jedince, potřeba interakce, tlak ze sociálního okolí jedince, touha být v mainstreamu (nebýt odlišný) a zvědavost.

Tyto trsy jsem dále podrobila zkoumání a například u probandů, kteří si založili profil na Facebooku z potřeby interakce, se ukázalo, že někteří hovoří pouze o interakci s jedním konkrétním člověkem, který je od nich fyzicky vzdálený, na rozdíl od jiných probandů, kteří chtěli být v kontaktu s více přáteli a mít i větší přístup k informacím nejen o těchto přátelích, ale i o všelijakém dění ve facebookovém prostředí.

Závěrem jsem se snažila určit, zda je daný vzorec chování závislý na nějakém vnějším znaku. U probandů, kteří si založili profil na této online sociální síti, jelikož chtěli zůstat v kontaktu zejména s jedním konkrétním jedincem, se ukázalo, že takto činili až po referencích této sítě od svých přátel, zatímco například probandi, kteří chtěli mít přehled o všech přátelích, mnohdy činili z vlastního popudu, když si zakládali profil na Facebooku. Na základě kombinace uvedených metod bylo možné v datech odhalit, jak se probandi chovají na této online sociální síti a vytvořit jejich typologii.

Níže uvedená typologie by měla přispět k vyváženému pohledu na dospělé uživatele online sociální sítě Facebook a eliminovat diferenciaci mezi jednotlivými probandy. Postup v této analýze je spíše průzkumný, než abych testovala určitou teoretickou hypotézu o typologii uživatelů online sociální sítě Facebook.

Provokatéři

Provokatéři³⁰ jsou skupinou lidí na online sociální síti Facebook, u nichž by se dalo říci, že jsou jejími dlouhodobými uživateli, znají funkce, které tato síť nabízí, a aktivně ji využívají k nejrůznějším účelům, o kterých se zmíním v dalších částech textu. Heslo, které by mohlo vystihovat Provokatéry, zní: „Kdo není na Facebooku, jako by neexistoval.“

Provokatérovi je průměrně 32 let³¹ a na Facebooku vystupuje pod svým pravým jménem i příjmením, které může být doplněno o přezdívku Provokatéra. Uživatelé Facebooku jsou Provokatéři průměrně 7 let a účet na této online sociální síti si založili, jelikož chtěli být součástí mainstreamu. Jinými slovy, chtěli „být in“.

Provokatéři jsou denně online na této sociální síti, a to nejméně jednu hodinu. Ke svému profilu se přihlašují zvláště v situacích nudy, při nenaplnění volného času jinou aktivitou. Facebook je pro ně příjemným rozptýlením. Uvádějí, že zejména poté, co se stali uživateli, se u nich objevilo puzení být neustále online, neboť nechtěli přijít o informace, ke kterým měli na základě uživatelského přístupu.

Přátelství na Facebooku Provokatéři přijímají i odesílají a v Přátelích mají poměrně velký počet jedinců. Průměrně jich mají 399. Některé Přátele na online sociální síti Facebook Provokatér nepovažuje za přátele i v klasickém životě. Chybou

³⁰ Mezi Provokatéry spadají tito probandi: Štěpánka, Kamil, Mirek.

³¹ Věk Provokatérů se pohybuje od 27 do 38 let.

dle Provokatérů je nesprávné pojmenování Přátel, co by ostatních uživatelů Facebooku, které má Provokátér v Přátelích.

Je možné říci, že publikum Provokatérů na Facebooku, je rozmanité. Skládá se z členů rodiny Provokátéra, partnera/ky, z bývalých spolužáků a spoluzaměstnanců Provokátéra, jedinců, které Provokátér zná z aktivit ze svého volného času a mnoha dalších pro Provokátéra významných lidí. Jinými slovy, Provokatéři předpokládají, že součástí publika jejich profilu jsou všichni jedinci, kteří jsou součástí jejich Přátel.

Takovýto počet rozmanitých jedinců v Přátelích nahrává Provokatérům k jejich potřebě: (1) komunikovat, (2) být neustále v centru dění (být v „obrazě“ o druhých jedincích), (3) provokovat, (4) šokovat, (5) flirtovat s ostatními uživateli a (6) vyvolávat v druhých uživatelích Facebooku zpětnou vazbu, která nemusí být vždy jen pozitivní. Provokatéři „dráždí“ nejen uživatele svého pohlaví, ale i pohlaví opačného. Děje se tak skrze jejich smýšlení, uveřejňování názorů na určitou problematiku (např. politické téma), používání ironie, která ne vždy bývá na online sociální síti druhými jedinci pochopena.

Facebookové prostředí je Provokatéry do jisté míry vnímáno jako prostředí konkurenční, kde dochází k pomyslnému „boji“ mezi jeho jednotlivými uživateli, respektive k soutěžení o to, kdo se dokáže lépe sebezprezentovat a zaujmout ostatní. Z tohoto důvodu se mnohdy stává, že od jiného uživatele Facebooku dojde k správci sítě nahlášení například nevhodných fotografií, které Provokátér umístil na Facebook. Konflikt mezi Provokátérem a jiným uživatelem na sebe nenechá dlouze čekat.

Provokatéři na Facebooku využívají tyto funkce: (1) chat, (2) psaní zpráv, (3) nahrávání fotografií, (4) hraní her, (5) vytváření Události, (6) přidávají se do různých Skupin, (7) označují Místa, která navštívili. Tlačítko Šťouchnutí využívají jako prostředek k tomu, jak na sebe upozornit, především u opačného pohlaví. Tlačítko Líbí se mi používají jako zkratku v komunikaci, kdy nemusejí vypisovat slovní hodnocení na určité události či fotografie. Sami vnímají tlačítko Líbí se mi pozitivně, dle jejich názoru propojuje uživatele Facebooku, podporuje jejich soudržnost.

Na profilové fotografii se vyskytuje sám Provokátér, a to v pozici, která vystihuje určitou situaci (např. nebezpečí, svůdnost, eleganci apod.). Provokátér chce na profilové fotografii zachytit své přednosti, pozitivní atributy, které se k jeho osobě poutají. Profilovou fotografii mění v závislosti na tom, zda se objeví fotografie jiná, lepší než ta původní. Ostatní fotografie na svůj profil Provokatéři taktéž přidávají. Požadavky na fotografie, které umísťují na svůj profil, jsou následující: (1) jsou

přidávány za účelem vyvolání reakcí ostatních Přátel (pozitivních i negativních), (2) musí být vypovídající, tzn., měli by se vztahovat k osobnosti Provokátéra, (3) mohou být podrobené úpravám za účelem toho, aby měli větší „šťávu“, přesněji řečeno, aby byly zajímavější, než ve skutečnosti doopravdy jsou.

Fotografie, které přidávají Přátelé Provokátérů a je na nich zachycen i sám Provokátér, mohou být některými Provokátéry regulovány, jelikož jen Provokátér sám může určit, jaké fotografie s jeho osobou se na online sociální síti vyskytnou. Na druhou stranu jsou i Provokatéři, kterým absolutně nezáleží na tom, jaké fotografie se s nimi na Facebooku objeví. Chtějí Provokovat a toto jim k jejich projevům chování nahrává.

Provokatéři přiznávají, že o nich samotných se na Facebooku mohou vyskytovat informace, které jsou více pozitivní, než je tomu v klasickém životě. Skrz Facebook se Provokatéři chtějí prezentovat kladně, v tom nejlepším „světle“. S tím souvisí i korekce publikovaných informací (např. fotografií). Provokatéři zastávají názor, že uživatelé Facebooku prahnou po informacích všelijakých, a v podstatě je nezajímá, zda se jedná o informace pravdivé nebo fiktivní. Tohoto poznatku Provokatéři využívají a jednají dle něho.

Provokátér může využívat online sociální síť Facebook jako prostředku, který mu pomáhá být průbojnějším a interagovat s ostatními na odlišné úrovni než je tomu v klasickém životě.³²

Facebook Provokátérům taktéž pomáhá usnadňovat vztahy s ostatními jedinci, protože jim dovoluje být spolu neustále ve styku, a leckdy také bývá Provokátér na online sociální síti více otevřený, je pro ostatní jedince čitelnější, což přispívá k lepší orientovanosti jedinců v těchto vztazích.

Provokatéři připouštějí, že Facebook je online sociální síť, která vybízí své uživatele k příliš otevřenému chování, požaduje po nich, aby se určitým způsobem prezentovali, a rovněž jsou zastánci názoru, že mnoho věcí a informací, které proudí po této online sociální síti, jsou usměrněné tím, zda se jedinec chce předvést nebo nikoliv.

Za nevhodné chování na Facebooku Provokatéři považují: (1) vulgární slovník, (2) zesměšňování ostatních uživatelů, (3) spamy³³, (4) žádosti o hry, (5) předvádění se jiných uživatelů.

³² Například, v klasickém životě může být Provokátér tišší, má obavy vyjádřit svůj názor. Přitom na Facebooku je naopak průbojný, směle filozofuje s ostatními.

³³ Spam je hromadné nevyžádané sdělení, mnohdy i nebezpečné, jelikož s sebou může přinést počítačový vir. Blíže in <http://www.spamy.cz/co-je-spam/>

Při komunikaci na Facebooku Provokatéři využívají následující výrazové prostředky: (1) české zkratky slov (atd.), (2) anglické zkratky slov (např. btw³⁴), (3) emotikony³⁵ (4) obrázky při komunikaci. Provokatéři ke komunikaci využívají zprávy, chat, Statusy, fotografie, příspěvky, Události. Obsahem komunikace Provokatérů bývá v podstatě vše, na co přijde řeč. Nebrání se žádným tématům. Konkrétněji se může jednat o: (1) náplň a organizaci volného času, (2) aktuální dění, (3) pracovní záležitosti, (4) svěřování se a sdílení s Přáteli. Nejčastěji Provokatéři komunikují s partnerem/partnerkou, se členy Skupin, přáteli, spolužáky či spolupracovníky.

Zkušenosti s psaním Statusů Provokatéři mají. Statusy vnímají jako místo pro vyjádření se a jeden ze způsobů oslovení ostatních uživatelů Facebooku. Provokatéři Statusy psali buď v minulosti, anebo se jejich psaní věnují i nyní. Obsahově se většinou týkají vtipů, odkazů na různá videa, která jsou dostupná na internetu, politiky, aktuálního dění, svých zážitků a zkušeností.

Též Provokatéři vytvářejí Události. Ty na online sociální síti publikují za účelem organizace volného času (např. turnaj v kuželnách) a nejrůznějších setkání jako jsou narozeniny, společné fotografování apod.

Své soukromí si Provokatéři chrání. Mají soukromý profil, kdy informace na něm zveřejněné mohou vidět pouze jejich Přátelé. Informace, které o sobě publikují, slouží k dohledání jich samotných ostatními uživateli Facebooku a jsou omezené pouze na ty nejnnutnější. Je ale nutné podotknout, že pod pojmem nejnnutnější informace si každý Provokatér představuje informace odlišné. Někdo má uvedené pouze jméno a příjmení, někdo i informaci o svém partnerském vztahu.

Někteří Provokatéři se domnívají, že Facebook je sociální síť, která je založena na procesu odkrývání soukromí svých uživatelů, ale nevnímají to vždy v negativním slova smyslu. Slovy Provokatérů, online sociální síť Facebook sama o sobě nebezpečná není, ale nebezpečnými mohou být její uživatelé.

³⁴ Btw je anglickou zkratkou slova mimochodem. V celém znění By the way.
<http://www.zkratky.cz/BTW/12296>

³⁵ Emotikona neboli „smajlík“ je chápána jako: „zkratka pro emotivní ikonu, topografickou konvenci osobních postojů. Tedy pro to, co v elektronické komunikaci pomáhá uživatelům vyjadřovat emoce prostřednictvím znaků.“ (Prokeš, 2000, s. 22)

Neználci

Neználci³⁶ jsou skupinou jedinců na online sociální síti Facebook, kteří Facebooku příliš „nerozumí“. Tato online síť jim byla doporučena jejich sociálním okolím a využívají ji pouze k několika málo účelům.³⁷ V klasickém životě jsou Neználci otevřenější a sdílnější než v online prostředí. Kdybychom měli nalézt heslo, které vystihuje Neználky, mohli bychom s nadsázkou uvažovat o: „Facebooku jako místu netušených možností.“

Neználkovi je průměrně 52 let³⁸ a na Facebooku vystupuje pod svým pravým jménem i příjmením. Jeho uživatelem je Neználek průměrně 3 a půl roku a profil na této sociální síti si založil: (1) ze zvědavosti, (2) z potřeby být v kontaktu s konkrétním jedincem, (3) na základě pozitivních referencí od svého okolí. Neználci se ke svému profilu na tuto online sociální síť přihlašují nepravidelně. Denně online nejsou. Záleží na náplni volného času a jejich náladě. Pověštinou se přihlašují za jasně daným účelem, např. aby zkontrolovali zanechané vzkazy od Přátel.

Neználci mají relativně malý počet Přátel. V průměru jich mají pouze 30, což je o téměř 360 Přátel méně než mají na svém Profilu Provokatéři. Publikum Neználků na této sociální síti není příliš různorodé. Většina Přátel Neználka jsou členové rodiny, dále se také v Přátelích vyskytuje několik dlouhodobých známých, přátel, klientů a spolupracovníků. U některých Neználků se v Přátelích vyskytují i jedinci, které za přátele Neználek nepovažuje, ale nechce s nimi ztratit kontakt. Tento jev lze zaznamenat pouze ve výjimečných případech, poněvadž většina Neználků má v Přátelích pouze přátele. Dochází i k tomu, že za celou dobu užívání Neználka na online sociální síti Facebook, nebyl žádný z jeho seznamu Přátel smazán. Takto Neználci činili, jelikož chtěli mít na sociální síti alespoň nějaký sociální kapitál a také z důvodu složení jejich Přátel. Většina Přátel Neználků totiž pochází z jeho rodiny, popřípadě blízkých přátel. Neználci nejsou aktivní ve vysílání nových žádostí o Přátelství. Iniciativu v navazování Přátelství přenechávají ostatním.

Za nevýhody Facebooku Neználci považují nutnost internetového připojení i šíření informací po širokém okolí. Naopak oceňují komunikaci prostřednictvím této

³⁶ Mezi Neználky řadíme: Jolanu, Jana a Milana.

³⁷ Facebook například vnímají jako nástroj propagace své firmy.

³⁸ Jestliže bychom měli být konkrétnější, věk Neználků se pohybuje mezi 39 a 75 lety.

sociální síť, která je svižná, bezplatná, a také může přispívat k propagaci společnosti (firmy), jejímž členem Neználek je.

Neználci na online sociální síti Facebook využívají následující funkce: (1) zprávy, (2) chat, (3) příspěvky, (4) přidávání fotografií, (5) jsou členy Skupin, ale velmi zřídka. Jestliže přeci jen v nějaké Skupině jsou, jedná se o Skupinu, která je nápomocná, věnuje se například charitativním účelům. Tlačítko Šťouchnutí Neználci nepoužívají, mnohdy ani nevědí, k čemu slouží, za jakým účelem by ho měli využívat. Tlačítko Líbí se mi rovněž téměř nevyužívají. Jestliže jej Neználci využili, bylo tomu pouze několikrát a označili jím pouze fotografii Přítele. Některé funkce Facebooku tedy využívají, ale jejich intenzita není příliš vysoká.

Neználci se snaží na Facebooku „vše omezit“. Přesněji zúžit rozptýl uváděných informací na nezbytně nutné. Nemají tendenci se předvádět, přehnaným způsobem se prezentovat, ale pouze poklidně na Facebooku „přežít“ s několika málo funkcemi a méně častým bytím online. Přestože sami nejednají impulzivně a nemají potřebu se na Facebooku předvést, jsou přesvědčeni o tom, že k tomu tato sociální síť své uživatele svádí. Odsuzují ale dotěrné chování ostatních uživatelů, výskyt nahých fotografií i šikanu na této online sociální síti. Osobně ale zkušenosti s výskytem takového chování nemají.

U Neználků se jako u jediné kategorie vyskytl případ, kdy proband nemá nahranou profilovou fotografii. Dokonce ani obrázek či jiný atribut, který by charakterizoval spojitost s jeho osobou. Proband, kterého se tento stav týká, uvedl, že nemá potřebu publikovat sám sebe, a taktéž nemá vhodnou fotografii, kterou by měl nahrát. Ostatní Neználci profilovou fotografii uvedenou mají.

Nutno podotknout, že jejich profilová fotografie je stejná jako fotografie na občanském průkazu, anebo se jí velmi podobá.³⁹ Ale i u některých Neználků (přestože je fotografie strohá) si lze povšimnout, že skrze profilovou fotografii chtějí zachytit pozitivní vlastnosti, které se k jejich osobě vztahují. Neználci svou profilovou fotografii nemění, mají ji stejnou od doby založení svého profilu.

Neználci nejsou ani příliš aktivní v přidávání ostatních fotografií na svůj profil. Někteří fotografie nepřidávají vůbec, jiní si několik fotografií přidali, ale nejsou na nich sami zachyceni. Spíše uveřejňují fotografie toho, co je ve svém okolí zaujalo nebo jsou na nich ztvárněni rodinní příslušníci. K tomu, aby Neználek přidal fotografii na svůj

³⁹ Podobnost fotografie spočívá ve vyřiznutí hlavy s rameny jedince z jiné pořízené fotografie. Proband je na fotografii ve formálním oblečení.

profil, je nezbytné, aby byla zajímavá a líbila se jemu samotnému. Když už Neználek nějakou fotografii přidá na svůj facebookový profil, neupravuje ji, ale umísťuje ji tak, jak byla pořízena.

Viditelnost fotografií, na kterých je Neználek označen ostatními Přáteli, jím není regulována. Je tomu proto, neboť: (1) Neználek nemusel být prozatím na žádné fotografii označen, (2) nezná způsob, jak odebrat označení své osoby z fotografie Přítele, (3) na označení fotografie mu nezáleží.

Neználci udávají, že pocítují rozdíl mezi Facebookem a klasickým životem. Do určité míry lze tvrdit, že větší váhu přikládají klasickému životu a s ním spojenému osobnímu kontaktu. Facebook vnímají jako „náhražku“ klasického života, zejména v případě, kdy není možnost být s jedincem v osobním kontaktu, obzvláště po delším odloučení. Vztahy s ostatními jedinci nejsou pro Neználky zásluhou Facebooku snadnější, ale ani komplikovanější. Neználci si nejsou vědomi pozitivních ani negativních stránek v souvislosti s mezilidskými vztahy na online sociální síti Facebook. Nemají k tomuto tématu utvořený názor, respektive prohlašují, že tuto síť v oblasti problematiky sociálních vztahů vnímají neutrálně.

Při komunikaci na Facebooku Neználci nepoužívají žádný ze specifických výrazových prostředků, které jsou pro dorozumívání se na sociální síti typické⁴⁰. Komunikace Neználků s ostatními uživateli Facebooku probíhá prostřednictvím zpráv, chatu a příspěvků. Obsahem komunikace jsou: (1) volný čas, (2) rodinné či pracovní záležitosti a (3) další témata, která jsou pro jedince v danou chvíli zásadní. Neználci nejčastěji komunikují se spolupracovníky, přáteli.

Statusy Neználci nepíší. Mnohdy ani nevědí, jaký účel tato funkce na Facebooku plní. Obdobně je to i s funkcí, která se týká vytváření Událostí. Neználci ji rovněž neznají, tudíž ji osobně ani neužívají. Jestliže se už nějaká Událost od Přátel Neználkovi na jeho profilu objeví, mnohdy ani neví, co je jejím obsahem. Ignoruje ji.

Soukromí si Neználci chrání tím, že mají vedený svůj profil jako soukromý nebo nevyplňují velké množství osobních informací. Informace o sobě uvádějí proto, aby je mohl někdo vyhledat a přátelit se. Neználci míní, že je Facebook nebezpečný pro dospívající, jelikož jsou přímí a neostýchají se na sebe prozradit i velmi osobní skutečnosti. Ale i u dospělých dle Neználků může docházet k odcizení informací. Neználci mnohdy mají dojem, že se jim osobně ohrožení na této sociální síti vyvaruje,

⁴⁰ Za typické výrazové prostředky se považují například emotikony.

neboť všechny své Přátele osobně znají. Nepředpokládají žádné nástrahy pro svou věkovou skupinu.

Závislí

Závislí⁴¹ jsou probandi na Facebooku vystupující pod svým pravým jménem i příjmením, u kterých je do určité míry možné pronést, že bytí online na této sociální síti se pro ně stalo jednou z priorit v jejich každodenním životě. Heslo, které by mohlo korespondovat s jejich přístupem k Facebooku se jeví takto: „Facebook jako zlozvyk.“

Závislému je průměrně 26 let⁴². Uživatelem této online sociální sítě je Závislý přibližně 5 let a profil si zřídil na tlak sociálního okolí, kdy se podlehnutí tomuto tlaku jevílo jako příhodnější než neustálé udávání důvodů, proč ještě není uživatelem. Závislí uvádějí, že mívají nutkání přihlásit se ke svému účtu každý den a zjistit, co se kde děje nového. Jestliže tuto možnost denně nemají, cítí se úzkostně.

U Závislých se vyskytuje touha být neustále informován o všelijakém dění. Ke svému účtu na Facebooku se přihlašují denně, online jsou i několik hodin. U Závislého není ojedinělé být připojen, i v případě, že se věnuje na osobním počítači jiným aktivitám.

Motivace k přihlášení se ke svému profilu je u Závislých různorodá. Přihlašují se v situacích: (1) nudy, (2) při shánění informací o tom, kde se co děje, (3) při potřebě kontaktu s ostatními jedinci, (4) při hledání inspirace do svého zaměstnání.

Závislí mají na svém facebookovém profilu přibližně v průměru 209 Přátel. Publikum Závislých se skládá z: (1) spolužáků, (2) členů rodiny, (3) spolupracovníků, (4) přátel, (5) vzdálených známých, se kterými nemůže být z různých důvodů Závislý v osobním kontaktu. Závislí mají mezi Přáteli na Facebooku i takové jedince, které za své přátele nepovažují. Konají takto z důvodu zachování klidné atmosféry v jejich okolí. Závislí iniciují, ale i přijímají nová Přátelství. Udávají ale, že vysílání nových žádostí o navázání Přátelství bylo doménou počátku jejich bytí na Facebooku.

U některých Závislých došlo k mazání jedinců ze seznamu Přátel na Facebooku z důvodu následné lepší přehlednosti ve výskytu informací, kteří se Závislému objevovali na hlavní stránce Facebooku. Jsou ale i tací Závislí, kteří nikoho ze svých

⁴¹ Tamara a Petra jsou probandky, které řadíme do kategorie Závislých.

⁴² Věk Závislých se pohybuje od 24 do 28 let.

Přátel nesmazali, neboť se obávali jejich následné reakce na tuto akci. Můžeme si povšimnout prolínání prostředí na Facebooku s klasickým životem, s kontaktem tváří v tvář, a to nejen díky výše zmíněné informaci.

Závislí se na Facebooku obávají možné krádeže identity, jelikož se dle jejich názoru člověk na této sociální síti mnohdy více uvolní ve spojitosti se sdělováním informací, a následkem toho je zranitelnější. Za další negativum spojované s Facebookem považují Závislí: (1) zavírování osobního počítače, (2) nedostatek volného času⁴³, (3) výskyt osob, které jsou nebezpečné převážně pro dospívající dívky (např. různí devianti).

Mezi pozitiva Facebooku řadí: (1) pomyslné zkrácení fyzické vzdálenosti mezi dvěma jedinci, (2) velkou informovanost o jakýmkoliv dění, (3) možnost být neustále v kontaktu s ostatními, (4) nacházení inspirace na stránkách, které jsou tematicky zaměřené, a jako výhodné hodnotí i (5) psaní zpráv na Facebooku, jelikož lze do nich napsat více textu než například do SMS zprávy⁴⁴.

Na Facebooku Závislí používají následující funkce: (1) chat, (2) zprávy, (3) zeď, (4) komentáře k fotografiím, (5) Skupiny, (6) hry, (7) nahrávání a sdílení fotografií a videí, ale i (8) sdílení dalších aktivit. Závislí jsou členy v několika Skupinách, které jsou různorodě zaměřené (např. Skupina spolužáků z vysoké školy, Skupina týkající se prodeje svatebních šatů apod.). Tlačítko Šťouchnutí Závislí používali (především v počátcích svého pobývání na Facebooku), a to zejména na popud Přátel, kteří do nich „šťouchli“. Sami Závislí neiniciovali kontakt skrze toto tlačítko. Postupem času došlo k jeho opomenutí.

Odlíšně je tomu u tlačítka To se mi líbí, které je Závislými hojně využíváno a kladně hodnoceno. Závislí na něm oceňují zejména nenáročnost jeho použití, vypovídající hodnotu o nich samotných, a také rychlost jeho užití. Jelikož chtějí Závislí být na Facebooku co nejvíce aktivní, přesněji chtějí toho prohlédnout, co nejvíce, komunikační zkratky jim k této nezbytnosti (potřebě) pomáhají.

Někteří Závislí uvádějí, že na online sociální síť Facebook přidávají některé údaje, související s jejich osobnostmi, zkresleně. „Hrají si“ s realitou dle svých představ,

⁴³ Jelikož převážnou část svého volného času věnují Závislí právě Facebooku. Za negativum, ale považují nedostatek času, nikoliv svou závislost.

⁴⁴ SMS zpráva je zkratka anglického Short message service, v překladu pro Službu krátkých textových zpráv, která je dostupná na mobilních telefonech. Délka jedné SMS zprávy je omezena na 160 znaků. <http://www.zkratky.cz/SMS/6794>

ale vše je v rámci mezí, jelikož podstatným znakem Facebooku je pravá identita člověka.

Na profilové fotografii není často zobrazen Závislý sám, ale se svým partnerem/kou, jelikož chce ostatní uživatele Facebooku upozornit na svůj partnerský vztah a profilová fotografie mu k jeho rozhodnutí nahrává, neboť je jedním z prvních jevů, které se na této sociální síti zobrazí při vyhledávání jedince.

Profilová fotografie má u Závislých vyjadřovat zamilovanost, spokojenost a radost, která je podmíněna partnerským vztahem. Ke změně profilové fotografie dochází u Závislých tehdy, když není aktuální, anebo se objeví líbivější.

Závislí jsou aktivní i v nahrávání ostatních fotografií na tuto online sociální síť a jsou na jejich publikování kladeny následující požadavky: (1) zobrazují aktuální dění v okolí Závislého (např. masopust, koncert apod.), (2) vztahují se k osobnímu životu Závislého (fotografie domu, automobilu Závislého apod.).

Osobám na fotografiích by to mělo dle Závislých „padnout“ a neměli by být zesměšňováni, jestliže se nejedná o účel. Sami Závislí neregulují viditelnost své osoby na fotografiích, které přidávají jejich Přátelé, ale přiznávají, že pokud by se na Facebooku vyskytla fotografie s nimi samotnými a nebyla dle jejich představ, nelíbilo by se jim to. Závislí vybrané fotografie, které nahrávají na Facebook, upravují, ale jedná se především o probandy, kteří se ve svém volném čase více věnují fotografování a zkouší fotit jako profesionální fotograf.

Závislí připouštějí, že prostřednictvím Facebooku se jim některé záležitosti řeší lépe než v klasickém životě, a to z toho důvodu, že je mnohdy jednodušší vyjádřit se skrze online síť k problému, než při osobním setkání. Na druhou stranu ale uznávají, že při osobním kontaktu s jedincem, jim pomáhá neverbální komunikace, která dokresluje mluvený projev a poskytuje jim pocit blízkosti s jedincem. Pozitivně si cení i zpětné vazby při kontaktu s jedincem tváří v tvář. Dle Závislých toto všechno nelze do jisté míry při komunikaci na online sociální síti nalézt.

Obecně vzato je ale pravdou, že Závislí shledávají Facebook online sociální síť, která jim ve výsledku vztahy s přáteli činí snazšími, neboť Závislí je díky ní o daném Příteli lépe informován, a poté s těmito informacemi operuje v klasickém životě (tzv. předinformovanost za pomoci Facebooku).

Za nevhodné chování na Facebooku Závislí pokládají vystupování ostatních uživatelů v této síti s intimnostmi ze svého života (např. poloobnažené fotografie

mladých slečen), a negativně taktéž hodnotí útočné a potupné chování jedinců v komentářích ve Skupinách.

U Závislých se můžeme setkat s používáním emotikon a nálepek při procesu komunikace. Ta se u Závislých odehrává za pomoci: (1) zpráv, (2) chatu, (3) příspěvků k narozeninám Přátel. Obsahově se dotýká témat souvisejících se: (1) vzděláváním, (2) domlouvání si osobních setkání, (3) domlouvání si pracovních záležitostí, (4) zjišťování toho, jak se vede přátelům a co je u nich nového. Závislí potřebují mít přehled o svém sociálním okolí, zejména o svých přátelích, s kterými i nejvíce komunikují.

Statusy Závislí píší zvláště v nesnázích, při shánění zkušeností ostatních uživatelů nebo při nabízení určitých služeb (např. zprostředkování prodeje zboží). Jestliže chtějí Závislí shromáždit větší počet jedinců za určitým účelem (např. kulturní akce), vytvoří Událost, kterou dotyčným osobám odešlou. Také ale není u Závislých neobvyklé, aby si sjednávali nejrůznější schůzky i za pomoci hromadných zpráv. Jelikož Závislí mají relativně velký sociální kapitál a jsou na sociální síti aktivní, nejednou od svých Přátel obdrží několik pozvánek na nejrůznější Události.

Závislí si poměrně dosti chrání soukromí na online sociální síti, lépe řečeno mají soukromý profil. Někteří si dokonce i aktivovali službu, která upozorňuje na neoprávněný přístup jiného jedince na profil Závislého. Upozornění přijde sms zprávou na mobilní telefon nebo na e-mail Závislého, který má tuto službu zapnutou.

Závislí se domnívají, že je Facebook ohrožující v těchto aspektech: (1) v soukromí, (2) ve zneužití dat, (3) krádeží identity, (4) vzniká na bytí online závislost. Závislí si stojí za názorem, že je důležité držet si na Facebooku distanc od neznámých uživatelů a přátelit se pouze s těmi, které zná osobně.

Ledabylí

Ledabylí⁴⁵ jsou uživateli, kteří poměrně dobře znají tuto online sociální síť, mají dostatečný sociální kapitál pro realizaci nejrůznějších aktivit, využívají určité funkce, ale Facebookem „proplouvají“ bez většího vzrušení z jeho používání. Ledabylí zastávají názor, že není nutné na Facebooku informace o sobě přikrášlovat či je nějak pozměňovat. Jejich profil je spojován s tím, jak vidí sami sebe. Heslo, které

⁴⁵ Za Ledabylé uživatele online sociální sítě Facebook jsou považováni Šimon a Lenka.

můžeme této skupině lidí přiřadit, by mohlo znít následovně: „Facebook jako poklidné místo pro interakce.“

Ledabylému uživateli je průměrně 45 let⁴⁶ a na Facebooku jej lze nalézt pod pravým jménem i příjmením. Uživatelé online sociální sítě Facebook jsou Ledabylí přibližně čtyři roky a účet na této síti si založili, jelikož chtěli být v kontaktu s jedinci, kteří se jim fyzicky oddálili. Online na Facebooku tráví Ledabylí dvě až tři hodiny, ale nepravidelně. Jsou dny, kdy se ke svému profilu nepřihlásí.

Facebook využívají ve svém volném čase, po splnění všech povinností nebo při potřebě podělit se s přáteli o své zážitky či zkušenosti. Velkou motivací pro jejich přihlášení se je potřeba interakce se svými přáteli. Informace o partnerském či rodinném vztahu neuvádějí, jelikož jim tato informace nepřijde pro bytí na Facebooku podstatná.

Ledabylý uživatel má v Přátelích průměrně 160 jedinců, kteří jsou tvořeny členy z probandovy rodiny, spolužáků, spolupracovníků, známých a přátel. Ledabylí udávají, že všichni Přátelé, které má na svém profilu, jsou přáteli i v klasickém životě. Domnívají se, že by Facebook postrádal smysl, kdyby měli mezi Přáteli i cizí jedince. Přátelství více přijímají, ale i žádosti o něj vysílají. Záleží na náladě Ledabylého. Publikum u Ledabylého může být ve skutečnosti velmi různorodé, neboť jedinci, kteří nemají profil vedený jako soukromý, ho dávají na obdiv kdekomu. Ledabylí přiznávají, že si nikdy žádného jedince ze seznamu Přátel nesmazali. Mnohdy jim to činí obtíže, jelikož bývají zahlceni informacemi o jednotlivých Přátelích a mohou se v takovém množství aktualizací informací o Přátelích ztrácet. Tomu se někteří snaží předcházet tím, že se snaží kategorizovat si Přátele do seznamů.

Ledabylí odsuzují na Facebooku špatný přenos dat při volání a všeobecnou informovanost mezi jeho uživateli, neboť díky propojeným sociálním sítím se šíří informace rychleji a ke komukoli. Zneužití osobních údajů je pro Ledabylé nepříjemnou obavou, ke které by mohlo dojít. Naopak si cení možnosti rychlé komunikace (úspora času) i s několika jedinci současně, podpory při snaze udržet sociální vazby s přáteli. K těm přispívají i profily jedinců, které Ledabylému dopomáhají k ucelenému pohledu na Přátele.

Ledabylí se přiklání k používání těchto funkcí na Facebooku: (1) nahrávání fotografií, (2) vytváření Událostí, (3) účasti ve Skupinách, (4) psaní zpráv i (5) komunikace prostřednictvím chatu. Skupiny jim pomáhají vyměňovat si zkušenosti

⁴⁶ Věk Ledabylých se pohybuje mezi 36 a 45 roky života.

s lidmi, které poutá stejný zájem jako je samotné. Zaměření Skupin je různorodé, záleží na zájmech a aktivitách Ledabylého ve volném čase. Výjimkou není ani členství ve Skupině spolužáků ze škol, které Ledabylý navštěvoval.

Tlačítko Šťouchnutí někteří používají, jelikož chtějí dát vědět o své osobě druhým, chtějí navázat interakci. Jsou ale i tací Ledabylí, kteří přestože toto tlačítko znají, ho nevyužívají, jelikož se domnívají, že slouží mladším jedincům. Tlačítko To se mi líbí Ledabylí využívají. Vnímají ho jako úporu času, kdy nemusejí hodnotit určité aktivity druhých uživatelů slovy, ale označí je tímto tlačítkem.

Profilová fotografie Ledabylych zachycuje jejich podobiznu. Pro Ledabylé je důležité, aby sami osobně byli s profilovou fotografií spokojeni a byli na ni zachyceni v nenucené póze. Není nutné podotýkat, že i Ledabylí chtějí, aby profilová fotografie vypovídala o nich samotných. Někteří Ledabylí mají svou profilovou fotografii stejnou od doby založení si svého profilu, poněvadž jsou s ní spokojeni, jiní si ji mění dle výskytu nové fotografie, která musí být pro ně samotné líbivější než ta předchozí.

Ledabylí si přidávají i ostatní fotografie na svůj profil. Většinou pocházejí z různých životních situací a období jedince. Fotografie, které jedinec umísťuje na svůj profil, jsou Ledabylému blízké, aktuální a musí se mu líbit. Žádné z nich ale neupravuje.

Poněvadž někteří Ledabylí ani nevědí, že je realizovatelné odebrat označení své osoby na fotografii, kterou na Facebooku vloží jiný uživatel, nečiní tak. Ani ostatní Ledabylí takto nekonají, ale ne z důvodu nevědomosti, ale spíše z pohodlnosti, jelikož udávají, že je Přátelé stejně znají, tudíž je regulace fotografií bezúčelná.

Někteří Ledabylí nemají nastavený profil jako soukromý, tudíž údaje, které umísťují na svůj profil, jsou dostupné širokému okolí. De facto jsou zde pro kohokoli, kdo se stane uživatelem této online sociální sítě. Někteří si ale své soukromí snaží chránit a nastavují si svůj profil jako soukromý.

Při komunikování se můžeme u Ledabylych setkat s: (1) anglickými slovy, (2) anglickými zkratkami slov, (3) českými zkratkami slov a (4) emotikonami. K tomu, aby mohli Ledabylí vyjádřit svá sdělení, využívají: (1) chat, (2) zprávy, (3) příspěvky a (4) zeď. Obsahem komunikace je mnoho témat. Vztahují se k rodině, zaměstnání, volného času, přítomnosti i budoucnosti Ledabylého. Ledabylí nejčastěji komunikují s přáteli.

Jestliže Ledabylí píší Statusy, týkají se žádosti o radu či pomoc. Frekvence psaní Statusů není příliš častá, stejně jako vytváření Událostí nepatří u Ledabylych mezi hojně

využívané funkce. Jestliže přeci jenom Ledabylí vytvoří Událost, vztahuje se ke společnému setkání s přáteli. Není výjimkou pozvánka na Událost od Přátel.

Ledabylí si jsou vědomi výhod, které jim Facebook přináší a dokáží jich, i když ne všech, využít ke svému prospěchu. Nemají ale potřebu být denně online, raději dávají přednost osobnímu kontaktu, při kterém mohou reagovat nejen na afektivitu jedince. Za nevhodné chování na Facebooku Ledabylí považují sdělování důvěrných informací a potřeb jedince, fotografie ze svého osobního života.

Na uvedené typologii můžeme zaznamenat rozdílný přístup uživatelů k této online sociální síti. Typologie přispěla k alespoň částečné eliminaci nerovností mezi dospělými uživateli Facebooku. Ráda bych tuto typologii v další podkapitole doplnila o poznatky z vývoje uživatelství dospělých jedinců na online sociální síti Facebook a porovнала je se závěry mé bakalářské práce (Černá, 2013). Předpokládám, že mi tento postup umožní nahlížet na dospělé uživatele Facebooku komplexněji.

3.4.3 Vývoj uživatelství dospělých na Facebooku

Vývoj uživatelství na Facebooku jsem již zahrnula do své bakalářské práce (Černá, 2013), ve které jsem srovnávala vývoj uživatelství dospívajících s prací Dlouhé (2012). Dlouhá (2012) ve své Diplomové práci „*Becoming a Facebook user*“: *záhada neopouštění facebooku*, zkoumala jedince ve věkové skupině 15 let až 26 let a při analýze dat použila metaforu s dramaturgickým modelem Goffmana (1999), který byl rozšířen Meyrowitzem (2006) na problematiku elektronických médií (Černá, 2013). Nyní bych chtěla využít poznatků nejen Dlouhé (2012), ale i svých (Černá, 2013) a pokusit se zjistit, zda i u dospělých jedinců lze hovořit o vývoji uživatelství na online sociální síti Facebook.

Pro lepší přehlednost a orientaci v určité problematice během jednotlivých etap vývoje uživatelství dospělých jedinců, budu zároveň provádět komparaci dat s výsledky souvisejícími s vývojem uživatelství dospívajících⁴⁷, který byl popsán v mé bakalářské práci (Černá, 2013).

Nyní jsem data z rozhovorů stejným způsobem jako u bakalářské práce (Černá, 2013) podrobila kódům, které byly převzaté od Dlouhé (2012, s. 32): „(1) **Forbína**,

⁴⁷ Budu-li hovořit o dospívajících, myslím tím studenty gymnázia, kteří se podrobili kvalitativnímu výzkumu pro mou bakalářskou práci (blíže in Černá, 2013).

název pro místo, kde probandi vytvářejí jakési představení pro publikum, tzn., hrají určitou roli, (2) **Zákulisí**, které představuje určité jednání, jež je za pomoci technických vymožeností Facebooku znepřístupněno části publika a (3) **Chování střední zóny**, což je takové jednání, které je ovlivňováno spojováním několika komunikačních situací najednou.“ Za pomoci těchto kódů vyvstávaly dílčí etapy uživatelství. Jestliže se daná etapa uživatelství u dospělých jedinců objevila, ponechala jsem jí v původním, originálním znění: **Pre-etapa novictví, Etapa experimentování, Etapa uživatelství** (blíže in Černá, 2013).

Pre-etapa novictví

Tato etapa je charakteristická mimo jiné i tím, že dospělí probandi měli již před samotným vstupem na online sociální síť Facebook, o Facebooku určité informace. Ty získali různými způsoby. Nejčastěji se tak dělo skrze sociální okolí probandů. Dalo by se hovořit o určité předinformovanosti potenciálních uživatelů ohledně této sítě. *„Facebook byl nejznámější, lepší než Twitter, bylo tam víc lidí a mělo ho více lidí z Prahy.“ (Šimon, 36 let).*

Ani u dospívajících uživatelů tomu nebylo jinak: „Všichni probandi přišli do kontaktu s Facebookem ještě předtím než se stali jeho samotnými uživateli. Nejčastěji se tak stávalo prostřednictvím sociálního okolí, které probandy povrchově seznámilo s tím, co Facebook je, a různými důvody je pobízelo k tomu, aby si založili profil na Facebooku.“ (Černá, 2013, s. 41).

Dalším z důvodů, které u dospělého probanda mohly přispět k založení profilu na sociální síti Facebook, byla nedostatečná informovanost jedince. Jinými slovy, jedinec, který nebyl uživatelem Facebooku, byl ochuzen o informace, které na této sociální síti plynuly, a které mohly mít vliv na postavení jedince ve svém sociálním okolí. *„Vždycky se tam řešily nějaký věci do školy a mně toho hodně unikalo, protože jsem na Facebooku nebyla.“ (Tamara, 24 let).*

U dospívajících se v pre-etapě novictví taktéž vyskytlo odmítání ze strany přátel, jestliže jedinec neměl založený profil na Facebooku. Lze říci, že: „proti jedinci bylo vytvářeno zákulisí ze strany uživatelů Facebooku.“ (Černá, 2013, s. 41).

Nejen ochuzení o informace, ale i určitý tlak od vrstevníků dospělého probanda, mohlo být pohnutkou k tomu, aby se dospělý proband stal uživatelem Facebooku. *„A furt jsem slyšela od spolužáků: „Tak už si ho založ, na co furt čekáš?, no tak asi i*

vlastně na to jejich nalhání jsem to udělala. Lepší než to poslouchat furt dokola.“ (Tamara, 24 let).

Nesmíme opomenout ani vliv nové životní etapy dospělého či změnu jeho životního stylu, která sehrála roli v jeho rozhodování se, zda být či nebýt uživatelem. *„Začal jsem podnikat a chtěl jsem mít všechny kontakty na jednom místě.“ (Jan, 45 let).* Obdobného jevu si můžeme povšimnout i u následujícího úryvku z rozhovoru: *„No, ovdověla jsem. Najednou jsem neměla co dělat. Starala jsem se předtím o muže každé den. Bylo mi smutno a navedly mně k tomu vnoučata.“ (Jolana, 73 let).*

U dospívajících probandů (Černá, 2013) nebyl zjištěn vliv nové životní etapy jedince či změna životního stylu, která by rozhodovala o tom, zda si založit či nezaložit profil na této online sociální síti.

Lze i postřehnout, že v této etapě uživatelství, neměli někteří probandi příliš Přátel, což se projevilo i na jejich aktivitě, která nebyla příliš diferencovaná a častá. *„Ze začátku, když jsem si založila profil, tak jsem tam chodila pouze za tou přítelkyní, neboť jsem neměla za kým jiným chodit.“ (Lenka, 53 let).* Srovnatelný ukaz byl vyzkoumán i u dospívajících (Černá, 2013), kteří uváděli, že jejich aktivita na této online sociální síti nebyla z počátku uživatelství četná a obsáhlá.

Na rozdíl od dospívajících (Černá, 2013), nedocházelo u dospělých jedinců k nejistotě (předtím než se stali uživateli) ohledně používání této online sociální sítě, která byla podporována obavami a nepříznivými reakcemi sociálního okolí jedince na tuto online sociální síť. Lépe řečeno, u dospívajících měli vliv na průběh procesu stávání se uživatelem Facebooku rodiče dospívajících (Tamtéž).

Etapu experimentování

Poté, co se stal proband uživatelem Facebooku, se dostává do tzv. etapy experimentování, aneb testuje, co vše mu tato sociální síť nabízí (Dlouhá, 2012). Je nutné podotknout, že přístup probandů v této etapě je značně proměnlivý a různý. Záleží na mnoha dalších faktorech, které ovlivňují chování jedince v této etapě, jak naznačím dále.

Ve své bakalářské práci (Černá, 2013) jsem členila tuto etapu na regiony, což jsou místa, kde se dle Goffmana (1999) odehrává představení. Pokusím se tyto regiony zachytit i u dospělých uživatelů.

Střední zóna⁴⁸ je regionem, který je zejména charakteristický nárůstem počtu Přátel dospělého probanda, kdy vzniká heterogenní publikum, které jedince sleduje v jeho aktivitách na Facebooku. Proband čelí několika komunikačním situacím najednou (Meyrowitz, 2006). Toto tvrzení nám může doložit i následující úryvek z rozhovoru s jedním dospělým probandem ohledně jedinců, které má v Přátelích: *„Členy z rodiny, sestru, bratra, sestřenky...pak taky lidi z vejšky, ze střední, z kuželkářského spolu, lidi z koncertů, co jsem potkal, přítelkyni tam mám a spoustu jiných dalších významných lidí.“ (Kamil, 38 let).*

Je vhodné podotknout, že ačkoliv je publikum dospělých probandů heterogenní, skládá se převážně z jedinců, které alespoň zběžně proband zná, respektive byl s nimi někdy v kontaktu v klasickém životě. Dalo by se říci, že u dospělých probandů existuje těsná souvislost s Přáteli tváří v tvář. Jde o to, že Přátelé dospělého probanda nebyli přidáváni bez absence jakéhokoliv kritéria, ale právě na základě osobního kontaktu, byť jen letmého. Výjimkou byla pouze jedna probandka, která měla v Přátelích i jedince, se kterými se neznala osobně. *„Měla jsem tam i lidi, který neznám osobně a nikdy jsem je „naživo“ neviděla.“ (Tamara, 24 let).*

U dospívajících probandů (Černá, 2013) byli Přátelé mnohem více přidáváni s absencí jakéhokoliv kritéria. Do seznamu Přátel se v etapě experimentování dostával téměř kdokoli, kdo dospívajícího probanda požádal o Přátelství (Tamtéž). Výjimkou nebyli ani jedinci z cizí země hovořící jiným jazykem než dospívající. Dospívajícím probandům šlo převážně o počet jedinců, který bude mít v Přátelích, než o to, zda si s nimi bude mít, co říci. Kvantita přesahovala jejich „kvalitu.“ (Tamtéž).

S přidáváním Přátel do profilu dospělého probanda se střední zóna začala rozšiřovat. Dělo se tak prostřednictvím Žadostí o přátelství, kdy je dospělí probandi sami vysílali či je obdrželi. *„Kdysi jsem vysílal a i mi samo chodilo několik žádostí o přátelství.“ (Kamil, 36 let).*

S tím, jak se rozšiřoval počet Přátel dospělých probandů, narůstaly i informace, které dospělý proband mohl zjistit, a u některých jedinců taktéž i aktivita na Facebooku. Současně se zvýšením počtu Přátel docházelo k tomu, že se publikum, které bylo tvořené Přáteli, stávalo rozmanitějším, méně přehlednějším a bylo třeba některé aktivity na Facebooku skrýt před určitými Přáteli, zejména jednalo-li se o jedince, kterého dospělý proband vnímal jako autoritu.

⁴⁸ Střední zóna je oblast viditelná pro všechny Přátele probanda. Jinými slovy, je to profil Probanda, který je viditelný pro všechny jeho Přátele.

Toho si můžeme povšimnout například u dospělého probanda, který si mezi své Přátele přidal svého nadřízeného ze zaměstnání: „*Mám, ale odmítněte svého živitele. Tím mám na mysli svého šéfa z práce. Ale od toho je nastavení Facebooku, kdo co může vidět, takže mi to problém zas až tak velký nedělá, jelikož ho mám většinou nastaveného tak, že to nevidí, co si tam přidávám nebo píšu. Ale musím si dávat pozor a být víc obezřetný.*“ (Mirek, 30 let). U některých probandů tedy docházelo k vytváření tzv. **zákulisí** vůči některým Přátelům.

Srovnatelný jev lze nalézt i u dospívajících probandů. S přidáváním Přátel, narůstal i počet informací a jedinci se cítili více způsobilí k nejrůznějším činnostem (Černá, 2013). Taktéž měli ale i potřebu „chránit“ některé informace, které přidávali na Facebook před určitými Přáteli, které vnímali jako ohrožující, zvláště autoritou (Tamtéž).

Nejen přidávání Přátel, ale i vyplnění údajů o své osobě a volném času bylo náplní etapy experimentování. Dospělí probandi si přidávali na svůj profil informace, jelikož chtěli být pro ostatní uživatele Facebooku k nalezení. Informace se týkaly: (1) jména a příjmení, (2) data narození, (3) školy, kterou proband studoval, (4) zaměstnání, (5) místa, kde proband žije. „*Informace tam dávám takový ty, který slouží k tomu, aby mě někdo mohl dohledat a přátelit se.*“ (Kamil, 38 let). Někteří dospělí probandi navíc uváděli informaci o partnerském či rodinném vztahu⁴⁹. Ti, co tuto informaci neuvedli, vytvářeli **zákulisí** vůči Přátelům, ale i ostatním uživatelům Facebooku. Jiní dospělí probandi měli naopak potřebu držet v **zákulisí** i jiné informace o své osobě, jako např. tato probandka: „*Mám vyplněný jen to základní, což je myslím jméno, příjmení, přezdívk a místo odkud pocházím. Nic víc tam vyplněno nemám. Tak nechci o sobě prozrazovat hned všechno. Tohle základní info stačí k tomu, aby mě někdo našel.*“ (Štěpánka, 27 let).

Všichni dospělí probandi si ale byli vědomi toho, proč dané informace v etapě experimentování, přidávali na svůj profil. Sdělování informací se nedělo bezmyšlenkovitě. Každá přidaná informace na profil dospělého probanda měla svůj důvod. Jedna dospělá probandka označovala v etapě experimentování i Místa, v etapě uživatelství tuto aktivitu již ignorovala. „*Mám označený Místa, na kterých jsem byla. Ale nemám to aktualizovaný, to spíš když tahle nová funkce začla, tak jsem si tam nějaký*

⁴⁹ Pod pojmem rodinný vztah si představuji označení rodinných příslušníků v Přátelích. Tzn., že Přátelé probanda jsou informováni o tom, kdo je členem jeho rodiny.

místa taky přidala, aby to nevypadalo, že jsem nikde nebyla, když tam najednou začlo naskakovat, kdo, kde, všude byl.“ (Tamara, 24 let).

U dospívajících rovněž docházelo k přidávání informací na svůj profil, ale dělo se tomu bezmyšlenkovitě (Černá, 2013). Dospívající mnohdy nedovedly reflektovat, co je k danému rozhodnutí vedlo či nevedlo při publikaci informací, které leckdy byly velmi obsáhlé (Tamtéž). U dospívajících se vyskytl nejen v etapě experimentování, ale i v etapě uživatelství případ „hraní si“ s realitou v oblasti uvádění partnerského vztahu, kdy v klasickém životě dospívajícího nebyla daná dívka jeho přítelkyní, ale na Facebooku takto skrze označení konfigurovala (Černá, 2013). Dospívající mnohdy taktéž vyplňovali údaje o rodinném vztahu (Černá, 2013). Označovali své příbuzné, které měli v Přátelích, aby ostatní uživatelé věděli, že patří k sobě (Tamtéž). U dospělých jedinců se tato činnost vyskytovala v minimální míře.

Do etapy experimentování je možno začlenit i používání tlačítka Líbí se mi (*„Označuju jím stránky Facebooku, který mi jsou něk blízký, a mám k nim vztah.“ Štěpánka, 27 let*), tlačítka Šťouchnutí (*„Dříve ano, protože mě někdo z přátel šťouchl, tak jsem mu to oplátila, aby mi tam nesvítlo upozornění. Ted' už to nepoužívám.“ Petra, 28 let*), přidávání se do určitých Skupin (*„Jo jsem v tý, co se věnuje charitě, Tak se tam koukám, co je novýho...ráda pomáhám, když můžu, tak jsem tam, abych měla přehled.“ Jolana, 73 let*), uvedení zájmů probanda a hraní her (*„Občas jsem hrával i hry, které Facebook nabízel. Hlavně farmu. Ale to asi pařil každé.“ Kamil, 38 let*).

U dospělých probandů v etapě experimentování nedocházelo k automatickému přidávání se do Skupin, používání tlačítka Líbí se mi či využívání jiných funkcí Facebooku. Dospělý proband i v této etapě spíše „přemýšlel“ a nenechal se „strhnout“ nabídkou této online sociální sítě jako tomu bylo u dospívajících, kteří využívali téměř vše, co jim Facebook umožňoval (blíže in Černá, 2013).

Profilová fotografie se stávala součástí etapy experimentování. Pouze jeden dospělý proband nemá od začátku založení profilu až do současné doby vloženou žádnou profilovou fotografii. Dokonce místo pro ni určené nemá vyplněné ani jinou fotografií či obrázkem. *„Tam nic nemám, jen prázdný okýnko. No nechci tam dávat sám sebe. Hlavně žádnou fotku jako na občanku nemám...“ (Jan, 45 let).*

Ostatní dospělí probandi se na profilové fotografii vyskytují sami nebo jsou na ní zachyceny se svým partnerem. S partnerem na profilové fotografii jsou dvě dospělé probandky. *„Profilovou fotografii měním asi dvakrát za rok. Pokaždé jsem na ní se svým přítelem...ať každý ví, že patříme k sobě.“ (Petra, 28 let).*

Někteří dospělí probandi mají profilovou fotografii shodnou od doby založení profilu. Někteří se ji snaží naopak udržet aktuální. Probandka Jolana ohledně své profilové fotografie (73 let) uvádí: „*Jsem tam jako na občance. Je to stejná fotka. Jinou jsem neměla a k tomu, aby mě poznali, tak to stačí. Jinou asi ani nemám, kde jsem sama. Mám ji tam od začátku.*“ I u některých dalších probandů se na této fotografii objevuje pouze horní část těla (hlava, hlava s rameny). Ostatní dospělí jedinci mají profilovou fotografii bohatší ve smyslu zachycení více atributů, které se váží k jejich osobě. „*Jsem tam já sama na černobílé fotce a ležím na posteli. Na sobě mám krajkové šaty. Líbí se mi a připadám si sexy.*“ (Štěpánka, 27 let). Opět je zde vidět velká diference mezi jednotlivými probandy v pojmání toho, jak se zviditelnit na této fotografii.

Dospívající probandi měli profilovou fotografii všichni (Černá, 2013). Nedocházelo k tomu, že by některý z nich měl okénko na profilovou fotografii prázdné, jako tomu bylo u jednoho dospělého probanda.

Dalším regionem je **forbína**. Forbínu chápeme jako místo, kde se probandi stylizují do určité role a rozhrávají své inscenace s cílem působit určitým dojmem na ostatní uživatele Facebooku (Dlouhá, 2012). Tento fakt můžeme zpozorovat i u informací, které probandi zadávali na svůj profil. Někteří uváděli i školu, kterou vystudovali, zaměstnání, ve kterém působí či místa, na která cestovali. Vyskytla se i informace ohledně zasnoubení. Obdobně i některé profilové fotografie byly probandem vkládány s úmyslem zapůsobit na ostatní uživatele Facebook, jak ukazuje následující úryvek z rozhovoru: „*Na profilové fotografii sedím na motorce. Mám ji zvedlou čumákem nahoru...Myslím si, že by mně Přátelé na Facebooku popisovali na základě profilové fotografie jako osobu, která má ráda motorky, jezdí na nich a ničeho se nebojí.*“ (Kamil, 38 let). Následuje další ukázka rozhovoru, ve které probandka Štěpánka (27 let) udává, že se ráda stylizuje do role fotomodelky a sleduje, jak její počínání působí na ostatní uživatele Facebooku: „*Vím o svých nedokonalostech a snažím se z nich udělat na Facebooku přednost. Ukazuju se taková, jaká jsem. Nemyslím si, že jsem hezká, ale o to víc ráda provokuju. Baví mě, jak lidi reagujou například na moje fotky.*“

Etapa uživatelsství

Předpokládám, že v této etapě uživatelsství se probandi nacházeli v době realizace rozhovorů. Tato etapa je charakterizována tím, že jedinec je již uživatelem Facebooku. Nejsem si ovšem jistá, zda mohu prohlásit, že dospělý proband se v této etapě nechová jako nováček, který je neznalý funkcí Facebooku, a rovněž ani již není experimentátorem, který zkouší na Facebooku vše možné a jeho aktivita je nekontrolovatelná.

Je nutné podotknout, že i v této etapě uživatelsství Facebooku, kdy se jedinec stává schopen náhledu na své uživatelsství, je možné u některých jedinců objevit příznačné atributy regionů, jako tomu bylo v předcházející etapě experimentování, i když opět s velkou individuální rozdílností, která nedovolí paušalizovat zjištěné jevy na všechny probandy dospělého věku.

V etapě uživatelsství je možné taktéž postřehnout výskyt **střední zóny**, jejíž charakter nabývá nových rozměrů, lépe řečeno dochází k její úpravě. Tomu se ovšem takto děje pouze u vybraných dospělých probandů a různými způsoby.

U některých z nich dochází k redukci příspěvků Přátel (upravování New Feeds – kanálů vybraných příspěvků), které mají ve svém účtu. Činí takto z důvodu lepší přehlednosti své střední zóny. „*Sledoval jsem tam kde koho, jenže pak, jak jsem si přidával přátele, tak se to už stávalo otravný pořád číst kdo, kdy, kde. Takže teďka už nechci být informován o všem, co se šustne, ale mám tam jen pár lidí, u kterých si nechávám, abych viděl jejich nový příspěvky.*“ (Kamil, 38 let). Můžeme si povšimnout, že dospělý proband nemusí ihned vymazat Přitele, kterého nechce „sledovat“, ale skryje jeho příspěvky. Samotný Přítel zůstává mezi ostatními Přáteli. V odborné literatuře se hovoří o tzv. latentním sociálním kapitálu.

Další možností, jak upravit střední zónu, se jevila větší pasivita dospělých probandů při vyhledávání nových Přátel, čímž se střední zóna udržuje ve stavu větší přehlednosti. „*Přátelství přijímám. Již nejsem tak aktivní ve vyhledávání a iniciování přátelství jako tomu bylo kdysi.*“ (Lenka, 53 let).

Objevilo se zde i mazání určitých Přátel z probandova profilu na Facebooku. Dělo se to v omezené míře, jelikož v etapě experimentování neproběhlo u dospělých probandů až tak masivní přidávání Přátel. Přesněji řečeno, v etapě experimentování byli probandy Přátelé přidávání za určitým cílem, nedělo se bezmyšlenkovitě a

nekontrolovatelně. Z tohoto vyplývá i menší potřeba regulovat své publikum, jelikož jej dospělí probandi téměř od začátku užívání Facebooku znali.

Vyskytl se ale i jev, kdy dospělý proband v předchozích vývojových etapách Facebooku docházel na Facebook pouze za určitým Přítelem, jelikož Přátel neměl takové množství, jako je tomu nyní. „Ze začátku, když jsem si založila profil, tak jsem tam chodila pouze za tou přítelkyní, neboť jsem neměla za kým jiným chodit. Neměla jsem tam takové množství přátel, jako mám nyní.“ (Lenka, 53 let).

U dospívajících probandů (Černá, 2013) se úprava střední zóny realizovala zejména skrze nepřijímání nových Přátelství, respektive přijímání nových Přátelství, které je již opodstatněné, a ne jako tomu bylo v etapě experimentování. Stejně jako u dospělých probandů se i u dospívajících vyskytlo mazání Přátel, které přispělo k redukci střední zóny (Černá, 2013). Dovolují si tvrdit, že mazání Přátel u dospělých probandů nebylo až tolik rapidní, jako u dospívajících (blíže in Černá, 2013). Stejně jako u dospívajících (Černá, 2013), docházelo u dospělých probandů ke kordinaci publik i činností, kdy jedinec probanda nebyl ze seznamu Přátel vymazán, ale byla pouze skryta jeho aktivita. Dospívající probandi ale neměli potřebu (na rozdíl od dospělých) si jedince ponechávat v seznamu Přátel, jestliže jim „nevyhovoval“ (Tamtéž). Dospělým se v tomto případě jakoby více prolíná facebookový svět s klasickým životem oproti dospívajícím, jak je tomu vidět v následující ukázce týkající se ponechání Přátel na svém profilu u dospělého probanda s ohledem na dopad, které by takové vymazání Přítele mělo v klasickém životě. „Pár jich tam mám, je to spíše v rámci zachování klidné atmosféry ve svém okolí.“ (Petra, 28 let).

U některých probandů se zredukovala denní doba, kdy byl jedinec online na této sociální síti. „Trávím na Facebooku čím dál méně času. Předtím jsem tam byl téměř neustále. Nyní se to snažím omezovat.“ (Mirek, 30 let). Na druhou stranu jsou i tací probandi, kteří na Facebooku v současné době tráví mnohem více času, než tomu bylo v pre-etapě novictví. „Jsem na tom asi čím dál víc závislý. Dívám se tam častěji než ze začátku, protože mně to zajímá, co se kde děje.“ (Šimon, 30 let).

Co se týká aktivit dospělých probandů, je obtížné stanovit, zda se jejich četnost s jakou byly vykonávány, změnila oproti etapě experimentování. U některých probandů dochází k redukci určitých aktivit: „Už moc nehraju ty hry.“ (Kamil, 38 let), tlačítko Šťouchnutí již probandka Petra (28 let) nepoužívá, protože říká: „Dříve ano, protože mě někdo z přátel šťouchl, tak jsem mu to oplatila, aby mi tam nesvítlo upozornění. Ted' už to nepoužívám., jiná probandka se vyjadřuje ohledně funkce Místa na Facebooku: „Tak

jsem si tam nějaký místa taky přidala, aby to nevypadalo, že jsem nikde nebyla, když tam najednou začalo naskakovat, kdo kde všude byl. Ted' už si to tam nedávám (Tamara, 24 let).

Na druhou stranu u některých z probandů došlo k nárůstu aktivit: *„Dívám se tam častěji než ze začátku, protože mě to zajímá, co se kde děje. Protože jsem postupem času navázal kontakt se starými přátelama a začalo mě to zajímat, jak žijou a tak. (Šimon, 30 let).* Jiný příklad navýšení aktivity lze vidět u probandky Štěpánky (27 let): *„Možná teďka víc přidávám fotografie, jelikož ráda fotím a pořídila jsem si zrcadlovku, tak se chci pochlubit svojí tvorbou.“*

Zákulisí jako region, kde některé aktivity probanda bývají vybraným Přátelům odepřeny. Proband Mirek (30 let) je například ve Skupině, která mu přináší finanční zisk. Nechce být ale konkrétnější. Vytváří tudíž zákulisí nejen vůči ostatním Přátelům, kteří nejsou členy této Skupiny, ale i vůči jedincům z klasického života. Zákulisí se může vytvářet také skrze posílání zpráv vybraným Přátelům probanda. *„Když chci někoho pozvat třeba na nějakou oslavu, tak to těm vybraným lidem napíšu do zpráv. A dohodnem se hromadně přes tu zprávu.“ (Tamara, 24 let).*

I zákulisí v této etapě bylo u dospívajících probandů vytvářeno za pomoci vstupu jedince do určitých Skupin, zasílání soukromých zpráv či chatování s vybranými jedinci (Černá, 2013). Oproti dospělým se u dospívajících vyskytlo i vytváření zákulisí skrz odebrání označení své osoby na fotografii, kterou do prostředí Facebooku nahrál Přítel dospívajícího a dospívající netoužil po tom, aby ho na pro něj nevhodné fotografii uviděla autorita, kterou měl mezi Přáteli (Černá, 2013).

Forbína v této etapě uživatelství je zachytitelná pomocí profilové fotografie, kdy u některých probandů je důležité, aby byla aktuální, vypovídající o jejich současné etapě života a měla informativní účinek pro ostatní uživatele Facebooku: *„No tak teďka tam mám sama sebe s přítelem. Jsem k němu natočená a dáváme si pusy. Jsme oblečení ve svátečním, protože je to fotka ze ségřiný svatby. Tak mně se prostě líbila. Hodně lidí mi řeklo, že mi to na tý fotce sluší, když jí vidělo, tak jsem si jí dala na Facebook. A hlavně je hnedka vidět, že jsem zadaná. (Tamara, 24 let).*

U dospívajících se vyskytla profilová fotografie, kdy místo podobizny jedince, na ní byl zachycen obrázek s atributy, které měly za úkol jedince charakterizovat (Černá, 2013). U dospělých probandů nebyl takovýto případ přítomen.

U některých probandů by statusy mohly značit další způsob, jak lze zachytit forbínu. *„Statusy píšu často. Je to možnost, jak se vyjádřit a oslovit ostatní lidi. Píšu o*

tom, co se mi přihodilo, o aktuálních tématech. (Štěpánka, 27 let). Statusy jsou mnohdy dospělými probandy psány za účelem požadavku zpětné vazby od ostatních uživatelů Facebooku, stejně jako je tomu u dospívajících (Černá, 2013).

Online sociální síť Facebook je dospělými probandy v etapě uživatelství vnímána velmi rozličně. Pohled na tuto síť je ovlivněn jejich životními zkušenostmi, současnou vývojovou etapou jejich života a zdatnostmi, jak ovládat multimediální nástroje.

Je poměrně obtížné u dospělých probandů od sebe „oddělit“ etapy uživatelství Facebooku, neboť diferenciací užívání je značná a k tomu, abychom etapy náležitě určili, museli bychom přistupovat ke každému jedinci s přihlédnutím k jeho individuálním zvláštnostem a osobnostnímu profilu. Domnívám se tak, jelikož jsem zkoumala věkově rozmanitou skupinu dospělých jedinců, kteří si nejsou z psychologického hlediska tolik blízcí, jako tomu bylo u dospívajících (Černá, 2013). Celé téma, kterým se v této práci zabývám, bych ráda komplexně uchopila v následující kapitole.

3.5 Závěry a diskuze

V následujících odstavcích bych ráda vyzdvihla poznatky, ke kterým bylo na základě této práce dospěno, a u nichž se domnívám, že si zaslouží být připomenuty. Závěr kapitoly bych věnovala několika řádkům, ve kterých bych chtěla navrhnout možné cesty, jak s poznatky tohoto výzkumu v následujících letech dále nakládat, protože tato studie není z důvodu velké proměnlivosti online sociálních sítí trvalá a neměnná.

Dospělí probandi využívají online sociální síť Facebook, neboť má mezi ostatními online sociálními sítěmi výsadní postavení, je stabilní, přitažlivá počtem svých uživatelů a není zaměřena pouze na určitý výsek specifických aktivit, jako tomu bývá u konkurenčních online sítí. Rovněž rychlá, bezplatná komunikace, a to i s několika jedinci zároveň, dělá z této online sociální sítě výjimečnou platformu vyhovující jejím uživatelům.

Probandi si založili Profil na této online sociální síti mezi roky 2006 až 2010. Rok 2006 je v odborné literatuře dokládán jako rok, kdy se Facebook otevřel široké veřejnosti, tzn., nebyl vázaný pouze na univerzitní studenty, či později na různé

společnosti (boyd, Ellison, 2007). Motivací pro jeho založení byl tlak ze sociálního okolí a přání zachovat již stávající sociální vazby vytvořené v offline světě (v klasickém životě).

K tomuto závěru došli i Valkenburg a Peter (2007), kteří tvrdí, že jedinci užívají Facebook jako sociální cestu, na které se mohou spojit se starými přáteli a neztrácet přehled o vzdálených přátelích. K obdobným výsledkům dospívají i Ellison et al., (2007), Joinson, (2008), Lampe et al., (2006), jejichž výsledky se nezaměřují pouze na latentní sociální kapitál, ale v závěru debatují i o tom, že jedinci chtějí i komunikovat s lidmi ve svém okolí, popřípadě vytvořit nový vztah. V mém výzkumu se ale neprokázalo, že by probandi vnímali Facebook jako místo pro vytvoření nových vztahů. Akcent byl kladen spíše na udržení již stávajících sociálních vazeb, obzvláště s jedinci, s kterými nemohou být v častém kontaktu tváří v tvář.

Nevybočovat z mainstreamu svých vrstevníků, touha nepřicházet o informace, ale i zvědavost přispěly ke stání se uživatelem, stejně jako přechod jedince do nové životní etapy či změny životního stylu. O Facebooku jako nástroji kontroly toho, co ostatní jedinci dělají, hovoří i Rau et al. (2008).

Doba, kterou jedinec stráví online, závisí na náladě probanda, jeho volném času, potřebě informací či interakcí. Někteří probandi mají po přihlášení se ke svému profilu potřebu zmapovat „terén“, jinak řečeno, zjistit, kde se co událo nového. Tento proces označují Lampe et al. (2006) jako sociální prohlížení.

K tomu, aby se probandi přihlásili ke svému profilu, je jimi explicitně udávána: (1) potřeba interakcí, (2) potřeba nových podnětů, (3) nedostatečné naplnění volného času, (4) zvědavost, (5) pocit samoty, ale i (6) dobrá/neutrální nálada. Na Facebooku využívají několik funkcí, které jsou ale specifické pro jednotlivé typy uživatelů (viz podkapitola 3.4.2).

Sdělení, která proudí v atmosféře Facebooku, jsou samotnými probandy vysoce uznávána, neboť jim poskytují pocit sounáležitosti s ostatními a umožňují jim být v těžišti dění skrz chování střední zóny (viz podkapitola 3.4.3) a přispívají i k rozšíření povědomí probandů o nejrůznějších oblastech života.

Polovina dotázaných probandů má mezi Přáteli i jedince, které za své přátele nepovažuje. Jednají takto, aby předešli možným konfliktům s dotyčnými jedinci v klasickém životě (při kontaktu tváří v tvář), kdyby daného jedince v Přátelích neměli uvedeného. Facebookový život se dospělým probandům prolíná s životem klasickým (viz podkapitola 2.1.3). Tomu si je možné povšimnout i u Profilů Přátel, které probanda

ovlivňují a pomáhají mu ucelit si o jedinci obraz, kdy nejednou dochází k zesilování pozitivních či naopak negativních mínění o konkrétním jedinci.

Je možné říci, že Facebook do jisté míry plní funkci socializační i vzdělávací (poučnou) v životě jedince. Jestliže jsou probandi v nějaké Skupině, tak je to Skupina, která je blízká jejich zájmům, názorům a plní funkci prostředku výměny informací a zkušeností dotýkající se určitého tématu. Nesmíme opomenout ani funkci sebeprezentační, neboť probandi využívají možnosti prezentovat sama sebe díky profilové fotografii, ostatním fotografiím, Statusům a dalším funkcí, které tato online sociální síť nabízí.

Ke srovnatelnému přesvědčení dochází i Toncu (2012) hovořící o Facebooku jako nástroji sebe prezentace, kterému můžeme přiřknout i funkci komunikační, jelikož uspokojuje mnoho komunikačních potřeb svých uživatelů. Je nutné ale podotknout, že ne vždy probandi využívají k prezentaci svou identitu v pravém slova smyslu či pracovní identitu, ale mnohdy i tzv. „limitovanou“ identitu, jež probandům umožňuje pozměňovat obraz o sobě.

Většina probandů si snaží soukromí na této online sociální síti chránit tím, že mají svůj profil vedený jako soukromý, využívají možnosti kategorizace Přátel a uvádějí o sobě pouze několik základních informací. I v mém výzkumu (srov. Ellison et al., 2007) se ukázalo, že probandi mají rozmanité sociální sítě jedinců, které jsou kombinací slabých i silných vazeb, jež mají dopad na soukromí probanda, jelikož si mnohdy proband nepřeje, aby jím publikované informace byly dostupné všem jedincům v Přátelích (srov. Brandtzaeg et al., 2010).

Jestliže probandi explicitně jmenovali nevýhody, které se váží k této online sociální síti, nebyli pro ni příliš příznačné, respektive převážně byla uváděna negativa, která se váží obecně k internetovému prostředí, ne výlučně k Facebooku. Ovšem po analýze dat je možné podotknout, že se probandi v souvislosti s touto online sociální sítí obávají o odcizení a zneužití informací a s tím související krádeží identity, ztrátu soukromí (srov. Fogel, Nehmad, 2009), vznik závislosti na bytí online. V protilehlém postavení jsou někteří probandi, kteří Facebook pokládají za neposkvrněné médium se vším špatným plynoucím z chování jeho uživatelů.

Na základě výše uvedených závěrů mi z práce vyvstává asociace se schematizací života jedince. Jako kdyby bylo možné skrze profily probandů „přečíst“ jejich životy, k čemuž jistě přispívá i funkce Timeline na Facebooku, kdy probandi implicitně (za pomoci vizuálních self) i explicitně (pomocí verbálních self) konstruují svůj životní

příběh. Jedincův život je samotnými uživateli „vkládán“ do předem připravených kolonek a online sociální síť Facebook jedincovo chování „tvaruje“ k obrazu svému.

Dospělí versus dospívající a jejich uživatelství na Facebooku

Ráda bych nyní navázala na podkapitoly (2.1.6, 3.4.3), které se týkají vývoje uživatelství dospělých jedinců na online sociální síti Facebook a diskutovala je s vývojem uživatelství dospívajících (viz Černá, 2013).

V **pre-etapě novictví** docházelo u dospělých probandů k seznámení se s Facebookem nejčastěji skrz jejich sociální okolí. Dalo by se hovořit o tzv. předinformovanosti jedince, kdy jedinec ještě není uživatelem této online sociální sítě, ale již je informován o jejích charakteristikách a specifických, což na probandy působilo jako pozitivní motivace k tomu, aby si také založili profil na této online sociální síti. Na druhou stranu, sociální okolí nepůsobilo na probanda pouze pozitivně, v tom smyslu, že by mu předkládalo samé klady této sítě, ale i vytvářelo na jedince nátlak, neboť se proti němu vytvářelo zákulisí. Jinými slovy, než si probandi založili profil na Facebooku, byli ochuzeni o informace, které plynuly ve facebookovém prostředí. Vstup probanda do nové životní etapy či změna jeho životního stylu korelovala s bytím na Facebooku, respektive stáním se jeho uživatelem. Aktivita u některých probandů v této pre-etapě uživatelství nebyla příliš častá a rozmanitá, jelikož neměli příliš Přátel.

Druhou etapou, která následovala ve vývoji uživatelství, je **etapa experimentování**. U dospělých probandů se ukázalo, že přístup k této etapě je značně proměnlivý a odlišný. Zmíníme-li střední zónu, jakožto interakční region, nalezneme u dospělých probandů výskyt heterogenního publika, kdy proband čelí několika komunikačním situacím najednou. Až na výjimky, se ale skládá z jedinců, kteří již někdy byli s probandem v osobním kontaktu. Přátelé nebyli přidáváni bez absence jakéhokoliv kritéria (pouze u jedné probandky).

S tím, jak se rozšiřovalo publikum probanda, docházelo k nárůstu informací, které měl proband možnost vidět, ale zároveň se informace stávaly nepřehlednými. Bylo třeba některé aktivity Přátel skrýt, stejně jako své vybrané příspěvky a činnosti před určitými Přáteli, zejména, jednalo-li se z pohledu probanda o autoritu. Bylo vytvářeno zákulisí vůči některým jedincům v seznamu Přátel. Lze si povšimnout, že zákulisí vytvářené v souvislosti s online sociální sítí Facebook, je dvojího typu: (1) zákulisí vůči

jedincům, kteří nejsou uživateli Facebooku a (2) zákulisí vůči některým jedincům, které má jedinec v Přátelích. O stejném poznatku píše i Dlouhá (2012).

V etapě experimentování docházelo u probandů i k vyplňování jejich osobních údajů, které měly sloužit ke snadnějšímu vyhledání jejich osoby jiným uživatelem této online sociální sítě. Sdělování osobních informací se ale nedělo bezmyšlenkovitě. Probandi věděli, proč dané informace přidávají na svůj profil. Profilovou fotografii měli, až na jednoho jedince, vyplněnou všichni probandi. Nejčastěji na ní byli zobrazeni sami nebo se svým partnerem. I u dospělých se vyskytlo spojování profilové fotografie s jejich pozitivními atributy. Obdobně tomu bylo i u dospívajících (Černá, 2013), kteří třebaže neměli na profilové fotografii zachycenou svou podobiznu, tak obrázek, který umístili místo ní, obsahoval rysy související s jejich osobností, s tím, co je jim blízké. Ani v etapě experimentování se ale nenechal dospělý proband volně „unášet“ nabídkami Facebooku jako tomu bylo u dospívajících, kteří využívali téměř vše, co jim Facebook nabízel a často konali automaticky, bez větších rozmyslů. Co činili dospělí, uměli reflektovat důvod svého konání.

Nutno podotknout, že dospělí probandi rovněž využívali regionu forbíny, neboli mnohdy chtěli zapůsobit určitým dojmem na ostatní uživatele. Dělo se tomu skrze profilovou fotografii a informace, které uváděli na svůj profil. Do jisté míry je možné říci, že si dospělí probandi v prostředí Facebooku relativně rádi pohrávají s útržky reality⁵⁰ a přetvářejí ji, ačkoliv tato online sociální síť není založena na anonymitě, jež mnohdy jedince svádí přítomností neznámého publika k uvádění nepravdivých informací.

V etapě uživatelství by měl být jedinec schopen náhledu na své bytí na Facebooku. Jelikož jsou všichni probandi dlouhodobými uživateli této sítě, předpokládalo se, že již spadají v době rozhovorů do této etapy uživatelství. Ukázalo se ale, že nelze stoprocentně o probandovi říci, že se již nechová jako nováček, který používá pouze určité funkce Facebooku, ale ani není experimentátorem, který zkouší vše možné, co mu tato online sociální síť poskytuje. Objevila se zde velká diferenciace mezi jednotlivými probandy, ať v chování střední zóny, zákulisí či forbíny (viz podkapitola Etapa uživatelství).

Online sociální síť Facebook je nejen v etapě uživatelství vnímána dospělými probandy velmi rozličně. Pohled na ní je ovlivněn jejich životními zkušenostmi, ale i

⁵⁰ Například probandka Štěpánka se ráda na Facebooku stylizuje do role fotomodelky (v klasickém životě si nemyslí, že je hezká).

zdatností, s jakou ovládají a rozumějí digitálním médiím. Pojďme nyní shrnout na základě stávajícího výzkumu a výzkumu realizovaného v mé bakalářské práci (Černá, 2013) základní shody a rozdíly ve vývoji užívání na online sociální síti Facebook mezi dospívajícími a dospělými probandy.

U dospívajících (Černá, 2013) lze v pre-etapě novictví nalézt obdobné charakteristiky jako u dospělých probandů. V kontaktu s touto online sociální sítí byli prostřednictvím vrstevníků ještě před stáním se uživatelem. Taktéž se vytvářelo zákulisí vůči dospívajícím, kteří neměli založený profil na této síti a přicházeli o informace, jež byli doménou zejména prostředí Facebooku (Tamtéž). U dospívajících ale nebyla zjištěna změna stávajícího životního stylu či vstup do nové životní etapy jedince, které by přispěly k rozhodnutí, zda vstoupit na tuto online sociální síť, jako tomu bylo u dospělých probandů. Mimo to, vstup do prostředí Facebooku byl u některých dospívajících doprovázen obavami a nejistotou ohledně jeho používání (Černá, 2013). Tento strach pramenil z nepříznivých reakcí rodičů dospívajících, které se k této síti vztahovaly (Tamtéž). Tento jev se u dospělých probandů nevyskytoval.

V etapě experimentování byli dospívajícími přidáváni Přátele bez jakéhokoliv kritéria (Černá, 2013), na rozdíl od dospělých probandů. U dospívajících probandů kvantita Přátel přesahovala jejich kvalitu. Jinými slovy, dospívajícím nezáleželo v této etapě tolik na tom, zda si mají s jedinci, co říci, ale chtěli jich mít, co největší počet (Tamtéž). Tento jev může mít kořeny v potřebě být sociálně přitažlivý, která souvisí s počtem jedinců v Přátelích, aneb čím vyšší počet Přátel, tím stoupá popularita jedince mezi ostatními uživateli sociální sítě online (Tong et al., 2008).

V této etapě je pro dospělé probandy i pro dospívající (Černá, 2013) společné přidávání Přátel, a s tím související nárůst informací a pocit větší způsobilosti k činnostem na Facebooku. Docházelo ale i k vytváření zákulisí vůči určitým jedincům, které měl dospělý proband nebo dospívající (Černá, 2013) v Přátelích, především jednalo-li se jedince, kterého proband vnímal jako autoritu.

U některých dospívajících (Tamtéž) docházelo k hraní si s realitou v oblasti partnerských vztahů. Tento jev nebyl u dospělých zaznamenán, ale bylo prokázáno, že i dospělí probandi si leckdy upravují realitu a snaží se vystupovat v „lepší světlo“. Dospívající (Tamtéž) taktéž vyplňovali údaje o rodinném vztahu, chtěli ukázat příslušnost k určitým jedincům. U dospělých se tento jev vyskytoval minimálně.

Všichni dospívající měli vyplněné okénko na profilovou fotografii, a i když na ní nebyli zachyceni osobně, obrázek, který měl profilovou fotografii nahradit, souvisel

s jedincem. Na obrázku bylo ztvárněno cokoliv, co dospívajícího charakterizovalo (Černá, 2013). U jednoho dospělého probanda se nevyskytoval ani obrázek na místě pro profilovou fotografii. Nechal okénko prázdné.

V etapě užívání se u dospívajících (Černá, 2013) vyskytlo přijímání nových Přátel, které bylo již opodstatněné, mazání Přátel, koordinace publik i činností, stejně tak jako u dospělých jedinců. Rozdíl ale najdeme v intenzitě. Na základě mých poznatků si dovoluji tvrdit, že mazání Přátel u dospělých probandů nebylo překotné jako u dospívajících (blíže in Černá, 2013), ale spíše byla skryta aktivita jedince, aby nerušila střední zónu probanda, kterou chtěl sledovat. Jako kdyby dospělí probandi více přemýšleli o tom, jaký dopad by mělo vymazání jedince z Přátel do klasického života. Více se oproti dospívajícím opírají o latentní sociální kapitál a nejednají tolik impulzivně. Také si lze povšimnout, že dospívající (viz Černá, 2013) mají více velkých neosobních sítí jedinců oproti dospělým, což je v souladu s Manago et al. (2012), kteří zkoumali studenty a jejich používání Facebooku a zjistili, že tato online sociální síť opravdu napomáhá tvorbě ne zrovna malých sociálních sítí s mnohdy povrchními vztahy. Oproti tomu u některých probandů (viz Neználcí) bylo zjištěno, že mají pouze malé sociální sítě, většina jedinců v Přátelích pochází z rodiny probanda a je možné u nich předpokládat blízké, emocionální vztahy. Po velkých sociálních sítích někteří dospělí probandi netouží. V publiku mají více jedinců, které znají z kontaktu tváří v tvář.

Na základě výše zmíněných informací lze obecně říci, že dospělí probandi, na rozdíl od dospívajících, jednají v prostředí Facebooku více s rozmyslem, a i když se někdy zdají být jejich experimentace v chování nesvázané principy používání Facebooku (viz podkapitola 2.1), jejich jednání jsou podložena určitým úmyslem. Ani v etapě experimentování nejednají zcela bezmyšlenkovitě a neopodstatněně.

Mazání Přátel není u dospělých probandů příliš rapidní, jelikož si povětšinou do seznamu Přátel přidávají jedince, které znají a potřebují-li určité aktivity před daným jedincem skrýt, spíše použijí nastavení Facebooku, které toto umožňuje. Tedy nedochází ihned k mazání jedince z Přátel, jako je tomu u dospívajících (blíže in Černá, 2013). Více si zakládají na latentním sociálním kapitálu (viz podkapitola 2.1.3).

Co se týká aplikací a funkcí, které Facebook svým uživatelům nabízí, u dospělých probandů se v menší míře vyskytuje potřeba vyzkoušet vše, co je k dispozici. Jako kdyby se probandi ubírali určitým cílem, byli taženi konkrétním záměrem a aktivity na Facebooku tomu přizpůsobovali, na rozdíl od dospívajících, kteří více

experimentují a zkoušejí veškeré funkce Facebooku (blíže in Černá, 2013). Porovná-li výsledky výzkumu dospívajících (Černá, 2013) s nynějšími, souhlasím s tvrzením Trzesniewskiho et al., (2003), že čím starší je uživatel online sociální sítě a čím více má vyšší sebeúctu, tím je způsobilější podřízovat své soukromí kontrole.

Rovněž je u dospělých jedinců obtížné stanovit vývojové etapy uživatelství, neboť jsou značně heterogenní skupinou, ke které je nutné přistupovat individuálně s přihlédnutím k jejich zvláštnostem. Na rozdíl od dospívajících, kteří jsou více homogenní a jsou bráni i ve vývojové psychologii jako celek, pro který jsou charakteristické určité znaky ať už v oblasti psychické, sociální či biologické (blíže in Černá, 2013).

Ráda bych dodala, že jsem při analýze dat nenalezla, že by některý z dospělých probandů vystupoval na Facebooku jako někdo úplně jiný, ale místy se prokázalo, že u některých z nich dochází ke změně projevům chování v prostředí online sociální sítě Facebook. Tato změna chování se neváže k žádné vývojové etapě uživatelství, neboť jedinec takto vystupuje po celou dobu svého dlouhodobého uživatelství. Proto usuzuji na to, že určité jednání probanda nemusí být výlučně charakteristikou, která se objevuje v určité etapě vývoje uživatelství, ale je stále přítomna po celou dobu pobývání jedince na této síti.

K této úvaze mě přivedla probandka Štěpánka (27 let), která tvrdí, že: *„Žádný změny se neudály. Možná teďka víc přidávám fotografie, jelikož ráda fotím a pořídila jsem si zrcadlovku, tak se chci pochlubit svojí tvorbou. Ale jinak všechno při starým.“*

Toto tvrzení podkládám dalším úryvkem s touto probandkou při rozhovoru nad rozdílností chování na Facebooku a v klasickém životě: *„No je mezi tím rozdíl. Ale ten rozdíl je ve mně. Mám dvě tváře. Ve skutečnosti jsem tichá, nevýrazná osoba, co chce nejraději svůj klid. Ale na Facebooku se probouzí mé druhé já. Já, které je průbojné, provokující, ba až šokující. Tam jsem za ikonu, která je svá, nenechá si nic líbit a umí se vyjádřit k podstatě věci a filozofovat s ostatními. Ve skutečnosti mi spoustu věcí dělá problémy. Často se mi stává, že se bojím vyjádřit svůj názor před ostatními.“* Sama přiznávám, že tato výpověď může být ovlivněna mnoha faktory, ať už osobnostními či situačními, ale poukazuji zde na tento rozkol v souvislosti se samotným vývojem uživatelství na Facebooku jako takovým.

Lépe řečeno, tato probandka je přibližně deset let uživatelkou Facebooku a nemyslím si, že by se stále nacházela v etapě experimentování, jelikož sama již ví, co Facebook svému uživateli přináší, a přesto je její chování šokující, zkouší cokoliv. Jako

kdyby samotná online sociální síť bez ohledu na to, jak dlouho je dospělý proband jejím uživatelem měnila/ ovlivňovala chování jedinců.

Výše uvedené vyjádření probandky je částečně i s rozporem Crosiera et al. (2012), kteří udávají, že online životy jedinců odrážejí jejich skutečné životy, tedy dochází ke smazání rozhraní mezi světem online a offline. Nebo je znakem uživatelsví i nadále experimentace, která je ale již korigována náhledem uživatelů na své pobývání na Facebooku? A co když u dospělých probandů nelze hovořit o experimentaci na Facebooku v rámci jejich uživatelsví v takovém rozsahu a hloubce, jelikož již od počátku užívání Facebooku až do současné doby využívají téměř stejné funkce, které jim Facebook nabízí?

Poté bych se přikláněla spíše k názoru, že dospělí probandi se zpočátku na této online sociální síti rozhlíží, ale mají náhled na své chování, nekonají bezmyšlenkovitě (srov. Černá, 2013). Kladu si otázku, zda bezprostředně po vytvoření profilu se probandi stanou uživatelem online sociální sítě (nachází se v etapě uživatelsví) a v rámci této etapy se u některých z nich čas od času objeví experimentace, tedy užití funkce, kterou dospělý proband prozatím nevyzkoušel?

Vzhledem k problematičnosti vývoje uživatelsví dospělých probandů na Facebooku, se přikláním spíše k vytvoření typologie uživatelů, která pomůže překonat velké rozdílnosti mezi jednotlivými uživateli v přístupu k této online sociální síti.

Typy dospělých uživatelů Facebooku

Kvalitativním výzkumem na základě mé analýzy získaných dat (viz podkapitola 3.4.2) bylo dospěno ke čtyřem možným typům uživatelů online sociální sítě Facebook: „**Provokatérům, Neználkům, Závislým a Ledabylým**“.

Přestože Brandtzaeg a Heim (2011) se zabývali kvantitativním výzkumem čtyř online sociálních sítí mimo Facebooku, lze nalézt několik shodných rysů v typech uživatelů ve výzkumu Musilové (2012), která se zabírala Facebookem a snažila se za pomoci statistických programů o validaci jejich typologie za podpory konceptu digitální propasti a velikosti sociálního kapitálu. Musilová (2012) hovoří o: Sporadičtích uživateli, Nakukovačích, Aktivních uživateli a novému typu oproti Brandtzaegovi a Heimovi (2011) – Sdílečích.

Dovoluji si prohlásit, že jsem svou typologii vytvořila na podkladě sledování více rysů u jednotlivých probandů, než tomu bylo u Musilové (2012), která vychází z Brandtzaega a Heima (2011), a rovněž i kvalitativní přístup mi umožňoval pohybovat se více do hloubky a porozumět zkušenosti samotného probanda s touto online sociální sítí. Vzhledem k tomu, že jsem u probandů sledovala jiné atributy (srov. Musilová, 2012) a zvolila odlišný přístup k přístupu dat, nedovolím si typologie mezi sebou porovnávat, ale spíše se zaměřím na nejvýraznější základní charakteristiky jednotlivých typů uživatelů, které jsem vytvořila na základě analýzy dat, v souvislosti s obecně platnými poznatky týkajícími se online sociální sítě Facebook.

Závislí jsou nejmladší ze všech vytvořených kategorií uživatelů online sociální sítě Facebook, nejstaršími uživateli jsou Neználcí. Provokatéři jsou skupinou uživatelů, kteří mají největší sociální kapitál na této online síti a sami jsou velmi sociální. Naopak sociální kapitál Neználců je chudý (nejmenší ze všech typů) a ani ve funkcích Facebooku se příliš nevyznají. Facebook percipují jako místo k poklidnému bytí online, většinou se ke svému profilu přihlašují s určitým záměrem. Facebook je pro ně doplňkem (něčím navíc) ke klasickému životu. Závislí mají nutkání být denně online a po přihlášení zjišťují, kde se co odehrálo nového, nejen u konkrétního jedince. Ledabylí jsou skupinou uživatelů, jež Facebook používá zejména za účelem interakcí s konkrétním jedincem, zejména tím, který jim je fyzicky vzdálený. Bytí na Facebooku je u Ledabylych poklidné, bez vzrušení a velkých činů.

Závislí a Provokatéři mají následující podobné rysy: (1) uživateli Facebooku jsou poměrně dlouhou dobu, (2) ke svému profilu se mimo jiné přihlašují v situacích nudy (nenaplnění volného času jinou aktivitou), (3) jejich publikum na Facebooku je rozmanité, (4) vyskytuje se u nich puzení být na této online sociální síti, aby neztratili informace, které po ní plynou, (5) mezi Přáteli mají i jedince, které za své skutečné přátele nepovažují, (6) fotografie, které přidávají na svůj profil mohou být upravené, aby měly větší šmrnc než jejich původní verze, (7) nejen fotografie, ale i některé informace udávají na Facebook ve zkreslené podobě, hrají si s „realitou“.

Rozdílné rysy mezi Provokatéry a Závislými jsou tyto: (1) Provokatéři chtějí šokovat, provokovat, vyvolávat konflikty, (2) Prostředí Facebooku je Provokatéry chápáno jako konkurenční, kde dochází k „boji“ (konfliktům) mezi uživateli, (3) Provokatéři chtějí na sebe upozornit, především vyvolat zájem u opačného pohlaví, (4) Provokatérům Facebook pomáhá být průbojnějšími, kompetentnějšími v diskuzích na různá témata. Oproti tomu Závislí: (1) nechtějí šokovat, (2) nepřejí si pobuřovat, ostatní

uživatelé, (3) nezamýšlí vystupovat s intimitou ze svého života, (5) leckdy do facebookového prostředí vtahují svého partnera/ku.

Stejně i u Neználků a Ledabytlých můžeme nalézt shodné rysy: (1) z online sociální sítě Facebook se „nevzrušují“, (2) uživatelé této online sociální sítě jsou přibližně stejný počet let, (3) na Facebooku nejsou denně online, (4) informace jsou jimi podávány pravdivě, tzn. bez přikrášlování, (5) všechny své Přátele osobně znají.

Rozdílné rysy jsou u Neználků oproti Ledabytlým takovéto: (1) Neználci znají nedostatečně funkce, které Facebook nabízí svým uživatelům a příliš tyto funkce neovládají, tzn. používají pouze některé z nich, (2) Neználci mají mnohem menší sociální kapitál než Ledabytlí (3) Neználci oceňují komunikaci na Facebooku a de facto Facebook vnímají pouze jako komunikační nástroj, (4) Pro Ledabytlé byla motivací pro založení si profilu snaha udržet kontakt s jedincem, který je od nich fyzicky vzdálen, (5) Ledabytlí uživatel může mít nastavený profil jako veřejný, tzn., že informace, které publikují v prostředí Facebooku, jsou dostupné všem uživatelům, nejen Přátelům.

V mém výzkumu se ukázalo, že čím vyšším kapitálem jedinec disponoval, tím byla i jeho aktivita na Facebooku četnější (viz Provokatéři, Závislí). Stejný poznatek lze vidět i u Musilové (2012). Při bližším prozkoumání charakteristik jednotlivých typů uživatelů online sociální sítě Facebook, ke kterým bylo dospěno v tomto výzkumu, zjistíme, že se v obecných rysech shodují/dají se přiřadit k jedné ze čtyř kategorií popisujících projevy chování jedince na Facebooku, které objasňují Carpenter et al. (2010). Kategorie související s otevřeností zkušenostem jedince a jeho zvědavostí, jež jsou pojmenovány „Facebook jako nástroj pro interakce“ a „Facebook jako doplněk skutečného života“ do určité míry vystihují Provokatéry a Závislé, jelikož souvisí se způsoby, jak Facebook aktivně využívat – jako správu reálného společenského života a přímou komunikaci s přáteli (Carpenter et al., 2010).

Oproti tomu Neználky a Ledabytlé uživatele lze připojit k jedincům, kteří do určité míry využívají „Facebook jako nástroj pouze pro vztahy“, což znamená, že skrz tuto online sociální síť převážně interagují s jedinci, s kterými nejsou příliš často v osobním kontaktu (Tamtéž). Kategorie „Facebook jako nástroj pro romantiku“, která dle Carpentera et al. (2010) předpokládá použití této online sociální sítě za účelem nalezení či se dvoření partnerovi se u mnou stanovených typů nevyskytovala.

Ancu (2012) popisuje motivaci, která souvisí s používáním Facebooku. Hovoří o tzv. „Managementu nálady“ a „Komunikaci“ jako dvou faktorech, jež se podílejí na užití této online sociální sítě (viz podkapitola 2.1.1). Management nálady můžeme

shledat i u Neználků a Ledabylých, kteří Facebook užívají ve volném čase zejména jako nástroj překonání pocitů osamělosti a poskytování emocionální podpory (dle Ancu, 2012). Faktor komunikace se projevil u Závislých a Provokatérů. Ancu (2012) o tomto faktoru píše ve vztahu se sdílením osobních informací a vyjadřování názorů na Facebooku. Faktor komunikace u jedinců starších 50 let byl dle Ancu (2012) statisticky zanedbatelný a své tvrzení specifikuje tím, že zábavná funkce Facebooku má u starších uživatelů větší význam než pouhé sociální interakce, neboť tyto uživatelé nemají četné sociální sítě, jako je tomu u jiných uživatelů.

Na základě svých poznatků z realizovaného výzkumu souhlasím s Ancu (2012) s tím, že starší uživatelé nemají velký počet Přátel a důsledkem toho ani příliš rozvětvené sociální sítě na Facebooku, ale až tak si nemyslím, že by pro ně sociální interakce neměly takový význam. V mém výzkumu se totiž prokázalo, že někteří uživatelé „docházejí“ na Facebook za určitým jedincem, který má pro daného uživatele hodnotu ve smyslu sdílení svých osobních aspektů a přikládají tomuto jedinci větší význam než ostatním „nabídkám“⁵¹ Facebooku.

U Závislých se můžeme v určité míře setkat s tím, co Turkle (2011) pojmenovává jako „always on“, aneb stav nepřetržitého připojení k síti, které odvádí jedince od vnímání dění ve fyzickém prostoru. Sheldon et al. (2011) se k tomu názoru přiklání. Paralelně s tímto názorem lze nalézt například mínění Brandtzaega (2012), který vyzdvihuje interakci tváří v tvář a domnívá se, že uživatelé Facebooku tomuto stylu interakce dávají přednost. Tento způsob interakce preferují i Neználci, kteří přikládají větší význam klasickému životu a v něm probíhajícím osobním kontaktům (blíže in podkapitola 3.4.2). Jestliže chápeme důvěru k online sociální síti jako ochotu sdílet (Dwyer et al., 2007), můžeme s nadsázkou říci, že Provokatéři a Závislí jsou důvěřiví k prostředí Facebooku.

Donath (2007) pojednává o sociální péči na online sociálních sítích. Tu bychom mohli objevit de facto u všech typů uživatelů Facebooku, neboť se ukázalo, že dospělí probandi mezi sebou očekávají vzájemnou pozornost.

U některých z nich se objevila selektivní sebeprezentace (Zhao et. al., 2008), kdy především Provokatéři a Závislí často rozehrávají cílené „divadlo“ před částí publika svého profilu. Přestože anonymita jedince na Facebooku nefiguruje, jedinec má možnost skrz jeho nastavení budovat svou „novou“ identitu, která jak říkají Zhao et. al.

⁵¹ Nabídkou Facebooku zde míním to, co se dá skrz Facebook realizovat.

(2008), může být zužitkována při osobním setkání jedinců. Slouží k překonání jistých omezení (Tamtéž).

Domnívám se, že do budoucnosti by bylo vhodné prozkoumat, z čeho pramení způsoby chování jednotlivých typů uživatelů. Jsou tyto způsoby chování podmíněny osobnostními či jinými charakteristikami? Dále předpokládám, že technologické vymoženosti Facebooku se budou v průběhu času vyvíjet a s nimi i projevy chování jeho uživatelů. Za jisté by bylo vhodné realizovat longitudinální výzkum, který by zohledňoval nejen vývoj v samotných technologiích, ale i vývoj ve společnosti mezi různými kulturami.

4 Závěr

Diplomová práce se zabývala online sociální sítí, jež nese název Facebook. Přestože je společností považována za poměrně stabilní masový jev, dochází v jejím prostředí k dynamickým změnám, které působí na její uživatele.

Tato práce si kladla za obecný cíl zjistit, jak je online sociální síť Facebook používána dospělými jedinci. Po úvodním představení teoretických základů souvisejících s Facebookem, svým kvalitativním výzkumem skrz individuální polostrukturované rozhovory navazuje nejen na předchozí dílo autorky, které se rovněž zabývalo touto sítí a její rolí v životě studentů (Černá, 2013) a snaží se o komparaci vývoje uživatelství dospívajících s vývojem uživatelství dospělých jedinců.

K tomu, aby byla problematika uchopena celostně, jsou zde zmiňovány obecné kategorie (sociální kapitál, komunikace, identita a soukromí), které je možné na této online síti nalézt, a které vzešly analýzou získaných dat, ale dospělo se i k vytvoření typologie uživatelů Facebooku, jejímž účelem bylo dokreslit danou problematiku.

S pomocí bádání bylo možné zodpovědět výzkumné otázky a dospělo se k následujícím závěrům. Vývoj uživatelství dospělých jedinců na Facebooku prochází obdobnými etapami jako vývoj uživatelství dospívajících (pre-etapa novictví, etapa experimentování a etapa uživatelství), ale s velkými diferenciacemi, nejen mezi těmito dvěma věkově odlišnými skupinami, ale i mezi jednotlivými dospělými probandy. Uchopení projevů chování dospělých jedinců se zdá být příhodnější s pomocí vytvoření typologie dospělých uživatelů, která umožní více přihlédnout k individuálním zvláštnostem jedinců, ať už to jsou Provokatéři, Neználci, Závislí či Ledabylí uživatelé.

Přestože se podařilo nastínit projevy chování dospělých uživatelů v prostředí online sociální sítě Facebook, vztáhnout je k širším souvislostem – tedy přispělo se opět o dílek k hlubší úvaze o tomto fenoménu, je bezpochyby jisté, že výsledky této práce budou postupem času nabývat nových rozměrů, jako samotná role Facebooku ve společnosti.

5 Seznam použitých informačních zdrojů

ANCU, Monica. Older Adults on Facebook: A Survey Examination of Motives and Use of Social Networking by People 50 and Older. *The Florida Communication Journal* [online]. 2012, roč. 40, č. 2 [cit. 2014-10-20]. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=8e1ac811-14e6-40e3-96e6-5fce943d7bde%40sessionmgr110&hid=123>

BARKHUUS, L. a J. TASHIRO. Student Socialization in the Age of Facebook. *Proceeding of CHI* [online]. 2010 [cit. 2015-07-10]. Dostupné z: <http://cseweb.ucsd.edu/~barkhuus/barkhuus-chi2010.pdf>

BARNES, S.J., BAUER, H.H., NEUMANN, M.M. and HUBER, F. 'Segmenting cyberspace: a customer typology for the internet', *European Journal of Marketing*, [online]. 2007 Vol. 41, No. 1, pp.71–93. [cit. 2015-01-20]. Dostupné z: http://www.researchgate.net/profile/Stuart_Barnes/publication/230791894_Segmenting_cyberspace_A_customer_typology_for_the_Internet/links/02e7e52cb0712c547a000000.pdf

BOURDIEU, P., WACQUANT, L. *An invitation to reflexive sociology*. Chicago: University of Chicago Press, 1992, xiv, 332 s. ISBN 978-0-7456-1033-7.

boyd, d.m. Facebook's Privacy Trainwreck: Exposure, Invasion, and Social Convergence. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies* [online]. 2008, vol. 14, no. 1, [cit. 2015-01-15]. ISSN 1354-8565. DOI: 10.1177/1354856507084416. Dostupné z: <http://con.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/1354856507084416>

boyd, d.m. *What's in a name?* [online]. [cit. 2015-07-08]. Dostupné z: <http://www.danah.org/name.html>

boyd, d.m. a N.B. ELLISON. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication* [online]. 2007, vol. 13, no. 1 [cit. 2014-01-08]. Dostupné z: <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html>

BRANDTZAEG, Petter Bae. Social Networking Sites: Their Users and Social Implications - A Longitudinal Study. *Journal of Computer-Mediated Communication* [online]. 2012, 17(4): 467-488 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1083-6101.2012.01580.x/full>

BRANDTZAEG, Petter Bae a Jan HEIM. A typology of social networking sites users. *Int.J.Web Based Communities* [online]. 2011, 7(1) [cit. 2015-06-18]. Dostupné z: <http://www.inderscience.com/offer.php?id=38124>

BRANDTZAEG, Petter Bae, Marika LÜDERS a Jan Håvard SKJETNE. Too Many Facebook "Friends"? Content Sharing and Sociability Versus the Need for Privacy in Social Network Sites. *International Journal of Human-Computer Interaction* [online]. 2010, 26 (11-12): 1006-1030 [cit. 2015-07-07]. DOI: 10.1080/10447318.2010.516719. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10447318.2010.516719#.VZvHEFLF8wA>

BURT, Ronald S. *Structural holes: the social structure of competition*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1992, viii, 313 p. ISBN 9780674843714."

CARPENTER, Jordan M., Melanie C. GREEN a LAFLAM. People or profiles:: Individual differences in online social networking use. *Personality and Individual Differences* [online]. 2010, (50) [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: http://www.researchgate.net/publication/251531324_People_or_profiles_Individual_differences_in_online_social_networking_use

COLLIER, Anne a Larry MAGID. A Parents' Guide to Facebook. In: *ConnectSafely.org: Smart Socializing Starts Here* [online]. 2012 [cit. 2014-03-08]. Dostupné z: <http://www.connectsafely.org/pdfs/fbparents.pdf>

CROSIER, Benjamin S., Gregory D. WEBSTER a Haley M. DILLON. Wired to connect: Evolutionary psychology and social networks. *Review of General Psychology* [online]. 2012, roč. 16, č. 2, s. 230-239 [cit. 2013-04-16]. ISSN 1939-1552. DOI:

10.1037/a0027919. Dostupné z: [http://www.
http://psycnet.apa.org/journals/gpr/16/2/230/](http://www.http://psycnet.apa.org/journals/gpr/16/2/230/)

ČERNÁ, Lucie. *Facebook a jeho role v životě studentů*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze.

ČERNÝ, Maxim. Co je to spam? *Spamy.cz* [online]. [cit. 2015-07-08]. Dostupné z: <http://www.spamy.cz/co-je-spam/>

ČÍŽEK, Jakub. Facebook upraví podmínky. Jeden kontroverzní bod už ale dávno platí. *Zive.cz* [online]. 2014 [cit. 2015-07-08]. Dostupné z: <http://www.zive.cz/bleskovky/facebook-upravi-podminky-jeden-kontroverzni-bod-uz-ale-davno-plati/sc-4-a-176336/default.aspx>

DENZIN, Norman K. *The research act: a theoretical introduction to sociological methods*. 3rd ed. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1989, viii, 306 p. ISBN 01-377-4381-5.

Detail zkratky BTW. *Zkratky.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-07-08]. Dostupné z: <http://www.zkratky.cz/kontakt.php>

Detail zkratky SMS. *Zkratky.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-07-08]. Dostupné z: <http://www.zkratky.cz/SMS/6794>

DLOUHÁ, Marie. „*Becoming a Facebook user*“: *Záhada (ne)opouštění facebooku*. Praha, 2012. 103 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií.

DOČEKAL, Daniel. Věkové složení českého Facebooku. *Effectix.com* [online]. 2014 [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: <http://www.effectix.com/cz/blog/305-vekove-slozeni-ceskeho-facebooku>

DOČEKAL, Daniel. Velký pohled Facebooku na české uživatele: co mají nejvíce v oblibě? *Lupa.cz* [online]. 2015 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z:

<http://www.lupa.cz/clanky/velky-pohled-facebooku-na-ceske-uzivatele-co-maji-nejvice-v-oblibe/>

DONATH, Judith. Signals in Social Supernets. *Journal of Computer-Mediated Communication* [online]. 2007, 13(1): 231-251 [cit. 2015-06-24]. DOI: 10.1111/j.1083-6101.2007.00394.x.

DUNBAR, Robin. *Grooming, gossip, and the evolution of language*. 1st Harvard University Press paperback ed. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1998. ISBN 9780674363366.

DWYER, Catherine, Starr Roxanne HILTZ a PASSERINI. Trust and Privacy Concern Within Social Networking Sites: A comparison of Facebook and MySpace. *AMCIS* [online]. 2007 [cit. 2015-07-07]. Dostupné z: <http://elibrary.aisnet.org/Default.aspx?url=http://aisel.aisnet.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1849&context=amcis2007>

ELLISON, N. B., STEINFELD, C., & LAMPE, C. The benefits of Facebook "friends:" Social capital and college students' use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, [online]. 2007, 12(4), article 1. <http://jcmc.indiana.edu/vol12/issue4/ellison.html>

ELLISON, Nicole B., Jessica VITAK, Rebecca GRAY a Cliff LAMPE. Cultivating Social Resources on Social Network Sites: Facebook Relationship Maintenance Behaviors and Their Role in Social Capital Processes. *Journal of Computer-Mediated Communication* [online]. 2014, 19(4): 855-870 [cit. 2015-06-24].

Facebook historie. *Prihlaseni-facebook.eu* [online]. 2012 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://www.prihlaseni-facebok.eu/facebok-historie.html>

Facebook statistiky. *Prihlaseni-facebok.eu/facebok-statistiky.html* [online]. 2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <http://www.prihlaseni-facebok.eu/facebok-statistiky.html>

Facebook. Our history. *Newsroom.fb.com* [online]. 2015 [cit. 2015-07-08]. Dostupné z: <http://newsroom.fb.com/company-info/>

Facebook. Prohlášení o právech a povinnostech. *Facebook.com* [online]. 2015 [cit. 2015-07-08]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/legal/terms>

FOGEL, Joshua a Elham NEHMAD. Internet social network communities. *Computers in Human Behavior* [online]. 2009, **25**(1): 153-160 [cit. 2015-07-09]. DOI: 10.1016/j.chb.2008.08.006. ISSN 07475632. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0747563208001519>

GLASER, B.G. *Basics of grounded Theory analysis*. Mill Valley, CA: Sociology Press, 1989

GOFFMAN, Erving. *Všichni hrajeme divadlo: sebezprezentace v každodenním životě*. Vyd. 1. Překlad Milada McGrathová. Praha: Nakladatelství Studia Ypsilon, 1999, 247 s. ISBN 80-902-4824-1

GRANOVETTER, Mark S. The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology* [online]. 1973, 78(6) [cit. 2015-06-24]. DOI: 10.1086/225469.

HANDL, Jan. Sociální sítě, to není jenom Facebook. *Lupa.cz* [online]. 2009 [cit. 2015-06-17]. Dostupné z: <http://www.lupa.cz/clanky/socialni-site-to-neni-jenom-facebook/#ic=articles-related&icc=item-5>

CHRISTOFIDES, E., A. MUISE a S. DESMARAIS. Hey Mom, What's on Your Facebook? Comparing Facebook Disclosure and Privacy in Adolescents and Adults. *Social Psychological and Personality Science* [online]. 2012, roč. 3, č. 1, s. 48-54 [cit. 2013-03-26]. ISSN 1948-5506. DOI: 10.1177/1948550611408619. Dostupné z: <http://spp.sagepub.com/content/3/1/48.full.pdf+html>

INSTAGRAM,. FAQ: What is Instagram? INSTAGRAM. *Instagram.com* [online]. 2015 [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: <https://instagram.com/about/faq/>

JOHNSON-SMAGARDI,. Media use styles among the young. *Mass Media Communications* [online]. 2001 [cit. 2015-07-10]. Dostupné z:

<http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=10&sid=8e1ac811-14e6-40e3-96e6-5fce943d7bde%40sessionmgr110&hid=123&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=psyh&AN=2001-01230-002>

JOINSON, J. Looking at', Looking up or 'Keeping up with People?: Motives and Uses of Facebook. *Online Social Networks* [online]. 2008 [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: http://digitalintelligencetoday.com/downloads/Joinson_Facebook.pdf

KLEMPEROVÁ, Aneta. *Specifika komunikace na Facebooku*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze.

KULHÁNKOVÁ, Hana a Jakub ČAMEK. *Fenomén facebook*. 1. vyd. Kladno: Jakub Čamek, 2010, 128 s. ISBN 978-809-0476-400.

LAMPE, Cliff, Nicole ELLISON a Charles STEINFELD. A Face(book) in the Crowd: Social Searching vs. Social Browsing. *Proceedings of the 2006 20th Anniversary Conference on Computer Supported Cooperative Work*. [online]. 2006, s. 167-170 [cit. 2015-04-16]. Dostupné z: https://www.msu.edu/~nellison/lampe_et_al_2006.pdf

LEŠKOVÁ, Zuzana. *Diskurz sociální sítě se zaměřením na virtuální komunitu Facebook*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2011. 160 s. Vedoucí rigorózní práce Prof. PhDr. Jiří Kraus, DrSc.

LÉVY, Pierre. *Kyberkultura: zpráva pro radu Evropy v rámci projektu "nové technologie: kulturní spolupráce a komunikace"*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2000, 229 s. ISBN 80-246-0109-5.

LIN, N. *Social capital: A theory of social structure and action*. London: Cambridge University Press, 2001. ISBN 0-521-47431-0.

LIN, C.A. Perceived gratifications of online media service use among potential users. *Telematics and Informatics* [online]. 2002, 19(1) [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://dl.acm.org/citation.cfm?id=586280>

MANAGO, Adriana M., Tamara TAYLOR a Patricia M. GREENFIELD. Me and my 400 friends: The anatomy of college students' Facebook networks, their communication patterns, and well-being. *Developmental Psychology* [online]. 2012, roč. 48, č. 2, s. 369-380 [cit. 2015-04-16]. ISSN 1939-0599. DOI: 10.1037/a0026338. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/journals/dev/48/2/369/>

MCANDREW, Francis a Hye Sun JEONG. Who does what on Facebook? Age, sex, and relationship status as predictors of Facebook use. *Computers in human behavior* [online]. 2012 [cit. 2015-06-18]. Dostupné z: www.elsevier.com/locate/comphumbeh

MEYROWITZ, Joshua. *Všude a nikde: vliv elektronických médií na sociální chování*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2006, 341 s. ISBN 80-246-0905-3.

MICHL, Petr. Infografika: sociální sítě v Česku. *M-journal.cz* [online]. 2013 [cit. 2015-06-24]. Dostupné z: http://www.m-journal.cz/cs/internet/socialni-site/infografika--socialni-site-v-cesku_s416x9788.html

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 332 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1362-4.

MUSILOVÁ, Marta. *Typologie uživatelů Facebooku*. Praha, 2012. Bakalářská práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.

NIELSEN,. *Social networks/blogs now account for one in every four and a half minutes spent online* [online]. 2010 [cit. 2014-10-19]. Dostupné z: <http://www.nielsen.com/us/en/insights/news/2010/social-media-accounts-for-22-percent-of-time-online.html>

OFCOM,. *Social Networking: A quantitative and qualitative research report into attitudes, behaviours and use*. *Office of communications* [online]. 2008 [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://stakeholders.ofcom.org.uk/binaries/research/media-literacy/report1.pdf>

PENNIGTON, Natalie. What it Means to be a (Facebook) Friend:: Navigating Friendship on Social Networking Sites. *Advances in Communication Theory and Research* [online]. 2009, 2 [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://www.k-state.edu/actr/2009/12/20/what-it-means-to-be-a-facebook-friend-navigating-friendship-on-social-networking-sites-natalie-pennington/default.htm>

PFEIL, Ulrike, ARJAN a Panayi ZAPHIRIS. Age differences in online social networking: A study of user profiles and the social capital divide among teenagers and older users in MySpace. *Computers in human behavior* [online]. 2008, (25) [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: journal homepage: www.elsevier.com/locate/comphumbeh

PINGDOM,. Report: Social network demographics in 2012. PINGDOM. *Royal.pingdom.com* [online]. 2012 [cit. 2015-06-26]. Dostupné z: <http://royal.pingdom.com/2012/08/21/report-social-network-demographics-in-2012/>

PROKEŠ, J. *Člověk a počítač: aneb svítání digitální kultury*. 1. vyd. Praha: Sursum, 2000, 86 s. ISBN 80-857-9982-0.

PUTNAM, Robert D. *Bowling alone: the collapse and revival of American community*. 1. touchstone ed. New York: Simon, 2001, 541 s. ISBN 07-432-0304-6.

Principy Facebooku. *Facebook.com/principles.php* [online]. 2015 [cit. 2015-02-13]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/principles.php>

RAU, Pei-Luen Patrick, GAO a DING. Relationship between the level of intimacy and lurking in online social network services. *Computers in human behavior* [online]. 2008, 24 (6) [cit. 2015-03-15]. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563208000708>

RHEINGOLD, H. *The Virtual Community. Homesteading on the Electronic Frontier*. Cambridge, London: The MIT Press, 2000. 447 s. ISBN 0-262-68121-8

ROGERS, Everett M. *Diffusion of innovations*. 5th ed. New York: Free, 2003, xxi, 551 s. ISBN 07-432-2209-1.

SHELDON, Kennon M., Neetu ABAD a Christian HINSCH. A two-process view of Facebook use and relatedness need-satisfaction: Disconnection drives use, and connection rewards it. *Psychology of Popular Media Culture* [online]. 2011, roč. 1, S, s. 2-15 [cit. 2014-04-16]. ISSN 2160-4142. DOI: 10.1037/2160-4134.1.S.2. Dostupné z: <http://psycnet.apa.org/index.cfm?fa=buy.optionToBuy&id=2011-01596-001>

SHIH, Clara. *The Facebook era: tapping online social networks to build better products, reach new audiences, and sell more stuff*. Boston: Prentice Hall, 2009. ISBN 978-013-7152-223.

Slovníček pojmů. *Facebook. com* [online]. 2015 [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/help/219443701509174/>

SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. 1. vyd. Brno: Host, 2014, 341 s. ISBN 978-80-7294-872-7.

ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton, 2003, 158 s. Psychologická setkávání, sv. 6. ISBN 80-725-4360-1.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TONG, Stephanie Tom, Brandon VAN DER HEIDE, Lindsey LANGWELL a Joseph B. WALTHER. Too Much of a Good Thing? The Relationship Between Number of Friends and Interpersonal Impressions on Facebook. *Journal of Computer-Mediated Communication* [online]. 2008, roč. 13, č. 3, s. 531-549 [cit. 2015-04-16]. ISSN 10836101. DOI: 10.1111/j.1083-6101.2008.00409.x. Dostupné z: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=4&sid=c725f19d-18f7-4fe5-9581-5cb4249adcf0%40sessionmgr115&hid=117>

TOSUN, L.P. Motives for Facebook use and expressing "true self" on the internet. *Computers in Human Behavior* [online]. 2012, (28) [cit. 2015-07-10]. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=5&sid=8e1ac811-14e6-40e3-96e6-5fce943d7bde%40sessionmgr110&hid=123&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#db=psyh&AN=2012-11598-019>

TRZESNIEWSKI, Kali H., M. Brent DONNELLAN a Richard W. ROBINS. Stability of self-esteem across the life span. *Journal of Personality and Social Psychology* [online]. 2003, 84(1): 205-220 [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: <http://doi.apa.org/getdoi.cfm?doi=10.1037/0022-3514.84.1.205>

TUFEKCI, Zeynep. GROOMING, GOSSIP, FACEBOOK AND MYSPACE. *Information, Communication* [online]. 2008, 11(4): 544-564 [cit. 2015-07-07]. DOI: 10.1080/13691180801999050. ISSN 1369-118x. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13691180801999050>

TUPÁ, Monika. *Sociální síť a vyšetřování kyberkriminality*. Brno, 2013. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/373921/fi_b/Bakalarska_prace.txt. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce JUDr. Matěj Myška.

TURKLE, Sherry. *Alone together: why we expect more from technology and less from each other*. New York: Basic Books, 2011, xvii, 360 s. ISBN 9780465010219.

VALKENBURG, a J. PETER. Internet communication and its relation to well-being: Identifying some underlying mechanisms. *Media Psychology* [online]. 2007, (9) [cit. 2015-07-09]. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=77f30367-0641-4e44-88e9-49fe885b8366%40sessionmgr4004&hid=4114>

ZHAO, Shanyang, Sherri GRASMUCK a Jason MARTIN. Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships. *Computers in Human Behavior* [online]. 2008, č. 24, s. 1816-1836 [cit. 2013-04-16]. Dostupné z: <http://astro.temple.edu/~bzha001/Identity%20Construction%20on%20Facebook.pdf>

6 Seznam příloh

PŘÍLOHA 1 Ukázka rozhovoru

PŘÍLOHA 2 Slovník pojmů užívaných na Facebooku

PŘÍLOHA 1 - Ukázka rozhovoru

Žena, 24 let, studentka soukromé VŠ, svobodná (zadaná), bezdětná, Praha.
(Tamara)

1. Jsi uživatelkou Facebooku?

Jo jsem, už poměrně dlouho a přihlašuju se na něj každý den...no vlastně několikrát denně.

2. A co Tě vedlo k tomu, že sis založila profil na Facebooku, a kdy to přibližně bylo?

No ježiš, kdy jsem si ho založila...myslím, že je to už asi tak 5 let...jo pět let, když jsem nastoupila na vejšku. No a založila jsem si ho, protože ho v té době už měli skoro všichni. Vždycky se tam řešily nějaký věci do školy a mně toho hodně unikalo, protože jsem na Facebooku nebyla. A furt jsem slyšela od spolužáků: „Tak už si ho založ, na co furt čekáš?“ (*smích*) No tak asi i vlastně na to jejich naléhání jsem to udělala. Lepší než to poslouchat furt dokola.

3. Používáš ještě nějakou jinou online sociální síť?

Ne jen ten Facebook a stačí to (*smích*).

4. Proč myslíš?

No tak je to docela žrout času, mám nutkání se tam podívat každý den, zjistit, kde se co děje, co je novýho, prohlídnout si fotky a tak...někdy mám pocit, že je to moje úchylka taková (*chvíli pauza, zamýšlí se*). No mně se občas totiž stane, že jsem taková nesvá, když se nemůžu alespoň jednou denně přihlásit a projet ho...

5. Projet ho? Můžeš mi to přiblížit?

No jako prohlídnout si hlavní stránku, kouknout se, co tam kdo dává za příspěvky, a pak když mně něco zaujme, třeba náká fotka, tak se pak na toho člověka podívám blíž...kouknu se na jeho profil a tak.

6. Používáš na Facebooku tlačítko *Šťouchnutí*?

No upřímně moc ani nevím, k čemu tam slouží. Jako teda vím o něm a o tom, že dáš tomu druhému asi najevo, že sis na něj vzpomněl. Možná to je jako začátek flirtování ve virtuální realitě (*smích*). Ale já ho nepoužívám.

7. A tlačítko *To se mi líbí*, používáš?

Jo to používám docela často. Označuju tím různé příspěvky jako videa, který se mi líbí, fotky takhle lajkuju, články různé a tak. Prostě to, co se mi líbí, tak to označím. Je to rychlejší než někomu psát, že se mu ta fotka povedla.

8. A jak vnímáš, když se tvé příspěvky líbí přátelům?

Tak to mě potěší. Jsem ráda, že si někdo třeba moje fotky prohlídne a líbí se mu.

9. A na Facebooku denně trávíš kolik času?

No je to několikrát denně, jak jsem říkala, ale ne teda pravidelně, ale většinou, když bych to měla spočítat, tak zhruba dvě hodiny denně, ale ne zas každý den ty dvě hodiny. Ale denně tam jsem, to je fakt.

10. A kdy tedy ten Facebook používáš? Mám na mysli, v jakých situacích se přihlašuješ na svůj profil?

No tak většinou, když se nudím, tak to tam jen tak brouzdám, dívám se, co se kde u koho stalo, nebo když potřebuju zjistit nějaké informace do školy, kde se co děje. Taky když chci kontaktovat někoho známého a domluvit se s ním na setkání.

11. A jsou nějaké emoce, které tě motivují k tomu, aby ses přihlásila na Facebook?

Emoce? Přihlašuju se tam bez emocí, prostě normální nálada, nebo když se nudím.

12. A teď několik otázek ohledně přátel na Facebooku. Kolik jich tam máš?

Tak to nevím přesně kolik to může bejt, ale asi tak 140. No 140, víc jich určitě nemám.

13. A koho si přidáváš mezi přátele?

Tak v přátelích mám spolužáky ze školy, jako teda teďka ty z vejšky, ale mám tam i ty ze střední... jsem si tam dohledala. Několik dokonce i ze základky jsem si našla a oni pak našli i mě. Koho tam ještě mám...*(zamýšlí se)*. Pak tam mám příbuzné, sestřenice, tetičky, strejdu...

14. A máš mezi přáteli na Facebooku i rodiče?

No ty ne. Ty tam nemám, protože oni nemají Facebook a ani bych je tam mít nechtěla, kdyby ho měli.

15. Proč bys je tam mít nechtěla?

No tak nemusí o mně vědět všechno, co si tam dávám za příspěvky, a co tam píšu. Už vidím mámu, jak by tam furt ke mně koukala a pak to komentovala. O to fakt nestojím.

16. Jaké jsou dle Tebe nevýhody Facebooku?

Tak jednak to, že ty informace, co tam lidi píšou, můžou bejt zneužitelný ostatníma. Třeba někdo použije fotky a vytvoří falešnej profil té osoby a vystupuje jejím jménem. Vůbec se člověk moc otvírá na Facebooku a je tím pádem zranitelnější. Jak

se říká, jde se svou kůží na trh...*(smích)*. No teďka jsem to asi neřekla správně, ale ty víš, co myslím *(smích)*. Jinak mě teď nic nenapadá jinýho než tohle.

17. A vidíš nějaké výhody, které Facebook přináší?

Jé tak těch je hodně. Dostupnost přátel i těch velmi vzdálených. Informovanost o všem, co se děje. Člověk je neustále v obraze, je vtažen do dění kolem sebe. Je neustále v kontaktu s ostatníma...

18. Kdybys měla shrnout, jaké funkce na Facebooku využíváš...

No tak nejvíc asi chat, pak zprávy, někdy použiju i zeď, komentáře k fotkám dávám, označuju lidi na fotkách, jsem v několika skupinách na Facebooku. Občas si zahraju náskou hru...tot' vše.

19. A do kterých skupin na Facebooku se přidáváš a proč?

No jsem ve skupině, kterou máme založenou se spolužáky z vejšky. Tam si posíláme třeba poznámky z přednášek, informace o zkouškách, učitelích. Pak jsem ještě ve skupině, která se jmenuje Kočky jsou nej nej nej *(smích)*, protože zbožňuju kočky a sama jsem jednu měla, než mi umřela. Byl to takovej můj čumáček, a když mi pak umřela, tak jsem založila tuhle skupinu. No a pak jsem ještě v jedné, nevím přesně, jak se jmenuje, ale týká se svatebních šatů. Jejich prodeje, propagace, jsou tam fotky a kontakty na svatební salony. Kdybych se jednou chtěla vdávat, tak abych věděla, kam se obrátit *(smích)*. Ale tam jsem už dlouho, to bylo ze začátku, když mi chodily žádosti, ať se přidám do různých skupin a já nevěděla do kterejch, tak jsem si vybrala tuhle, protože jsem si říkala, že se mi třeba do budoucna hodí. Ale jinak se do skupin už teďka nepřidávám, přijde mi to zbytečný a pak mě otravují ty příspěvky, co od skupiny chodí.

20. A vidíš nějaké změny, které se týkají tvého bytí na Facebooku? Jak se odehrávalo vše, když sis profil založila, a jak je tomu nyní? Čeho se změny týkají?

No hele změny ani žádný u sebe nepozoruju. Já jsem tam vždycky dělala to samý už od začátku. Někomu jsem napsala, dala jsem tam nějakou fotku. Jediný asi je, že si tam teďka dávám míň přátel, než když jsem si Facebook založila. Zprvu jsem tam jich měla víc...nebo víc...to možná ani ne, ale teďka dávám větší váhu tomu, koho si tam přidám. Víc o tom přemýšlím než předtím. To jsem tam měla i lidi, který neznám osobně a nikdy jsem je v uvozovkách naživo neviděla. A jinak ani nevím.

21. Chápu dobře, že teď máš v přátelích jen ty, co znáš osobně?

Jo, všechny znám osobně.

22. A ty jsi říkala, že jsi vymazala přátele, které jsi neznala osobně...Ještě nějaké přátele na Facebooku jsi vymazala?

No hele asi ani ne. Prostě jen ty, co jsem neviděla nikdy naživo. I když možná vlastně ještě nějaký takový, co jsem neměla ráda, a když jsem si založila profil, tak jsem si je tam dala...třeba spolužáky ze základky, ale teďka se o ně už nezajímám, tak jsem si je vymazala, abych ten Facebook neměla tak zahlcenený, když mě stejně to, co si tam dávají na ten svůj profil vlastně nezajímá.

23. A máš mezi přáteli na Facebooku i takové, které za své přátele v reálném životě nepovažuješ?

No tak to tam mám, sice všechny znám osobně, ale je jasný, že ne všichni jsou mými přáteli i v klasickém životě. To těch přátel mám o mnoho méně, na který se můžu spolehnout.

24. A proč tam máš i ty, které za své přátele nepovažuješ?

No vidíš, to mě nikdy ani nenapadlo, proč je tam mám. Prostě jsem je znala, tak jsem si je tam dala, ale nevnímala jsem je jako přátele, i když na Facebooku jsou takhle označený všichni, i ty, co osobně člověk nezná, koho nepovažuje za přátele. Prostě tam je to na jedný hromadě (*smích*).

25. A máš přátele na Facebooku nějak kategorizované? Třeba skupinu přátel spolužáci, skupinu přátel rodinní příslušníci apod.?

Ne to fakt nemám. Zbytečně bych si to tam komplikovala vytvářením nějakých seznamů přátel. Já jsem ráda, že se v tom vyznám takhle a rozlišuju to jen na to, co chci, aby viděli jen přátelé a pak jestli to můžou vidět všichni. Ale ty co patří k rodině, tak je tam mám označený jako rodinu vlastně. Ale nezohledňuju to, když něco dávám na Facebook. Mám to tam označený, aby bylo vidět, že patříme k sobě.

26. A to máš rozdělené jak? Jaké informace o tobě mohou vědět jen přátelé na Facebooku, a jaké i ti ostatní, které nemáš v přátelích?

No to, co můžou vidět všichni je moje jméno a příjmení, kdy jsem se narodila, školu, kterou studuju, kde bydlím a to, že jsem ve vztahu s (jméno partnera). Tohle můžou vidět všichni, ale to ostatní tam mám skrytý. Jo a každej vidí profilovou fotku, to je fakt.

**27. Kdybys měla říci, jak moc tvůj profil na Facebooku reflektuje to, kdo jsi?
Je to jen tvá virtuální identita nebo je tvůj profil spojován s tím, jak vidíš sama sebe?**

No já jsem na Facebooku sama za sebe, jsem tam taková jako v normálním životě. Mám tam všechno pravdivý, nic si nevymýšlím. Ono by to stejně nemělo smysl si něco vymýšlet, když mě tam všichni znají.

28. Vystupuješ na Facebooku pod svým pravým jménem nebo používáš přezdívku?

Jsem tam pod svým jménem. Prostě normálně.

29. Co zobrazuje tvá profilová fotografie?

No tak teďka tam mám sama sebe s přítelem. Jsem k němu natočená a dáváme si pusy, jsme oblečení ve svátečním, protože je to fotka ze sěgřiný svatby.

30. A proč právě tato fotografie?

Tak mně se prostě líbila. Hodně lidí mi řeklo, že nám to na tý fotce sluší, když jí vidělo, tak jsem si jí dala i na Facebook. A hlavně je hnedka vidět, že jsem zadaná (*smích*).

31. Jak myslíš, že by tě popisovali ostatní lidé (přátelé na Facebooku), kdyby viděli

tvou profilovou fotografii na Facebooku? Jako osobu, která...

Která je spokojená, zadaná a šťastná (*smích*).

32. Za jakých situací měníš svou profilovou fotografii?

No většinou, když už jí tam mám dlouho a nebaví mi...když se tam už protivím sama sobě. Nebo když se mi začne líbit jiná a je novější než ta, kterou tam mám.

33. Přidáváš si své fotografie na svůj profil?

Jo fotky tam dávám a řekla bych, že docela často, protože se věnuje focení a fotit mě baví.

34. A podle čeho vybíráš ty, které tam dáváš?

No tak musí se líbit mně samotný, většinou znázorňují to, co se děje v mém okolí. Jsou tam fotky z různých společenských akcí, jako je třeba masopust, ples, oslava narozenin, svatba, křtiny, promoce...Jo a taky si stavíme s přítelem dům, takže tam mám fotky ze stavby, pak taky svoje auto první, co jsem si koupila. Aby taky o mně ostatní něco věděli (*smích*).

35. Reguluješ nějak viditelnost fotografií, na kterých jsi označena? (Už jsi někdy odebrala „označení“ tvé osoby na fotografii, kterou tam nahrál přítel? Co tě k tomu vedlo?)

Ne mně to nevadí, když mně někdo označí na fotce. Když tam teda nejsem úplně v nějaký nevhodný póze, jako že třeba se tam blbě tvářím. Ale když už to tam je, ta fotka, tak jí tam nechávám a nemažu svoje označení, protože je to už v tu chvíli zbytečný, hodně lidí to už vidělo a budou si stejně o tom povídat (*smích*).

36. Snažíš se fotografie, které dáváš na Facebook vylepšit pomocí různých programů? (např. Photoshop)

No jelikož ráda fotím a upravuju fotky, tak je pravda, že někdy fotku poupravím, ale to je jen u fotek, který chci mít jako profi. Byla jsem třeba fotit v zoo a tyhle fotky jsem pak upravovala. Jinak sebe a přátele neupravuju. Na to není moc čas.

37. Je podle tebe nějaký rozdíl mezi tím, když pobýváš s nějakým přítelem na Facebooku a pak se s tímto přítelem setkáš mimo Facebook (v reálném životě)?

No tak když si s někým píšu, tak je to takový chudší, není tam moc ta zpětná vazba. Často se mi stává, že na tom Facebooku si špatně vyložíme to, co jsme si napsali. Tváří v tvář můžu toho druhého pozorovat a reagovat i na jeho neverbální projevy. Jinak je někdy něco snazší napsat než říct člověku do očí. No nic mi už nenapadá.

38. Usnadňuje ti nebo znesnadňuje Facebook vztahy s ostatními přáteli?

Jednoznačně usnadňuje. Je to pohodlnější. Člověk rychle někoho může kontaktovat, nestojí ho to peníze, a je tak pořád nějak s ostatními ve styku. Když pak někoho třeba potkám, tak většinou vím, o čem se s ním bavil, protože spoustu věcí si přečtu na Facebooku a pak na ně můžu reagovat, když se potkáme.

39. Ovlivňuje tě profil tvých přátel na Facebooku v utváření názoru na ně?

Jo to docela i jo. Stačí, aby si tam někdo dal blbý komentář nebo nějaký trapný videa a tak...přijde mi, že to někdy lidi přeháněj s tím vším, co tam zveřejňují. I když je pravda, že takoví lidi mi vadí i osobně na živo, když je potkám, takže pak když to čtu i na Facebooku, tak to je už na mě moc a jsem na to alergická.

40. A jaké chování považuješ na Facebooku za nevhodné?

Ted' mě napadá jen třeba ty fotky, jak tam dávají z porodního sálu, když se někomu mému známému narodí dítě. Přijde mi to hodně intimní záležitost a nevím, proč by to měli ukazovat celému světu. No a pak ty fotky jen ve spodním prádle třeba...to si tam taky některý holky dávaj.

41. Na Facebooku přátelství spíše iniciuješ nebo přijímáš žádosti o přátelství?

No asi tak půl na půl. Teďka už si moc lidí nepřidávám, protože mám pocit, že ty co tam chci mít, tak tam už mám. Jak jsem už říkala, ze začátku jsem si přidávala kde koho, teďka už jen ty noví lidi, co poznám osobně.

42. Kdo je podle tebe publikum tvého profilu?

No asi rodina. Myslím teda ty, co tam mám v přátelích jako rodinný příslušníky. Pak spolužáci ze všech škol, co jsem absolvovala a pak ti ostatní přátelé z různých akcí, kamarádi přítele...

43. Jaké výrazové prostředky (zkratky, smajlíky apod.) používáš při komunikaci na Facebooku?

No smajlíky. Buď je dělám ručně přes klávesnici, anebo teďka je tam taková nová vychytávka, že si stačí, když píšeš třeba nějaký příspěvek vybrat z nabídky několika třeba smajlíků a vybrat si jeden z pocitů, který tě charakterizuje. Jinak asi kromě smajlíků nepoužívám nic, když píšu.

44. Jakými způsoby na Facebooku komunikuješ?

No tak používám chat, zprávy, píšu na zeď někomu třeba k narozeninám.

45. A ještě jiné příspěvky dáváš na zeď přátelům než ty k narozeninám?

No třeba k Vánocům přání. Jinak asi ani ne.

46. A jaký je obsah tvé komunikace na Facebooku? Čeho se komunikace týká?

No věcí do školy, jen tak klábosení s kámoškama, domlouvání se na různý společenský akce.

47. S kým nejčastěji komunikuješ?

Se spolužáky, s přáteli.

48. Píšeš statusy?

Jo občas napíšu. Když nutně něco potřebuju, třeba sháním nějaký doplněk na kostým na masopust, tak to tam napíšu. Jinak jako že bych si tam vylejvala srdíčko, tak to ne.

49. Vytváříš Události?

No já sama události nevytvářím. Nepamatuju si, že bych někdy nějakou vytvořila. Když chci někoho pozvat třeba na nějakou oslavu, tak to těm vybraným lidem napíšu do zpráv. A dohodnem se hromadně přes zprávu.

50. A naopak. Chodí ti od přátel pozvánky na nejrůznější Události?

Jo to mi chodí, to je fakt. Nejvíce se týká oslav narozenin, pak taky různých petic jako třeba byla ta, že nesouhlasím s Klausovou amnestií...no co ještě mi chodí...pozvánky na školní srazy...ted' si už nevzpomenu, co dalšího chodí.

51. Jak si chráníš soukromí na Facebooku?

No mám to tam zabezpečený, že ty moje příspěvky můžou vidět jen ty, který mám v přátelích. Jinak se snažím si tam nedávat nic moc osobního, co by někdo mohl zneužít, třeba telefonní číslo, adresu.

52. Jaké jsou důvody odhalování informací o sobě na Facebooku?

Tak to tam mám jméno, datum narození, místo, kde žiju, školy, na který jsem chodila a to, že jsem zadaná. Tyhle jsem si tam dala, aby mě někdo mohl snadněji najít, když by mě hledal na Facebooku. No a jinak tam asi o sobě jiný informace nemám si myslím. Jo vlastně ještě tam mám označený místa, na kterých jsem byla. Ale nemám to aktualizovaný, to spíš, když takhle nová funkce začla, tak jsem si tam nějaký místa taky přidala, aby to nevypadalo, že jsem nikde nebyla, když tam najednou začlo naskakovat, kdo kde všude byl. Ted' už si to tam nedávám.

53. Podle čeho ses rozhodla, jaké informace o sobě ne/dáš na Facebook?

No to ani nevím. Prostě jen ty základní jsem si tam dala. Nemusí zase lidi vědět o mně všechno, přece jenom to může kdokoliv zneužít. No takže je teda vybírám podle toho, aby mě nějak moc neprozradily.

54. V čem myslíš, že může být Facebook nebezpečný?

Ztráta soukromí, nabourání se do profilu někoho a vystupování pod jeho jménem. Závislost na něm. Zneužívání fotek. Každý si může vlastně fotky stáhnout i z cizího profilu a dál je šířit a využívat k nejrůznějším účelům.

55. A stalo se ti někdy, že ti někdo zneužil fotografie?

No mně osobně ne, ale kamarádovi někdo založil profil, přestože on sám ho nechtěl a použil tam jeho fotku, kterou si stáhnul od někoho z profilu. Pak začal všem tenhle „falešný kamarád“ psát ostatním a docela nepříjemný věci o nich. To bylo nepříjemný hlavně pro toho kamaráda, protože pak musel lidem vysvětlovat, že to nebyl on, ale někdo zneužil jeho fotku a založil falešnej profil.

56. A myslíš si, že existují pro vaši věkovou skupinu nějaké nástrahy na Facebooku?

To zneužití fotek, pravomocí člověka. Jinak nevím.

57. Zadáváš na Facebooku informace o tvém partnerském nebo rodinném vztahu?

Mám tam uvedený, že jsem ve vztahu s (jméno partnera) a označeného přítele.

58. Vyjadřuješ své emoce na Facebooku více než v reálném životě? Co tě k tomu vede?

Těžko říct. Nezkoumala jsem to nikdy. Asi možná nastejno.

PŘÍLOHA 2 - Slovník pojmů užívaných na Facebooku

Zdroj: Slovníček pojmů. Facebook [online]. © 2015 [cit. 2015-05-24]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/help/219443701509174/>

Aplikace mají za cíl zlepšit zážitky uživatele pomocí her a funkcí jako jsou např. fotografie či události. Umožňují podělit se s ostatními o to, co uživatel čte, poslouchat hudbu s přáteli, hrát hry apod

Fotografie může uživatel Facebooku sdílet a označovat na nich osoby, které se na nich vyskytují. Skrze fotografie může uživatel vyprávět svůj příběh.

Chat je funkce, pomocí které může uživatel odesílat rychlé zprávy Přátelům

Kanál vybraných příspěvků (New Feeds) je souvislý seznam aktualizací na hlavní stránce uživatele, který zobrazuje, co je nového u Přátel a na stránkách, které sledujete.

Místa jsou funkcí Facebooku, kdy po přihlášení se do nich může uživatel sdílet informace o lokalitě, kde se právě nachází, a rovněž můžete zjistit, kteří Přátelé se nacházejí v jeho blízkosti.

Označování propojuje osoby, stránky nebo místa s nějakým příspěvkem, například aktualizací stavu nebo fotkou. Uživatel může například označit fotku a říci tak, kdo na ní je, nebo přidat aktualizaci stavu a říci tak, s kým právě je.

Profil je sbírka fotografií, příspěvků a aplikací, které vyprávějí příběh uživatele. Patří sem i Timeline.

Profilový obrázek je hlavní fotografie na profilu uživatele. Profilový obrázek uživatele se jako miniatura zobrazuje vedle jeho komentářů a jiných aktivit na Facebooku.

Přítel je člověk, se kterým je uživatel v kontaktu a sdílí s ním informace prostřednictvím Facebooku.

Skupiny jsou soukromými prostory, kde se jedinec může setkávat s lidmi a sdílet s nimi aktualizace, fotografie nebo dokumenty.

Sítě jsou okruhy uživatelů ze škol nebo pracovišť na Facebooku (školní x podnikové sítě).

Spam je opakované kontaktování osob s nevyžádaným obsahem nebo žádostmi. Patří sem hromadné zprávy, nadměrné zveřejňování odkazů nebo fotografií na

Timeline uživatelů a rozesílání žádostí o Přátelství lidem, které uživatel osobně nezná. Šíření spamu představuje porušení zásad komunity Facebooku

Šťouchnutí je tlačítko sloužící k získání něčí pozornosti nebo chce uživatel jenom pozdravit Přátele.

Timeline je místo, kde se zobrazují příspěvky uživatele nebo příspěvky, ve kterých je uživatel označen. Jsou seřazené podle data. Timeline tvoří součást profilu uživatele.

To se mi líbí – Kliknutí na tlačítko To se mi líbí představuje způsob poskytnutí kladného názoru uživatele a spojení se záležitostmi, na kterých uživateli záleží.

Událost – pomocí funkce událostí může uživatel organizovat setkání, reagovat na pozvání a sledovat, co dělají jeho přátelé.

Vyhledávání je nástroj, který umožňuje vyhledávat uživatele a obsah na Facebooku.

Zed' je místo profilu uživatele, kde on a jeho Přátelé mohou zveřejňovat nejružnější příspěvky a sdílet je.

Zpráva – zprávy uživatele a složka příchozích zpráv obsahují průběžnou komunikaci uživatele s lidmi na Facebooku.